

Yliopistojen yhteishakutyöryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:17

Yliopistojen yhteishakutyöryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:17

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2005

ISBN 952-442-919-5 (nid./htf)

ISBN 952-442-920-9 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:17

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
2.6.2005

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
Puheenjohtaja: emeritusprofessori Kari Sajavaara	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
Sihteerit: järjestelmäasiantuntija Sari Pulkkinen ja erikoissuunnittelija Laila Puranen	Toimielimen asettamispvm 24.8.2004	Dnro 43/043/2004

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)
Yliopistojen yhteishakutyöryhmän muistio
(Promemoria av arbetsgruppen för gemensam ansökan till universiteten)

Julkaisun osat Muistio + liitteet

Tiivistelmä

Opetusministeriö asetti 24.8.2004 työryhmän, jonka tehtävänä oli määritellä ja suunnitella Opetushallituksen ylläpitämän hakijarekisterin yhteyteen sähköisen haun sisältävän yhteishakujärjestelmän rakenne, sisältö ja toimintatavat sekä esittää miten yhteisvalintoja on mahdollista laajentaa ja tukea osana yhteishakujärjestelmää. Lisäksi työryhmän tehtävänä oli huolehtia tarvittavasta tiedottamisesta.

Työryhmän työn lähtökohtana oli hallitusohjelman tavoite yliopisto-opintojen nopeuttamisesta ja opintoihin sijoittumisen tehostamisesta. Hallitusohjelman tavoitetta on tarkennettu koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2003–2008 sekä yliopistojen ja opetusministeriön välisissä tulosopimuksissa 2004–2006. Työryhmän työtä edelsi selvitysmies, dosentti Sakari Aholan selvitys valintayhteistyön lisäämisestä yliopistoissa.

Yliopistojen yhteishakutyöryhmä ehdottaa, että yliopistoille rakennetaan sähköisen haun sisältävä yhteishakujärjestelmä. Järjestelmä rakennetaan Opetushallituksen ylläpitämän hakijarekisterin yhteyteen. Yhteishakuun kuuluvat yliopistojen päävalinnat. Yhteishaun ulkopuolelle jäävät ainakin aluksi erillisvalinnat, jotka kuitenkin voidaan toteuttaa käyttämällä hyväksi sähköistä hakujärjestelmää.

Yhteishaussa hakija voi hakea yhdellä hakulomakkeella enintään yhdeksään hakukohteeseen, jotka hän asettaa ensisijaisuusjärjestykseen hakuaikana. Järjestys on hakuajan päättymisen jälkeen sitova. Hakijan ensisijaisuusjärjestyksestä voidaan antaa valinnoissa lisäpisteitä. Hakeminen yliopistoihin voi tapahtua vahvaan tunnistamiseen perustuvan sähköisen hakupalvelun, vireillepanon mahdollistavan sähköisen hakulomakkeen tai perinteisen paperilomakkeen avulla. Tavoitteena tulisi olla, että sähköinen hakeminen yleistyy pääasiallisesti yliopistoihin hakutavaksi.

Yhteishaku voidaan järjestää kaksi kertaa vuodessa: keväällä ja syksyllä. Yhteishaussa noudatetaan yhtenäisiä hakuaiakatauluja. Kevään haku alkaa helmikuun alussa ja päättyy huhtikuun lopussa. Valintojen tulokset valmistuvat heinäkuun kolmannella viikolla kuten nykyisinkin. Opiskelupaikkojen vastaanottamisajankohdat säilyvät ennallaan. Syksyn valinnoissa ehdotetaan noudatettavaksi yhtenäisiä hakuajoja ammattikorkeakoulusektorin kanssa. Yhteishakujärjestelmän osaksi rakennetaan hakijaystävällinen yliopistoihin hakeutumista palveleva hakutieto-osio.

Yhteishakujärjestelmä esitetään toteutettavaksi kahdessa vaiheessa. Ensimmäinen vaihe toteutetaan lukuvuoden 2008–2009 valinnoissa, jolloin otetaan käyttöön sähköinen haku. Toinen vaihe toteutetaan lukuvuoden 2010–2011 valinnoissa, jolloin otetaan käyttöön valtakunnallisen sijoittamisajon sisältävä kattava yhteishaku.

Päävastuu opiskelijavalinnoista säilyy yliopistoilla. Opetushallitus on järjestelmän rekisterinpitäjä. Yhteishakujärjestelmän ja valintojen kehittämisen tueksi esitetään perustettavaksi erillinen neuvottelukunta.

Yhteishakujärjestelmä sisältää varsinaisen yhteishaun lisäksi mm. taustapisteiden laskentapalvelun sekä kevyen ala- tai yliopistokohtaisen valinta-ajon käytettäväksi esimerkiksi ns. paperivalinnoissa. Lisäksi ehdotetaan, että International Baccalaureate -tutkinnon arvosanat kerätään keskistetysti yhteishakujärjestelmään ja perustetaan erilliset valtakunnalliset rekisterit lukion päättötodistuksen arvosanoista sekä yliopistojen opinto-oikeuksista ja tutkinnoista.

Yhteisvalintojen ja valintayhteistyön edistämiseksi työryhmä esittää, että yliopistojen valinnoissa yhtenäistetään valintapisteityksiä, siirrytään aineryhmäkohtaisiin kokeisiin, karsitaan hakukohteita, lisätään soveltavia kokeita sekä perustetaan koulutus- alakohtaiset yhteistyöryhmät yhteisvalintojen ja valintayhteistyön tiivistämiseksi. Yhteishakujärjestelmä tukee toteutuessaan yhteistyön lisääntymistä mm. yhtenäisten hakuajojen ja toimintatapojen, yhteisen hakulomakkeen, ensisijaisuusmenettelyn sekä valintoja tukevien taustapisteiden laskentapalvelun ja yhteisten valinta-ajojen kautta.

Yhteishakujärjestelmän rakentaminen edellyttää lainsäädännöllisiä uudistuksia.

Avainsanat

yhteishaku, opiskelijavalinnat, opiskelijavalintarekisterit, yliopistot

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:17	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-919-5 (nid.) 952-442-920-9 (PDF)	
Kokonaissivumäärä 57 + liitteet	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino	Kustantaja Opetusministeriö		

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
2.6.2005

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Ordförande: professor emeritus Kari Sajavaara Sekreterare: systemexpert Sari Pulkkinen och specialplanerare Laila Puranen	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet		
	Datum för tillsättande av organet 24.8.2004	Dnr 43/043/2004	
Publikation (även den finska titeln) Promemoria av arbetsgruppen för gemensam ansökan till universiteten (Yliopistojen yhteishakutyöryhmän muistio)			
Publikationens delar Promemoria + bilagor			
Sammandrag Undervisningsministeriet tillsatte 24.8.2004 en arbetsgrupp med uppgift att definiera och planera strukturen på, innehållet och verksamheten i ett system med gemensam ansökan, inklusive elektronisk ansökan, i samband med det av Utbildningsstyrelsen upprätthållna registret över sökande. Arbetsgruppen skulle också lägga fram förslag till hur den samordnade antagningen kunde utvidgas och stödjas som en del av systemet med gemensam ansökan. Dessutom skulle arbetsgruppen sörja för den information som behövs. Utgångspunkten för arbetsgruppens arbete var regeringsprogrammets mål om att påskynda universitetsstudierna och effektivera tillträdet till studier. Regeringsprogrammets mål har preciserats i utvecklingsplanen för utbildning och forskning för 2003–2008 samt i resultatavtalen mellan universiteten och undervisningsministeriet för 2004–2006. Arbetsgruppens arbete föregicks av en utredning utförd av docent Sakari Ahola om utökning av universitetens samarbete vid antagningen. Arbetsgruppen för gemensam ansökan till universiteten föreslår att det vid universiteten byggs upp ett system med gemensam ansökan, som även innehåller elektronisk ansökan. Systemet byggs upp i samband med det register över sökande som upprätthålls av Utbildningsstyrelsen. Den gemensamma ansökan omfattar den huvudsakliga antagningen vid universiteten. Utanför blir åtminstone tills vidare den separata antagningen, som dock kan genomföras med utnyttjande av systemet med elektronisk ansökan. Vid gemensam ansökan kan den sökande med enda ansökningsblankett söka till högst nio ansökningsobjekt som han eller hon placerar i prioritetsordning under ansökningstiden. Ordningen är bindande efter ansökningstidens utgång. Vid antagningen kan den sökande ges extra poäng på basis av prioritetsordningen. Ansökan till universiteten kan ske med hjälp av en elektronisk sökservice som baserar sig på klar identifiering, en elektronisk ansökningsblankett som gör ansökan anhängig eller en traditionell pappersblankett. Målet är att elektronisk ansökan blir det allmännaste och det huvudsakliga sättet att söka till universiteten. Gemensam ansökan kan ordnas två gånger per år: på våren och på hösten. Vid den gemensamma ansökan iaktas enhetliga tidtabeller. Vårens ansökan inleds i början av februari och avslutas i slutet av april. Resultaten av antagningen blir klara tredje veckan i juli, såsom för närvarande. Tidpunkten då studieplatserna skall tas emot ändras inte. I fråga om höstens antagning föreslås att ansökningstiderna sammanfaller med yrkeshögskolesektorns ansökningstider. Som en del av ansökningssystemet byggs det upp en användarvänlig informationsservice för ansökan till universiteten. Det föreslås att systemet med gemensam ansökan införs i två faser. Den första fasen genomförs vid antagningen för läsåret 2008–2009, då elektronisk ansökan tas i bruk. Den andra fasen genomförs vid antagningen för läsåret 2010–2011, då en heltäckande gemensam ansökan, med en riksomfattande körning, tas i bruk. Huvudansvaret för antagningen ligger fortfarande hos universiteten. Utbildningsstyrelsen är registeransvarig i systemet. För att stödja utvecklingen av systemet med gemensam ansökan och antagningen föreslås att det inrättas en särskild delegation. Systemet med gemensam ansökan innehåller förutom den egentliga gemensamma ansökan också bl.a. beräkningsservice för utgångspoäng samt en lätt antagningskörning för enskilda branscher eller universitet som kan användas t.ex. vid den s.k. pappersantagningen. Det föreslås dessutom att vitsorden för en International Baccalaureate-examen insamlas centralt i systemet med gemensam ansökan och att det inrättas separata riksomfattande register över vitsorden på gymnasiet avgångsbetyg samt över studierätten och examina vid universiteten. I syfte att främja den samordnade antagningen och samarbetet vid antagningen föreslår arbetsgruppen att man vid universiteten förenhetligar poängsättningen vid antagningen, övergår till prov i ämnesgrupper, minskar ansökningsobjekten, utökar de tillämpade proven samt inrättar samsamarbetsgrupper för enskilda utbildningsområden för att intensifiera den samordnade antagningen och antagningsarbetet. Systemet med gemensam ansökan bidrar till ökat samarbete bl.a. tack vare enhetliga ansökningstider och tillvägagångssätt, en gemensam ansökningsblankett, prioritetsförfarandet samt den beräkningsservice för utgångspoäng och de gemensamma antagningskörningar som stöder antagningen. Uppbyggnaden av ett system för gemensam ansökan förutsätter att lagstiftningen revideras.			
Nyckelord gemensam ansökan, antagning av studerande, antagningsregister, universitet			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:17	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-919-5 (htf) 952-442-920-9 (PDF)	
Sidoantal 57 + bilagor	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

Description

Publisher
Ministry of Education

Date of publication
2.6.2005

<p>Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary)</p> <p>Chair: Emeritus Professor Kari Sajavaara</p> <p>Secretaries: System Specialist Sari Pulkkinen and Planning Specialist Laila Puranen</p>	<p>Type of publication Reports of the Ministry of Education, Finland</p> <p>Contracted by Ministry of Education</p> <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 70%;">Committee appointed on 24.8.2004</td> <td style="width: 30%;">Dno 43/043/2004</td> </tr> </table>	Committee appointed on 24.8.2004	Dno 43/043/2004
Committee appointed on 24.8.2004	Dno 43/043/2004		
<p>Name of publication Report of the committee on a joint application system for universities</p>			
<p>Parts Memorandum + appendices</p>			
<p>Abstract</p> <p>On 24 August 2004 the Ministry of Education appointed a committee to outline and plan the structure, content and operation of a system for electronic joint application to universities, which would be attached to the applicant register maintained by the National Board of Education, and to propose ways to expand and support joint selection as part of the joint application system. Further, the committee was to take care of the relevant dissemination of information.</p> <p>The starting point for the committee's work was the aim stated in the Government Programme to step up university studies and entry to universities. This aim has been further expounded on in the Development Plan for Education and Research 2003–2008 and in the performance agreements concluded between the Ministry of Education and the universities for the period 2004–2006. The committee's deliberations were also based on the work of Sakari Ahola's one-man committee, who had looked into ways to enhance cooperation in university admissions.</p> <p>The committee proposes that a joint application system allowing electronic application be created for universities. The system will be attached to the applicant register run by the National Board. The joint application will concern the main undergraduate admissions and exclude, at least initially, application to separate programmes and the admission of special applicant groups, which could, however, also be implemented by means of the electronic system.</p> <p>In the joint application, an applicant could apply to nine programmes or courses using one form; these should be put in an order of priority, which would be binding after the application period ends. The departments etc. making the selection may give additional points for the primary choice of a subject or programme. The application to universities may be submitted in an application service using rigorous identification of the applicant, on an electronic application form which initiates the processing of the application but allows no further transactions during the selection process, or on a traditional paper form. The aim is that the electronic system will become the prevalent means of application.</p> <p>The joint application can be arranged twice a year: in the spring and in the autumn. Each application round would follow a uniform timetable. The spring application period would be from the beginning of February and to the end of April. The admission information would be available during the third week of July, just as in the current system. For the autumn application round, the committee proposes the same application timetable as is currently used in polytechnic admissions. The joint application system would include a user-friendly package of application information.</p> <p>It is proposed that the joint application system be implemented in two phases. The first one would comprise 2008–2009 applications, when the electronic application system would be introduced. The second phase would be the application for the academic year 2010–2011, when the national joint application system would include computer-run placement.</p> <p>The universities would continue to have the main responsibility for student admissions. The National Board of Education would keep the register. It is proposed that a separate advisory body be set up to support the joint application system and the selections.</p> <p>In addition to the actual joint application, the system would include a service for computing the initial points and simple field- or university-specific selection runs to be used, for instance, to process applications submitted on the paper form. In addition, the committee proposes that the International Baccalaureate grades be compiled in a centralised manner into the joint application system and that separate national registers be set up for the grades of school leaving certificates and for the study rights granted and degrees awarded by the universities.</p> <p>With a view to enhancing joint application and admissions cooperation, the committee proposes that the universities harmonise the principles for giving points in selections, set entrance examinations for subject groups, cut the number of programmes and courses to which the candidates apply, increase the use of applied examinations and set up cooperation groups for the different fields of education in order to enhance joint application and intensify cooperation in admissions. When adopted, the joint application system will increase cooperation through the uniform application timetables and procedures, the use of the same application form, the procedures relating to the primary choice of programme, the system for computing initial points, and the joint selection runs.</p> <p>The adoption of the joint selection system will require amendments to legislation.</p>			
<p>Other information</p>			
<p>Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2005:17</p>	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 33%;">ISSN 1458-8102</td> <td style="width: 67%;">ISBN 952-442-919-5 (pbk) 952-442-920-9 (PDF)</td> </tr> </table>	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-919-5 (pbk) 952-442-920-9 (PDF)
ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-919-5 (pbk) 952-442-920-9 (PDF)		
<p>Number of pages 57+appendices</p>	<p>Language Finnish</p>	<p>Price</p>	<p>Degree of confidentiality public</p>
<p>Distributed by Helsinki University Press</p>		<p>Published by Ministry of Education</p>	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 24.8.2004 projektiryhmän, jonka tehtävänä oli

1. määrittellä ja suunnitella opetushallituksen ylläpitämän hakijarekisterin yhteyteen sähköisen haun sisältävän yliopistojen yhteishakujärjestelmän rakenne, sisältö ja toimintatavat siten, että tämän suunnittelutyön pohjalta yhteishakujärjestelmä voidaan teknisesti toteuttaa
2. esittää, miten yliopistojen yhteishaun rinnalla myös koulutusalakohkaisia ja yliopistokohtaisia yhteisvalintoja on mahdollista laajentaa ja tukea osana yhteishakujärjestelmää sekä
3. huolehtia tarvittavasta tiedottamisesta yliopistoille ja muille sidosryhmille.

Projektiryhmän tuli työssään ottaa huomioon valtioneuvoston linjaukset ja tehdyt kehittämis ehdotukset sekä yliopistojen omat kehittämistavoitteet. Lisäksi kehittämistyössä tuli hyödyntää ylioppilastutkintorekisterin uudistamisen tarjoamat mahdollisuudet sekä ammattikorkeakoulujen yhteishausta saadut kokemukset.

Projektiryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin emeritusprofessori Kari Sajavaara ja jäseniksi nimettiin koulutuspoliittinen sihteeri Alekski Henttonen Suomen ylioppilaskuntien liitosta, opetusneuvos Erkki Hietakari opetushallituksesta, opintoasiain päällikkö Tuija Huovila Lappeenrannan teknillisestä yliopistosta, projektipäällikkö Vilho Kolehmainen Helsingin yliopistosta, johtava opintokoordinaattori Harriet Kurtén Åbo Akademiasta, hallintopäällikkö Sakari Liimatainen Jyväskylän yliopistosta, varapuheenjohtaja Liisa Lähteenaho Suomen Lukiolaisen Liitosta, opintoasiainpäällikkö Jyrki Lähteenmäki Sibelius-Akatemiasta, suunnittelija Jukka Oksanen Helsingin kauppakorkeakoulusta, ylitarkastaja Iris Patosalmi opetusministeriöstä, järjestelmäasiantuntija Sari Pulkkinen Tampereen yliopistosta, erikoissuunnittelija Laila Puranen Opetushallituksesta sekä pääsihteeri Anneli Roman ylioppilastutkintolautakunnasta. Projektiryhmän sihteereiksi määrättiin Sari Pulkkinen ja Laila Puranen.

Projektiryhmä otti nimekseen yliopistojen yhteishakutyöryhmä. Projektiryhmä kokoon-tui 16 kertaa. Projektiryhmä järjesti yhteistyössä opetusministeriön kanssa yhteishakua koskevan kehittämisseminaarin Helsingissä 21.1.2005. Seminaariin osallistui noin 130 edustajaa yliopistoista ja erilaisista sidosryhmistä. Lisäksi yliopistoille lähetettiin kysely, jossa

yliopistoilta pyydettiin kaikkien valintojen hakulomakkeet ja valintaoppaat sekä muuta taustaa-aineistoa yhteishakujärjestelmän kehittämisessä huomioonotettavaksi. Työryhmä kuuli asiantuntijana ylitarkastaja Teija Milleriä opetusministeriöstä, projektipäällikkö Erja Nokkasta Opetushallituksesta sekä lehtori Jukka Vuorista Suomen opinto-ohjaajat ry:stä.

Muistioon liittyy projektiryhmän jäsenten Alekski Henttosen ja Vilho Kolehmainen eriävä mielipide.

Projektiryhmän tuli päättää työnsä 28.2.2005 mennessä, mutta työlle pyydettiin lisääaikaa. Opetusministeriö myönsi sitä 16.5.2005 saakka. Saatuaan työnsä päätökseen projektiryhmä luovuttaa muistionsa opetusministeriölle.

Helsingissä 16.5.2005

Kari Sajavaara

Alekski Henttonen

Erkki Hietakari

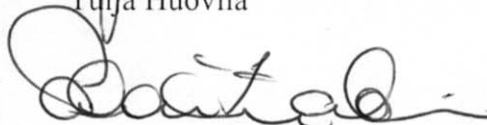
Tuija Huovila

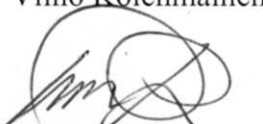
Vilho Kolehmainen

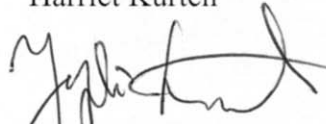
Harriet Kurtén

Sakari Liimatainen

Liisa Lähteenaho

Jyrki Lähteenmäki

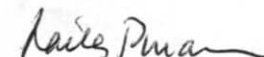
Jukka Oksanen

Iris Patosalmi

Anneli Roman

Laila Puranen

Sari Pulkkinen

Sisältö

1	Opiskelijavalintojen kehittämisen tausta ja tavoitteet	10
2	Nykytilan kuvaus	13
2.1	Yliopistojen opiskelijavalintojen tunnuspiirteet ja toimintatavat	13
2.2	Hakija- ja opinto-oikeusjärjestelmä (HAREK) ja yhden opiskelupaikan säännös	14
2.3	Valintayhteistyö yliopistoissa	15
2.4	Valintayhteistyö muilla koulutussektoreilla	19
2.5	Kansainvälisiä yhteishakumalleja	21
3	Toimintaympäristön muutokset ja kehittämistarpeet	24
3.1	Väestö- ja elinkeinorakenteen muutos	24
3.2	Valinnat osana ohjausjärjestelmää ja strategista ohjausta	25
3.3	Tutkintojen uudistaminen	26
3.4	Ylioppilastutkinnon ja lukion päättötodistuksen asema valinnoissa	26
3.5	Opintojen ohjaus ja tiedottaminen	28
3.6	Aikuisten koulutusmahdollisuudet	29
3.7	Kansainvälistymisen haasteet	30
3.8	Lainsäädäntö	30
3.9	Sähköinen asiointi	33
4	Ehdotus yhteishakujärjestelmäksi	35
4.1	Yhteishaun organisointi	36
4.2	Vuosittainen aikataulu	37
4.3	Hakutiedotus	38
4.4	Hakeminen	39
4.4.1	Hakutavat	39
4.4.2	Hakukohteet yhteishakujärjestelmässä	40
4.5	Tietojen siirtäminen yliopistoille	42
4.6	Taustapisteiden laskeminen ja esivalinta	42
4.7	Valinta	43
4.7.1	Valintojen järjestäminen ja valintapisteet	43
4.7.2	Sijoittamisajo	44
4.7.3	Valintapäätökset	44

4.8	Valintojen tuloksista tiedottaminen	45
4.9	Paikan vastaanottaminen	45
4.10	Kirjoittautuminen	46
4.11	Lukuvuosi-ilmoittautumiset ja tutkinnot	46
4.12	Tilastot ja raportit	47
4.13	Yhteishakujärjestelmän vaikutukset valintojen kannalta	47
4.14	Esitys yliopistojen yhteishakujärjestelmäksi vaiheittain	48
5	Yhteisvalintojen ja valintayhteistyön edistäminen	52
6	Jatkotoimet	54
	Eriävä mielipide	55
	Liitteet	58

1 Opiskelijavalintojen kehittämisen tausta ja tavoitteet

Yliopistojen opiskelijavalinnat ovat olleet pitkään kehittämisen kohteena. Opiskelijavalintojen kehittämistä pohdittiin 1980-luvulla useissa työryhmissä (Opiskelijavalintatoimikunta 1986, ylioppilaiden jatkokoulutustyöryhmä 1986 ja ylioppilassumatyöryhmä 1988). Kehittämisen tavoitteena oli erityisesti ylioppilassumasta aiheutuvien ongelmien ratkaiseminen ja valintajärjestelmän keventäminen.

Opetusministeriö oli jo 1960-luvun lopulla ryhtynyt toimiin opiskelijavalintojen selkiyttämiseksi pyrkimällä Ruotsin mallin mukaisesti lähinnä tukemaan yliopistojen valintayhteistyötä ja yhteisvalintaa. Kymmenen vuoden kuluessa vuodesta 1968 alkaen vuoteen 1980 yhteistyötä olikin pantu alulle useilla tieteenaloilla, niin että noin 45 % korkeakoulujen sisäänotosta valittiin lukuvuonna 1985–1986 yhteisvalinnan tai valintayhteistyön kautta. Osa näistä yhteistyöhankkeista on sittemmin purkautunut. Ajatuksesta, että olisi luotu koko maan korkeakoulut kattava yhteishakujärjestelmä, luovuttiin, koska sen katsottiin olevan käytännössä liian monimutkainen.

Tehokkuustavoitteet nousivat voimakkaasti esille koulutuspolitiikassa 1980- ja 1990-luvun taitteessa, millä oli luonnollisesti vaikutusta myös valintojen kehittämiseen. Yhteiskunnassa vallinneen heikon taloussuhdanteen aikana koulutusjärjestelmää oli tarkasteltava uudelleen toiminnan tehostamisen ja taloudellisuuden näkökulmasta. Yleisesti valintoihin liitettyjen tavoitteiden, kuten motivoituneen ja lahjakkaan opiskelija-aineksen rekrytoimisen, valinnan tasa-arvoisuuden ja oikeudenmukaisuuden, sekä yliopistojen toiminnan kehittämisen rinnalla valintoja tuli kehittää rakenteeltaan ja toiminnaltaan tehokkaammiksi. Käytännössä tavoitteiksi tulivat opiskelupaikkojen tehokkaampi käyttö ja aloituspaikkojen suuntaaminen ensimmäistä koulutuspaikkaansa hakeville. Vuonna 1994 yliopistoissa käyttöön otettu tulosohjausjärjestelmä sai yliopistot ja opetusministeriön osaltaan tarkastelemaan koulutusjärjestelmää – myös opiskelijavalintoja – entistä enemmän tuloksellisuuden ja taloudellisuuden näkökulmasta. Valintoja koskevassa koulutuspoliittisessa keskustelussa olivat kuitenkin esillä edelleen myös mm. ylioppilastutkinnon merkitys ja yliopistojen välisen yhteistyön lisääminen.

Valintoja kehitettiin 1990-luvulla kahden selvitystyön pohjalta. Selvitysmies Matti Halosen (1994) keskeisiä ehdotuksia olivat yhteistyön lisääminen, valtakunnallinen yhteishaku, valintakoeaikataulujen valtakunnallinen koordinaatio ja hakukohteiden priorisoiminen. Selvitysmies esitti myös, että käyttöön otettaisiin jonotuspaikkajärjestelmä ja valinnoissa estettäisiin päällekkäinen hyväksyminen. Yhteishakua ei tuolloin vielä kuitenkaan ryhdytty

rakentamaan, vaan päädyttiin selvittämään, miten yhteishakujärjestelmä olisi teknisesti mahdollinen ja miten se voitaisiin koordinoita ammattikorkeakoulujen kanssa.

Selvitysmies Matti Jussila esitti vuonna 1995, että yhteishakujärjestelmän sijasta luodaan valtakunnallinen hakijarekisteri, joka sisältää hakemista koskevat perustiedot. Rekisterin kautta voitaisiin myös ylioppilastutkintorekisterin tiedot siirtää yliopistojen käyttöön. Hakijarekisterin etuina nähtiin mm. päällekkäisen työn väheneminen ja valintayhteistyön laajeneminen. Lisäksi esitettiin käyttöön otettavaksi järjestelmä, joka sallii uuden opiskelijan kirjoittautua samana vuonna vain yhteen korkeakouluun. Selvityksestä annetuissa lausunnoissa kannatettiin sekä hakijarekisterin perustamista että yhden opiskelupaikan säännöksen käyttöönottoa. Näiden muutosten toteuttamisesta sovittiin tarkemmin tulossopimuksissa 1997–2000 ja koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 1995–2000. Käytännössä yhden opiskelupaikan säännös ja hakijarekisterin rakentaminen toteutettiin vuosina 1996–2000. Ammattikorkeakoulut tulivat mukaan yhden paikan säännöksen soveltamiseen myöhemmin (1998–1999). Yhden opiskelupaikan säännöstä sovellettiin ensimmäistä kertaa lukuvuoden 1999–2000 valinnoissa.

Opetushallituksen ylläpitämän hakija- ja opinto-oikeusjärjestelmän eli HAREKIn ja yhden opiskelupaikan säännöksen avulla on opiskelupaikkoja voitu tarjota useammille hakijoille kuin aikaisemmin. Samalla yhteistyö korkeakoulujen välillä ja sisällä on kiinteytynyt. Myös opiskelijavalintoihin liittyvää tietotuotantoa on voitu tehostaa keskitettyjen järjestelmien avulla. HAREK luo pohjan valintojen edelleen kehittämiseksi ja yhteishakujärjestelmän rakentamiselle.

Vuosituhannen alussa opiskelijavalintojen kehittäminen nousi jälleen ajankohtaiseksi, nyt erityisesti opiskeluprosessien tehostamisen näkökulmasta. Opetusministeriön aloitteesta Korkeakoulujen arviointineuvosto toteutti yliopistojen opiskelijavalintojen arvioinnin, joka valmistui vuonna 2002. Arvioinnin tavoitteena oli tunnistaa opiskelijavalintojen hyviä käytänteitä ja kriittisiä kohtia sekä tuottaa suosituksia opiskelijavalintojen kehittämiseksi. Tarkoituksena oli löytää mahdolliset yhteydet valintojen ja opintojen etenemisen välillä ja esittää menettelyjä valintaprosessin nopeuttamiseksi siten, että keskimääräinen opintojen aloitusikä ja välivuosien määrä laskevat. Lisäksi arvioinnissa tarkasteltiin sitä, löydetäänkö nykyisellä järjestelmällä riittävät valmiudet omaavia, motivoituneita opiskelijoita yliopistoihin ja miten ylioppilastutkintoa voitaisiin entistä enemmän hyödyntää valinnoissa. Arviointiryhmä esitti useita suosituksia, jotka näkyvät monella tavalla valintojen jatkokehittämisessä ja koulutuspoliittisessa tavoitteenasettelussa. Keskeisinä suosituksina esitettiin mm. että,

- ensimmäistä kertaa yliopistopaikkaa hakevien asemaa tulisi parantaa
- korkeakoulukelpoisten tasavertaisuutta valinnoissa tulisi lisätä
- ylioppilastutkintoa tulisi painottaa enemmän valinnoissa
- valintakoe tulisi säilyttää osana valintajärjestelmää
- valintajärjestelmää tulisi keventää ja päällekkäisyyksiä poistaa sekä lisätä soveltuvuuskokeiden käyttöä
- valintayhteistyötä tulisi lisätä
- aikatauluja tulisi tarkistaa
- tiedottamista ja tutkimusta tulisi lisätä ja
- valintojen strategista yhteyttä yliopistojen ja koko yliopistolaitoksen ohjausjärjestelmään tulisi lisätä.

Matti Vanhasen hallitusohjelmassa opiskelijavalintojen kehittäminen on nostettu erittäin tärkeäksi tavoitteeksi. Hallitusohjelman mukaan yliopistojen opintoaikoja nopeutetaan ja

siirtymäaikaa toiselta asteelta korkeakoulutukseen lyhennetään opiskelijavalintajärjestelmää kehittämällä. Lisäksi selvitetään, missä määrin yliopistojen olisi mahdollista olla opiskelijavalinnoissa tiiviimmässä yhteistyössä. Yksityiskohtaisempia tavoitteita on opiskelijavalintojen kehittämiseksi asetettu koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosiksi 2003–2008 ja yliopistojen ja opetusministeriön välisissä tulossopimuksissa kaudelle 2004–2006.

Opiskelijavalinta-asiat ovat myös mukana hallituksen työllisyysstrategiassa ja työllisyyden politiikkaohjelmassa. Hallituksen tavoitteena on lisätä työvoiman tarjontaa ja parantaa työvoiman valmiuksia vastata aikaisempaa täsmällisemmin työelämän tarpeisiin. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi nopeutetaan nuorten siirtymistä toisaalta koulutukseen ja toisaalta työmarkkinoille. Korkeakoulutuksen aloittamisikää ja tutkinnon suorittamisikää pyritään laskemaan, koulutuksen läpäisyä nostamaan ja keskeyttämistä vähentämään. Jotta nämä tavoitteet saavutettaisiin, yliopistojen tutkintorakenteita on kehitettävä ja tuettava voimakkaasti sekä opinto-ohjausta että erilaisia toimia, jotka vähentävät opintojen keskeyttämistä.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa tarkennetaan vuosien 2003–2008 hallitusohjelman tavoitteita. Opiskelijavalintojen kehittämisen tavoitteena on, että vuonna 2008 vähintään 55 % uusista opiskelijoista on toisen asteen koulutuksen samana vuonna päättäneitä. Opetusministeriö ja yliopistot laativat myös toimenpideohjelman valintojen kehittämiseksi osana opintoprosessia siten, että siirtyminen toisen asteen opinnoista yliopisto-opintoihin nopeutuu.

Yliopistojen tulossopimuksissa on kaudelle 2004–2006 asetettu opiskelijavalintojen tavoitteeksi, että vuoteen 2006 mennessä vähintään 50 % uusista opiskelijoista on toisen asteen tutkinnon samana vuonna suorittaneita. Lisäksi yliopistojen kanssa on sovittu opiskelijavalintojen kehittämisstrategioiden laatimisesta ja toimeenpanosta.

Hallitusohjelman mukaisesti toteutettiin vuonna 2003 valintayhteistyötä koskeva selvitys, jonka tuloksena selvitysmies Sakari Ahola ehdotti yliopistojen valtakunnallisen yhteishakujärjestelmän perustamista. Yhteishakujärjestelmä esitettiin perustettavaksi HAREKIn yhteyteen, ja sen tuli mahdollistaa sähköinen haku. Selvityksestä annetuissa lausunnoissa suhtauduttiin yhteishakujärjestelmän rakentamiseen varsin myönteisesti, ja opetusministeriö päätti yhteishakujärjestelmän suunnittelun aloittamisesta keväällä 2004.

Edellä mainitut näkökohdat vaikuttavat merkittävästi yhteishakujärjestelmän rakenteeseen ja projektiryhmän ehdotukseen siitä, millainen yhteishakumallin tulisi olla.

2 Nykytilan kuvaus

2.1 Yliopistojen opiskelijavalintojen tunnuspiirteet ja toimintatavat

Yliopistojen opiskelijavalinnoista säädetään yliopistolaissa (645/1997), laissa yliopistolain muutoksesta (715/2004) ja yliopistoasetuksessa (115/1998).

Menettelytavat, joilla opiskelijat valitaan yliopistoihin, ovat varsin hajanaisia ja kirjavia, ja siksi sekä hakijoiden että opintoihin ohjaamisesta vastuullisten on niitä vaikea hallita. Valintojen tavoitteenasettelussa on selviä puutteita: tavoitteiden ja valintaperusteiden välillä ei useinkaan ole suoraa yhteyttä. Tästä aiheutuu ongelmia toisaalta valinnoista tiedottamisessa ja toisaalta hakijoiden on vaikea selvittää, mihin kannattaisi hakeutua ja mikä vaikuttaa valintaan. Valintojen kirjavuus käy ilmi myös projektiryhmän yliopistoille yhteishakujärjestelmän valmistelua varten lähettämään tiedusteluun saaduista vastauksista.

Hakijoiden suuri määrä aiheuttaa, että kaikilla aloilla on käytössä numerus clausus ja kilpailu opiskelupaikoista on kovaa. HAREKIn mukaan yliopistojen suunnitelmissa oli vuonna 2004 tarjolla yli 24 000 aloituspaikkaa, ja niihin oli hakijoita noin 71 500, joista yli 60 % oli naisia. Opiskelupaikan vastaanottaneita, erillisvalinnat mukaan lukien, oli noin 23 300, joista naisia lähes 57 %. Noin viidennes yliopistoihin hakeneista hakee myös ammattikorkeakouluun. Yli 80 % hakijoista on pohjakoulutukseltaan ylioppilaita.

Yliopistot järjestävät valintoja pääosin keväällä ja alkukesällä, mutta erillisvalinnoissa opiskelijoita valitaan koulutukseen ympäri vuoden. Erillisvalinnoissa valitaan opiskelijoita erilaisista ryhmistä, joita ovat esimerkiksi ulkomaalaiset, avoimen yliopiston opintoja suorittaneet ja maisterivaiheen opintoihin hakevat. Vuonna 2004 erillisvalinnoissa yliopistopaikan sai HAREKIn mukaan noin 4 000 hakijaa.

Hakukohteita on yliopistoissa HAREKIn mukaan noin 630. Hakukohteella tarkoitetaan tässä sitä koulutusta, johon hakija hakee ja voi tulla valituksi. Hakukohteella tarkoitetaan yleensä koulutusohjelmaa tai pääainetta, mutta se voi olla myös esim. tutkinnon nimi. Hakukohde-termin käyttö eri yliopistoissa on melko kirjavaa.

Hakijat voivat pyrkiä eri valinnoissa yleensä niin moneen hakukohteeseen kuin haluavat. Keskimäärin hakijat pyrkivät yhteensä 2,6 hakukohteeseen kaikissa päävalinnoissa. Yliopistoissa käytössä olevat hakutavat ja valintojen sisällöt vaihtelevat paljon. Yliopistot päättävät itse, kuinka toteuttavat opiskelijavalintansa.

Valintatapa -termiä käytetään HAREKissa, kun yliopistot tallentavat hakijakohtaisesti tiedon siitä, millä perusteella hakija tulee valituksi. Valintatapavaihtoehtoja ovat: 1. todistus ja valintakoe, 2. valintakoe ja 3. todistus. Yliopistot kuvaavat valintatapojen sisällöt haku-

kohteittaisissa *valintaperusteissa*. Vuonna 2001 tehdyn opiskelijavalintojen kartoituksen (Mielityinen & Moitus 2002) mukaan 84 %:ssa valintoja valintatapana käytettiin todistusten ja valintakokeen yhdistelmää. Muita valintatapoja olivat valintakokeen perusteella tapahtuva valinta (68 %) ja pelkkien todistusten perusteella tapahtuva valinta (21 %). Useimpiin hakukohteisiin voi tulla valituksi kahdella tai kaikilla kolmella valintatavalla. Useissa yliopistojen hakukohteissa on tyypillistä, että hakijat hyväksytään yhden valintatavan mukaan, mutta varasijoilla olevia voidaan valita useilla valintatavoilla. Syksyllä 2004 kaikista muista kuin erillisvalinnoissa hyväksytyiksi tulleista noin 55 % oli valittu sekä valintakokeen että alkupisteiden perusteella, 31 % pelkän valintakokeen perusteella ja 13 % todistusten perusteella (HAREK).

Yliopistot hyväksyvät opiskelijat pääasiassa ennalta ilmoitetun aloituspaikkamäärän mukaisesti. Joissakin valinnoissa ilman opiskelupaikkaa jääneet asetetaan varasijajärjestykseen, ja varasijoilla olevia hakijoita voidaan hyväksyä opiskelijoiksi, jos opiskelupaikkoja peruutetaan. Sen sijaan joissakin valinnoissa mahdolliset peruutukset ennakoidaan ja suunniteltu aloituspaikkakiintiö ylitetään aikaisimpien valintojen kokemusten perusteella. Tällöin hakijoita ei enää kutsuta varasijoilta eikä hakijat voi näin ollen ilmoittaa jonottavansa tällaisiin hakukohteisiin.

Hakuajat ja muut valintojen aikataulut vaihtelevat paljon. Valittaessa opiskelijoita syksyllä alkavaan koulutukseen varhaisimmat hakuajat päättyvät yleensä jo tammikuun lopussa ja viimeiset kesäkuun lopulla. Valintakokeet ajoittuvat maaliskuusta heinäkuun alkuun. Tulokset julkistetaan koko korkeakoulusektorilla viimeistään heinäkuun kolmantena perjantaina. Opiskelupaikat otetaan vastaan elokuun alussa, ja valinnat ovat päätöksessään elokuun lopussa. Opiskelijat kirjoittautuvat yliopistoihin ja aloittavat opintonsa yleensä syyskuussa.

Yliopistoissa alkaa jossakin määrin koulutusta myös kevätlukukaudella. Tähän koulutukseen yliopistot järjestävät valinnat syksyllä. Keväällä alkavan koulutuksen määrä on pysynyt hyvin vähäisenä, HAREK:n mukaan yliopistoilla on opiskelupaikkoja keväisin alkavaan koulutukseen tarjolla reilusti alle tuhat.

Opiskelijavalintojen organisointi vaihtelee koulutusaloittain ja yliopistoittain. Valinnat vaihtelevat yhteisvalinnasta täysin hajautettuun valintaan. Hajautettu valinta on käytössä 66 %:ssa kaikista hakukohteista (Opiskelijavalintojen arviointi 2002). Pisimmät kokemukset valintayhteistyöstä on teknillistieteellisellä alalla. Haku- ja valintayhteistyötä harjoitetaan myös muiden koulutusalojen tai valintojen välillä, kuten kasvatustieteellisellä ja kauppatieteellisellä alalla sekä tietojenkäsittelytieteen ja biologian koulutuksessa. Myös yliopistokohtaisia yhteishakujärjestelmiä on käytössä. Myöhemmin tässä luvussa on kuvattu muutamia käytössä olevia yhteishaku- ja yhteisvalintamenettelyjä.

2.2 Hakija- ja opinto-oikeusjärjestelmä (HAREK) ja yhden opiskelupaikan säännös

HAREK on valtakunnallinen yliopistojen opiskelijavalintoja tukeva tietojärjestelmä. Järjestelmä on ollut käytössä vuodesta 1998, ja sen avulla varmistetaan yhden korkeakoulupaikan säännöksen toteutuminen yliopistoissa. Rekisterin käyttöä säätelee laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä (1058/1998) sekä yliopistolaki ja -asetus (645/1997, 1.8.2005 voimaantulevat laki ja asetus 715/2004 ja 115/1998) ja myös henkilötieto-, julkisuus- ja hallintolainsäädäntö. Järjestelmän rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus.

HAREK on verkkopohjainen reaaliaikainen tietojärjestelmä, johon jokaisella yliopistolla on suorakäyttöyhteys. HAREK:n ja yliopiston välillä tapahtuu molemmansuuntaisia tiedonsiirtoja.

Yliopistot tallentavat HAREKiin perustiedot kaikesta alemmaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavasta koulutuksesta ja valinnoista sekä koulutukseen hakeneista ja hyväksytyistä. Lisäksi yliopistot tallentavat rekisteriin hyväksytyiksi tulleiden opiskelupaikan vastaanottamisilmoitukset ja kirjoittautumistiedot. Rekisterin avulla on ollut mm. tarkoitus vähentää päällekkäistä tallennustyötä. Päällekkäistallennuksesta ei kuitenkaan ole täysin päästy, koska yliopistojen valintajärjestelmät ovat erilaisia ja käytössä on monenlaisia tapoja toimia.

Yliopistot saavat HAREKin kautta tiedot hakijoidensa ylioppilastutkinnon tuloksista heti niiden valmistuttua. HAREKissa on runsaasti erilaisia tilasto- ja tarkistusraportteja, jotka tukevat valintojen toteuttamista ja seuranta. Lisäksi HAREKista siirretään tietoja tilastointia varten Tilastokeskukselle ja opetusministeriölle (KOTA-tietokanta) sekä opintotuen maksatusta varten Kelalle. Rekisterin tietoja hyödynnetään paljon myös erilaisissa selvityksissä, tutkimuksissa ja arvioinneissa.

Vuodesta 2002 lähtien HAREKin tietoja on hyödynnetty valtakunnallisessa yliopistokoulutusta koskevassa tiedottamisessa. Koulutustarjontatietojen päivitystä ja raportointia varten rakennetussa YO-OPAS-sovelluksessa hyödynnetään yliopistojen HAREKiin tallentamia koulutustietoja. Sen avulla Opetushallitus tekee valtakunnalliset koulutusoppaat, jotka ilmestyvät sekä painettuina että sähköisinä versioina. YO-OPAS-sovellukseen tallennettuja tietoja hyödynnetään myös valtakunnallisessa Koulutusnetti-hakupalvelussa.

Hakija- ja opinto-oikeusjärjestelmän ylläpidosta vastaavat Opetushallitus ja yliopistot. Opetushallitus vastaa rekisterin teknisestä ja sisällöllisestä ylläpidosta sekä koulutuksesta. Yliopistossa päävastuu HAREKin käytöstä on nimetyillä vastuukäyttäjillä. Opetushallitus kehittää järjestelmää yhteistyössä yliopistojen ja muiden sidosryhmien kanssa.

Yhden opiskelupaikan säännös on ollut voimassa koko korkeakoulusektorilla lukuvuodesta 1999–2000 alkaen. Säännöksen ansiosta vapautuu vuosittain arviolta tuhat korkeakoulupaikkaa, kun jokaisella hyväksytyksi tulleella hakijalla on mahdollisuus ottaa vastaan vain yksi korkeakoulututkintoon johtava opiskelupaikka saman lukuvuoden aikana. Säännöksen toteutuminen varmistetaan yliopistojen HAREKin ja ammattikorkeakoulujen hakija- ja opiskelupaikkarekisterin (AMKOREK) välille luodun teknisen liittymän avulla. Säännökseen liittyvät menettelytavat ovat yhtenäiset molemmilla sektoreilla.

Säännöksen toteutusta varten korkeakouluissa on yhdenmukaistettu valinta-aikatauluja. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot julkistavat syksyllä alkavan koulutuksen valintojen tulokset viimeistään heinäkuun kolmannella viikolla. Hyväksytyillä on sen jälkeen kaksi viikkoa aikaa vastaanottaa opiskelupaikkansa. Varasijalle jäänyt hakija voi myös jäädä määrääjäksi jonottamaan mieluisampaa paikkaa.

Opiskelupaikan vastaanottaminen on sitova, eikä hakija voi sitä perua eikä muuttaa. Myöhästyneitä vastaanottoilmoituksia ei oteta huomioon. Hakija voi jälkikäteen pyytää korkeakoulua muuttamaan opiskelupaikan vastaanottamista vain, jos viranomainen on tehnyt opiskelupaikan vastaanottamista koskevan virheen tai opiskelijavalinnassa on tapahtunut virhe. Korkeakoulu käsittelee asian ja tekee siitä päätöksen.

2.3 Valintayhteistyö yliopistoissa

Yliopistoissa valintayhteistyö on suhteellisen vähäistä. Yhteistyötä voidaan tehdä esimerkiksi koordinoimalla valinta-aikatauluja, sopimalla yhteisistä valintakokeista tai valintakoe kirjoista tai toteuttamalla koulutukseen hakeminen yhteisellä hakulomakkeella. Muutamilla koulutusaloilla ja joissakin yliopistoissa on käytössä yhteisvalinta.

Ei ole helposti määriteltävissä, milloin valintayhteistyö muuttuu yhteisvalinnaksi.

Valtakunnallisesti ei kaikkiin mahdollisiin valintamenettelyihin soveltuva määritelmää ole hahmotettavissa. Yhteisvalinnaksi on mahdollista katsoa esimerkiksi kahden tai useamman valintayksikön välinen yhteistyö, jos kaikki valintaperusteet tai osa valintaperusteista on yhteisiä yhtä useammassa yliopistossa tai saman yliopiston yhtä useammassa hakukohteessa ja valinta tapahtuu siltä osin yhteisesti. Yhteisvalinnassa on mahdollista, että valinta hoidetaan yhteisesti, vaikka valintaperusteet ovat kokonaan erilaiset.

Diplomi-insinööri- ja arkkitehtikoulutuksen yhteisvalinta (DIA-valinta)

Tekniikan alan opiskelijavalinnoissa on käytössä yhteisvalinta, jossa ovat mukana kaikki tekniikan alan koulutusta antavat yliopistot ja tiedekunnat. Yhteisvalinta on toiminut vuodesta 1974 lähtien. Yliopistoilla on yhteiset valintaperusteet, hakulomakkeet ja valintakokeet. Yhteisvalinnan sisällä hakija voi saada vain yhden opiskelupaikan. Jonotusta ei ole, vaan valinta toteutetaan siten, että hakijoita valitaan enemmän kuin on suunniteltu aloituspaikkamäärä. Valittujen opiskelijoiden määrässä on ennakoitu niiden hakijoiden määrä, jotka jättävät ottamatta paikan vastaan.

Hakulomakkeella hakija voi ilmoittaa viisi hakukohdetta, jotka hän asettaa ensisijaisuusjärjestykseen. Ensimmäisestä diplomi-insinöörin hakukohdevaihtoehdosta annetaan kolme ensisijaisuuspistettä. Vastaavasti arkkitehtikoulutukseen saa yhden ensisijaisuuspisteen. Hakukohteina ovat koulutusohjelmat. Joissakin koulutusohjelmissä on opintosuuntia, joihin haetaan yhteisvalinnassa suoraan.

Hakija voi tulla valituksi joko alkupisteiden perusteella, alku- ja valintakoepisteiden perusteella tai ainoastaan valintakoepisteiden perusteella. Alkupisteiden perusteella hakija voi tulla suoraan valituksi joko ensimmäiseen tai toiseen hakuvaihtoehtoonsa ilman pääsykoetta. Tällaisen valinnan osuus on enintään 30 % hakukohteen valintakiintiöstä. Kiintiöt vaihtelevat hakukohteittain.

Diplomi-insinöörin koulutukseen valitaan alku- ja valintakoepisteiden perusteella 60 % uusista opiskelijoista alkupisteiden perusteella tapahtuneen valinnan jälkeisestä kiintiöstä. Pelkkien valintakoepisteiden perusteella valitaan 40 % alkupisteiden perusteella tapahtuneen valinnan jälkeisestä kiintiöstä. Arkkitehti- ja maisema-arkkitehtikoulutukseen valitaan alku- ja valintakoepisteiden perusteella 80 % uusista opiskelijoista ja pelkkien valintakoepisteiden perusteella 20 %.

Valintakokeiden jälkeen yhteisvalintajärjestelmään tallennetaan hakijan kaikki pisteet, minkä jälkeen tapahtuu valinta-ajo. Valinta-ajo tuottaa valintaehdotuksen, jossa kynnysedon ylittäneet hakijat on kiintiöiden puitteissa sijoitettu heidän ensisijaisuusjärjestystensä mukaisesti niihin hakukohteisiin, joihin heidän pisteensä ovat riittäneet.

Kauppateellisen alan yhteisvalinta

Helsingin ja Turun kauppakorkeakoulut, Joensuun, Kuopion, Lapin, Oulun, Tampereen ja Vaasan yliopistot sekä Lappeenrannan teknillinen yliopisto ovat jo pitkään olleet valintakoe-yhteistyössä, mutta pyrkiminen kokeen avulla useampaan kuin yhteen näistä yliopistoista on ollut mahdollista vain rajallisesti. Vuoden 2005 valinnoissa yliopistot siirtyvät yhteisvalintaan. Jyväskylän yliopiston, Svenska Handelshögskolanin ja Åbo Akademin kauppateellisen alan koulutus ei ole mukana yhteisvalinnassa.

Kauppateellisen alan yhteisvalinnassa voi hakea yhdellä hakulomakkeella enintään kolmeen yliopistoon, jotka hakija asettaa ensisijaisuusjärjestykseen. Osa yliopistoista ottaa opiskelijat suoraan pääaineisiin/ohjelmiin. Osassa yliopistoista pääaine/ohjelma tulee valitta-

vaksi myöhemmin opintojen kuluessa. Kullakin yliopistolla voi olla yksi tai useampi yliopiston sisäinen hakukohde. Mikäli hakija voi hakea useampaan kuin yhteen yliopiston sisäiseen hakukohteeseen, hakija asettaa nämä ensisijaisuusjärjestykseen kyseisen yliopiston valintaperusteiden määräämällä tavalla.

Valinta etenee kaksivaiheisesti. Voidakseen tulla valituksi yliopiston sisäiseen hakukohteeseen hakijan tulee selviytyä ensin valinnasta yliopistoon. Tämä esivalinta yliopistoon perustuu kaikille yhteisvalinnassa mukana oleville yliopistoille yhteisiin valintaperusteisiin. Toisessa vaiheessa hakijat valitaan yliopiston sisäisiin hakukohteisiin yliopiston sisäisten hakukohteiden valintaperusteiden mukaisesti.

Kauppateieteellisen alan yhteisvalinnassa hakija voi tulla hyväksytyksi vain yhteen hakemistaan hakukohteesta, eikä hakija voi enää jonottaa toista yhteisvalinnassa hakemaansa opiskelupaikkaa. Ne hakijat, jotka eivät ole yhteisvalinnassa tulleet hyväksytyksi mihinkään hakemistaan yliopistoista, asetetaan ensimmäiselle sijalle asettamansa yliopiston varasijalistalle. Kaikkien hakijoiden on osallistuttava yhteiseen valintakokeeseen. Yhteisvalinnassa mukana olevilla yliopistoilla on myös yhteisvalinnan ulkopuolisia valintoja.

Luokan- ja lastentarhanopettajien koulutuksen yhteisvalinnat

Luokanopettajan- ja lastentarhanopettajankoulutuksen opiskelijavalinnat toteutetaan valtakunnallisina yhteisvalintoina. Luokanopettajat on valittu yhteisvalinnan kautta vuodesta 1980. Lastentarhanopettajankoulutus liittyi opettajankoulutuksen yhteisvalintoihin vuonna 1995, jolloin lastentarhanopettajaopistojen koulutus siirrettiin yliopistoihin ja yliopistojen väliaikainen lastentarhanopettajankoulutus vakinaistettiin.

Opettajankoulutuksen yhteisvalinnoissa ovat mukana kaikki suomenkieliset luokanopettajia ja lastentarhanopettajia kouluttavat yksiköt. Valinta on kaksivaiheinen. Valintayhteistyö koskee valintojen ensimmäistä vaihetta. Hakijat voivat pyrkiä kolmeen luokanopettajan- tai lastentarhanopettajankoulutukseen. Ensimmäisessä vaiheessa he lähettävät hakulomakkeensa Jyväskylän yliopistoon, jossa yhteisvalintatyöryhmän sopiman ja tiedekuntien vahvistaman pisteityksen mukaisesti heidät asetetaan paremmuusjärjestykseen niihin opettajankoulutuslaitoksiin, joihin he ovat pyrkimässä. Näiden esivalintapisteiden mukaisten paremmuusjärjestysjonojen perusteella hakijat kutsutaan valinnan toiseen vaiheeseen, joka on soveltuvuuskoe. Lopullinen valinta koulutukseen tapahtuu soveltuvuuskokeen perusteella. Hakija voi saada kutsun ainoastaan yhteen luokanopettajan- tai lastentarhanopettajankoulutuksen soveltuvuuskokeeseen. Kukin yliopisto järjestää soveltuvuuskokeet itsenäisesti ja käyttää omia valintaperusteitaan. Soveltuvuuskokeisiin kutsutaan yleensä kolme kertaa koulutukseen hyväksyttävien määrä. Hakija voi tulla hyväksytyksi ainoastaan siihen yksikköön, jonka soveltuvuuskokeisiin hän osallistuu.

Kasvatustieteen valintojen uudistaminen on parhaillaan vireillä. Tavoitteena on koko kasvatustieteellisen koulutusalan kaiken tutkintotavoitteisen koulutuksen kattava yhteisvalintajärjestelmä, jossa uusi, nyt esitettävä valtakunnallinen yhteishakujärjestelmä toimisi yhteisenä alustana eri yliopistoille. Hakijoiden perustiedoista ja järjestelmään kootuista, koko koulutus-alalle yhteisen aineistokokeen tuloksista laskettujen vertauslukujen mukaisessa paremmuusjärjestyksessä hakijoita kutsutaan opettajankoulutuksen soveltuvuuskokeisiin, joiden perusteella tapahtuu lopullinen valinta. Muuhun kuin opettajankoulutukseen voi tulla hyväksytyksi suoraan pelkän ylioppilastutkintomenestyksen tai ylioppilastutkintomenestyksen ja aineistokokeen tuloksen perusteella.

Yhteishaku Helsingin yliopiston ulkomaalaisvalinnoissa

Helsingin yliopisto on kehittämässä vuoden 2005 aikana sähköisen, internet-pohjaisen hakujärjestelmän, jonka avulla ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden haku- ja valintaprosesseja voidaan tehostaa. Järjestelmässä on olennaista hakemusten ohjautuminen yhteen paikkaan, jossa hakijan hakukelpoisuus ja todistusten oikeellisuus tarkistetaan. Samassa yhteydessä hoidetaan epäselvien tapausten selvittäminen sekä tallennetaan hakemukset ja tieto liitteistä kaikkien yksiköiden käytettäväksi. Kehittämistyössä otetaan huomioon myös mahdollisuus, että muut suomalaiset yliopistot liittyisivät järjestelmän käyttäjiksi. Vastaavanlaisia opiskelijavalintoihin liittyviä, sähköiseen hakuun perustuvia hankkeita on meneillään myös muissa yliopistoissa. Yhteishakujärjestelmää kehitettäessä on päällekkäisen työn välttämiseksi seurattava näiden hankkeiden etenemistä ja hyödynnettävä niitä soveltuvin osin yhteishakujärjestelmää suunniteltaessa.

Valintayhteistyö Tampereen yliopistossa

Tampereen yliopistossa on ollut käytössä yli 30 vuoden ajan keskitetty opiskelijavalinnan tekninen toteutus. Yliopiston päävalinnoissa, valtakunnallisia yhteisvalintoja lukuun ottamatta, on käytössä yhteinen hakulomake, jolla hakija voi hakea kahteen hakukohteeseen tiedekuntaa kohden. Hakukohteet asetetaan ensisijaisuusjärjestykseen, ja hakija voi tulla ensimmäisessä vaiheessa valituksi yhteen hakukohteeseen/tiedekunta.

Opintotoimiston yhteyteen perustetaan touko-elokuun ajaksi erillinen opiskelijavalintatoimisto, jossa työskentelee kuusi toimistosihteerä. Valintatoimistossa tallennetaan kaikki hakemukset, valintakoetulokset, valintatulokset ja paikan vastaanottoilmoitukset HAREKiin tai yliopiston omaan opiskelijavalintajärjestelmään. Toimisto antaa valintaneuvontaa kaikkien kuuden tiedekunnan hakijoille ja postittaa hyväksymisilmoitukset ja lisäkutsut valintajärjestelmästä. Myös valintakoevastaukset ja arvosteluperusteet ovat nähtävissä valintatoimistossa. Hakijan yhteystahoja ovat valintatoimisto ja tarvittaessa tiedekunnat.

Valinnan tietotekniikka on keskitetty yhteen atk-järjestelmään. Jokainen päävalinnan hakija saa mahdollisen järjestelmästä suoraan tulostettavan hyväksymisilmoituksen lisäksi tai sijasta Postin eKirjeenä yhden valinnan tulostiedotteen, jossa kerrotaan hakijan kaikkien hakukohteiden pistemäärät, pisterajat ja tietoa lisäkutsuista. Järjestelmien pitkälle viedyn integraation ansiosta opiskelijaksi valituille toimitetaan hyväksymisilmoituksen mukana Tampereen yliopiston tietotekniikkaresurssien käyttöoikeus ja esitetyt ilmoittautumislomake ja ylioppilaskunnan opiskelijakorttilomake. Normaalityypisessä uudella opiskelijalla on kirjoittautumistaan seuraavana päivänä käytössään yliopiston peruspalvelutunnus ja sähköpostiosoite, ylioppilaskunnan opiskelijakortti sekä pääsy yliopiston tietokonealueeseen.

Åbo Akademin yhteisvalinta

Åbo Akademin suurin kohderyhmä on Suomen ruotsinkielinen väestö. Kotimaisten hakijoiden lisäksi päävalintaan voi osallistua myös pohjoismaisia hakijoita. Kuten Svenska Handelshögskolan ja Helsingin yliopistoon kuuluva Svenska social- och kommunalhögskolan, Åbo Akademi tarjoaa opiskelijoille täysin ruotsinkielisen opiskeluympäristön.

Åbo Akademi on 1980-luvun alusta lähtien ollut käytössä yliopiston oma yhteisvalinta. Neljästäkymmenestä hakukohteesta hakija voi hakea kolmeen, jotka hän asettaa ensisijaisuusjärjestykseen. Tämän perusteella hänelle tarjotaan vain yhtä Åbo Akademin opiskelupaikkaa. Opiskelijoita valitaan enemmän kuin mitä on suunniteltuja aloituspaikkoja, jolloin hakijoita ei valita varasijoille ollenkaan. Valinnoissa huomioidaan hakijan aiemmat todistukset ja/tai

valintakokeen tulos sekä hakukohteiden ensisijaisuusjärjestys siten, että hakija saa lisäpisteitä ensimmäiseksi asetetusta hakukohteesta. Ensisijaisuuspisteitä saa yhteisvalinnassa vain sellainen hakija, jolla ei ole ennestään paikkaa Åbo Akademiassa. Teknillistieteellisen alan DIA-valinnan tulokset huomioidaan myös Åbo Akademin yhteisvalinnassa.

2.4 Valintayhteistyö muilla koulutussektoreilla

Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishakujärjestelmä (toisen asteen yhteishaku, TAYH)

TAYH perustuu lakiin ammatillisesta koulutuksesta (630/1998), lukiolakiin (629/1998), lakiin opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä (1058/1998) ja asetukseen ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishakujärjestelmästä (1197/1998).

TAYH:n taustalla on vuodesta 1979 asti toiminut valtakunnallinen keskiasteen yhteishakujärjestelmä. Se palveli sekä toisen asteen koulutusta että opistoasteen koulutusta vuoteen 1996 saakka, jolloin se jaettiin kahdeksi erilliseksi järjestelmäksi: toisen asteen yhteishakujärjestelmäksi (TAYH) ja ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmäksi (AMKYH), johon myös opistoasteen koulutus kuului. Viimeiset opiskelijat opistoasteen koulutukseen valittiin vuonna 1998.

TAYH:ssä on monta toimijaa. Opetusministeriö päättää järjestelmässä käytettävät opiskelijaksi ottamisen perusteet. Opetushallitus on rekisterinpitäjä, joka vastaa valtakunnallisesta toteutuksesta, alueellisen toteutuksen ohjeistuksesta, valtakunnallisesta tiedotuksesta ja yhteishaun tilastotuotannosta sekä päättää hakujärjestelmän aikatauluista. Lääninhallitukset vastaavat alueellisesta rekisterinpidosta ja toteutuksesta ja alueellisesta tiedotuksesta. Perusopetuksen koulutuksen järjestäjät vastaavat perusopetuksen päättöluokkalaisten ja perusopetuksen lisäopetuksen oppimäärää suorittavien perustietojen ja päättöarvostelutietojen toimittamisesta yhteishakurekisteriin, päättöluokkalaisten haun toteuttamisesta ja ohjauksesta sekä jälki-ohjauksesta. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjät vastaavat koulutustarjontatietojen päivittämisestä Opetushallituksen oppilaitostietojärjestelmään (OPTI) ja pääsy- ja soveltuvuuskokeiden ja kielikokeiden järjestämisestä sekä tekevät päätökset opiskelijaksi ottamisesta.

TAYH:ssä ovat mukana nuorille tarkoitettut ammatilliset perustutkinnot, päivälukiot ja osa vapaan sivistystyön koulutuksesta. Yhteishaun ulkopuolella ovat aikuiskoulutus ja vieras-kielinen koulutus. Hakuja on kaksi vuodessa, keväällä ja syksyllä. Kevään haussa yhteishakurekisteriin tallennetaan etukäteen tiedot perusopetuksen päättöluokkalaisista ja perusopetuksen lisäopetuksen oppimäärää suorittavista. Näille tulostetaan esitötetyt hakulomakkeet. Päättöarvostelutiedot kerätään keväällä suoraan oppilaitoksilta.

Hakija voi hakea korkeintaan viiteen opiskelupaikkaan. Nämä hän laittaa ensisijaisuusjärjestykseen. Hakijan lopullinen valinta tehdään sille ylimmälle toiveelle, jolle hakijan valintapisteet riittävät. Hän voi jäädä varasijalle valintaa ylemmälle toiveelleen.

Osa koulutuksen järjestäjistä järjestää yhteishaussa hakeneille pääsy- ja soveltuvuuskokeita tai kielikokeita. Näitä varten TAYH:ssä suoritetaan esivalinta-ajot, joiden perusteella koulutuksen järjestäjille toimitetaan tiedot valintakokeisiin kutsuttavista hakijoista. Koulutuksen järjestäjät kutsuvat hakijat kokeisiin ja toimittavat kokeiden tulokset yhteishakurekisteriin. Kokeen tulosta käytetään yleensä myös valinnassa toisen koulutuksen järjestäjän vastaavaan koulutukseen.

Kun kaikki tarvittavat tiedot on saatu yhteishakurekisteriin, tapahtuvat lopulliset valinta-ajot. Ajojen perusteella toimitetaan koulutuksen järjestäjille opiskelijaksi ottamisen perusteet-

den mukainen aineisto, jonka perusteella päätös opiskelijaksi ottamisesta tapahtuu. Koulutuksen järjestäjät tekevät päätökset ja ilmoittavat päätökset valituille. Yhteishaussa valitsematta jääneille hakijoille lähetetään lääninhallituksen allekirjoittama jälkiohjauskirje, jossa kerrotaan hakijan tilanteesta yhteishaussa. Kirjeen liitteenä on luettelo vapaiksi jääneistä aloituspaikoista. Kun tulokset on julkistettu, alkaa jälkivalinta (perusteena ovat paikkojen peruutukset, keskeytykset, uudet valinnat jne.). Lääninhallitukset päivittävät lopulliset tiedot yhteishakurekisteriin Tilastokeskuksen rekisteröinti-aikataulujen mukaisesti. Tästä päivitetystä rekisteristä muodostetaan yhteishaun vuosikohtainen tilastorekisteri.

Opetusministeriö on asettanut työryhmän selvittämään ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishakujärjestelmän kehittämistä. Työryhmän tulee saada työnsä päätökseen lokakuun 2005 loppuun mennessä. Tehtävänä on selvittää ja arvioida yhteishaun toimivuutta ja kehittämistarpeita, luoda perusteet sähköisen hakujärjestelmän käyttöön ottamiseksi sekä selvittää ja arvioida yhteishakua koskevat tilastotarpeet.

Ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmä (AMKYH)

AMKYH perustuu ammattikorkeakoululakiin (351/2003), lakiin opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä (1058/1998 ja 547/2002) ja asetukseen ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmästä (353/2003). Rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus, joka vastaa yhteishaun valtakunnallisesta toteutuksesta. Opetushallitus antaa ammattikorkeakouluille ohjeita yhteishaun toteutuksesta ja tiedottaa koulutukseen hakeutumisesta julkaisemalla vuosittain hakijoille tarkoitettut valtakunnalliset valintaoppaat. Yhteishaun käytännön toteutuksesta vastaavat ammattikorkeakoulut huolehtimalla hakemusten vastaanottamisesta ja käsittelystä sekä hakijoiden neuvonnasta. Lääninhallitukset vastasivat yhteishaun alueellisesta toteutuksesta vuoteen 2002 saakka. Tehtävä siirrettiin lääninhallituksilta ammattikorkeakouluille (laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 1 §:n muuttamisesta 547/2002).

Ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinta tapahtuu yhteishaun avulla lukuun ottamatta vieraskielistä koulutusta ja aikuiskoulutusta. Parhailaan kuitenkin selvitetään mahdollisuutta liittää myös nämä koulutuksen alueet yhteishakujärjestelmään tai tehdä niille omat yhteishakujärjestelmänsä.

Yhteishaku toteutetaan valtakunnallisesti keskitetyn tietojärjestelmän, yhteishakurekisterin avulla. Hakuja järjestetään kaksi vuodessa: keväällä haetaan elo-syyskuussa alkavaan koulutukseen ja syksyllä tammikuussa alkavaan koulutukseen. Nykyisin hakeminen tapahtuu pääasiassa sähköisen haun kautta, joka otettiin käyttöön keväällä 2003.

Ammattikorkeakouluihin haetaan yhdellä valtakunnallisella hakulomakkeella. Hakutoiveita voi olla neljä, jotka hakija asettaa ensisijaisuusjärjestykseen. Järjestystä ei voi muuttaa hakuajan päättymisen jälkeen. Hakija merkitsee lomakkeeseen hakutoiveiden ja henkilötietojen lisäksi muut opiskelijavalinnassa tarvittavat tiedot. Hakemuksen voi tehdä joko sähköisesti verkossa (www.amkhaku.fi) tai perinteisesti paperilomakkeella. Kevään 2005 yhteishaun hakemuksista noin 85 % tuli verkon kautta.

Opiskelijat valitaan joko koulutusohjelmaan tai suuntautumisvaihtoehtoon. Koulutukseen järjestetään yleensä valintakoe, johon ammattikorkeakoulu kutsuu hakijat. Valinnan tulos ilmoitetaan kirjeellä, johon hyväksytyille liitetään opiskelupaikan vastaanottamislomake. Tultuaan valituksi hakija ei voi enää tulla hyväksytyksi hakukohteisiin, jotka ovat alempana hänen ensisijaisuusjärjestyksessään, mutta voi saada varasijalta vielä peruutusten seurauksena ylemmälle sijalle asettamansa paikan. Mikäli hakija ei tule yhteishaussa hyväksytyksi, hänelle lähetetään yhteishakujärjestelmästä kirje, jossa kerrotaan, onko hän päässyt varasijalle ja kuinka

paljon pisteitä hän on valinnassa saanut. Samalla hakijalle tiedotetaan kaikista yhteishaussa vapaiksi jääneistä opiskelupaikoista, joihin hän voi vielä hakeutua.

Yhteishaun aikatauluista päättää opetusministeriö. Opetushallitus vastaa yhteishaun valtakunnallisesta toteuttamisesta, tiedottamisesta ja ohjeistuksesta. Ammattikorkeakoulut päättävät valintaperusteista, valintakokeiden järjestämisestä ja opiskelijaksi ottamisesta. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston ARENE:n opiskelijavalintatyöryhmä antaa vuosittain koulutusalakohittaiset valintaperustesuositukset, ja kukin ammattikorkeakoulu päättää suosituksen noudattamisesta. Opetusministeriö on lisäksi asettanut ammattikorkeakoulujen yhteishaun johtoryhmän, jonka tehtävänä on järjestelmän toteutuksen seuranta ja kehittäminen.

Ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmää käytetään hyväksi eri tarkoituksiin samalla tavoin kuin HAREKia, esimerkiksi tilastoinnissa ja seurannassa, tiedotuksessa ja opintotukitoiminnassa.

Ammatillisen opettajankoulutuksen yhteishakujärjestelmä (AMKOPE)

Ammatillista opettajankoulutusta, ammatillista erityisopettajankoulutusta ja ammatillista opinto-ohjaajankoulutusta järjestäviin opettajakorkeakouluihin on vuodesta 2003 lähtien ollut käytössä yhteishaku. Yhteishakujärjestelmän rekisterinpitäjänä toimii Opetushallitus. Käytössä on yhteinen hakulomake, ja hakuaika koulutukseen on yhteinen. Vuodesta 2004 alkaen hakulomakkeen on voinut täyttää ja lähettää verkossa, mitä mahdollisuutta keväällä 2005 käytti 90 % hakijoista. Hakemuksen käsittelee se opettajakorkeakoulu, johon hakija ensisijaisesti hakee. Opettajakorkeakouluja on viisi, ja hakija voi hakea niistä enintään kahteen, jotka hän asettaa hakiessaan ensisijaisuusjärjestykseen. Kaikissa opettajakorkeakouluissa käytetään pisteityksessä samoja kriteereitä, ja pisteityksen tekee se opettajakorkeakoulu, johon hakija on ensisijaisesti hakenut. Valinta tapahtuu työ- ja opiskelukokemukseen pohjautuvan pisteityksen perusteella. Todistusjäljennökset hakija lähettää opettajakorkeakouluun postitse. Jos hakija ei tule valituksi ensimmäisellä sijalla olevaan korkeakouluun, katsotaan, riittävätkö hänen pisteensä toisella sijalla olevaan korkeakouluun. Opiskelupaikkojen peruuntumisten takia hän voi tulla jompaankumpaan paikkaan hyväksytyksi varasijalta. Valintojen tulokset julkistetaan huhtikuun alussa, ja paikka on otettava vastaan huhtikuun lopulla.

2.5 Kansainvälisiä yhteishakumalleja

Ruotsi

Ruotsissa korkeakouluihin haetaan yhdellä hakulomakkeella, jossa hakija voi esittää ensisijaisuusjärjestyksessä enintään 12 hakutoivetta. Hakuaikoja on yksi keväällä ja yksi syksyllä. Opiskelijavalintajärjestelmä on huomattavasti keskitetympi kuin Suomessa. Hakujen ja valintojen teknisestä toteutuksesta ja valtakunnallisesta tiedotuksesta vastaa Verket för högskoleverket (VHS). VHS on valtion viranomainen, joka toteuttaa yliopistojen ja korkeakoulujen koulutusohjelmien yhteisvalinnat. VHS hoitaa valinnan useimpiin koulutusohjelmiin. Yliopistot maksavat hakuorganisaation kulut. Valtakunnallisen yhteishaun lisäksi järjestetään paikallisia hakuja.

Ruotsin hallitus asetti maaliskuussa 2003 selvitysmies Lars Lustigin pohtimaan opiskelijavalintojen kehittämistä. Selvitysmiehen tehtävänä oli laatia ehdotus, miten korkeakouluun pääsyä voidaan nopeuttaa ja laajentaa rekrytointia. Selvitysmiehen tuli myös pohtia sitä, miten Ruotsissa nykyisin vallitsevaa lukioarvosanojen korottamisintoa (konkurrenskomplettering)

voitaisiin vähentää. Selvitys valmistui vuonna 2004 (Tre vägar till den öppna högskolan).

Ruotsissa moni opiskelijaksi pyrkivä jää ilman korkeakoulupaikkaa, kun samaan aikaan kaikkiin opiskelupaikkoihin ei riitä hakijoita. Selvitysmiehen mukaan kyse on kahdesta korkeakoulusysteemistä yhden sisällä: toinen on valikoiva ja toinen tarjoaa rekrytointipalveluja. Lustigin mukaan rekrytointipohjan onnistunut laajentaminen kestää kauan ja vaatii systemaattisia toimia, kuten tiedottamista ja markkinointia, opinto-ohjausta, erilaisia tukitoimia ja täydennyskoulutusta. Yhteistyötä edellytetään eri viranomaisilta, kouluilta, aikuis-koulutusalueen järjestöiltä yms. Lustigin mukaan uudistamalla valintaperusteita voidaan kyllä laajentaa hakijajoukkoa, mutta silti 30 vuoden aikana tehdyistä yrityksistä huolimatta ei ole onnistuttu luomaan täysin toimivaa ja oikeudenmukaista valintajärjestelmää.

Lustig esittää raportissaan erilaisia toimia nykyisten ongelmien korjaamiseksi. Lustigin mukaan korkeakoulutukseen tulisi olla kolme vaihtoehtoista reittiä: todistusvalinta, kansallinen korkeakoulukoe ja korkeakoulun omat valintaperusteet. Vähintään 30 prosenttia tulisi valita sekä todistuksen perusteella että korkeakoulukokeen perusteella ja vähintään 10 prosenttia korkeakoulun omilla valintaperusteilla. Näihin kaikkiin kolmeen valintatapaan tulisi Lustigin mukaan tehdä uudistuksia, jotka edistävät hakijoiden nopeaa pääsyä korkeakouluihin ja jotka selkiyttäisivät valintaprosessia ja tekisivät siitä hakijoille nykyistä läpinäkyvämmän. Samansisältöiseen koulutukseen tulisi aina olla samat pääsyvaatimukset.

Toistaiseksi ei ole päätetty jatkotoimista.

Britannia

Britanniassa korkeakouluihin hakemisesta vastaa UCAS (Universities and Colleges Admissions Services). Tämän 1960-luvulla perustetun valtakunnallisen, korkeakoulujen itsensä omistaman hakujärjestelmän lähtökohtana oli yliopistojen autonomian ja hakijan hakumahdollisuuksien tukeminen. Online-pohjainen haku otettiin yliopistoissa käyttöön ensimmäisen kerran jo 1970-luvulla. Sähköinen hakujärjestelmä on ollut käytössä vuodesta 1999 alkaen, ja web-pohjainen hakulomake on ollut tarjolla vuodesta 2002 alkaen. Yli 50 % hakulomakkeista tulee sähköisessä muodossa, ja tavoitteena on, että vuonna 2006 kaikki hakeminen tapahtuisi sähköisesti.

Järjestelmä sisältää sekä varsinaisen hakuprosessin että hakuinformaation. Hakukohteita voi olla enimmillään kuusi. Hakujärjestelmässä ovat mukana Britannian kaikki 325 korkeakoulua.

Vuonna 2005 alkavaan koulutukseen hakuaikojen päättymisajat ovat olleet seuraavat: lääketieteen sekä hammas- ja eläinlääketieteen koulutukseen ja Oxfordin ja Cambridgen yliopistoihin hakuaika päättyi 15. lokakuuta. Taidealan koulutukseen hakuaika päättyi 24. maaliskuuta ja muuhun koulutukseen jo aikaisemmin, 15. tammikuuta. EU:n ulkopuolelta tulevien hakijoiden tulee hakea viimeistään 30. kesäkuuta. Näiden päivämäärien jälkeen tulleet hakemukset huomioidaan vain niissä yliopistoissa, jotka haluavat tarjota lisää opiskelupaikkoja.

Hakija voi seurata hakemisprosessinsa etenemistä henkilökohtaisen tunnuksensa avulla. Hakeminen on hakijalle maksullista (5 puntaa hakemukselta, jos hakukohteita yksi, ja 15 puntaa hakemukselta, jos hakukohteita enemmän kuin yksi). Yliopistot maksavat 17 puntaa hyväksyttyä opiskelijaa kohti.

Irlanti

Irlannissa on myös keskitetty haku korkeakouluihin. Noin 90 % opiskelemaan pääsevistä on 17–18 -vuotiaita, juuri päättötutkinnon (Leaving Certificate) suorittaneita. Päättötutkinnosta saadut arvosanat ovat tärkein opiskelemaan pääsyn valintakriteeri. Haku 45 korkeakouluun

tapahtuu yhdellä hakulomakkeella, johon hakija merkitsee korkeintaan 20 hakutoivettaan ensisijaisuusjärjestyksessä. Hakutoiveista korkeintaan 10 voi olla tutkintoon johtavaa koulutusta (Degree Courses) ja 10 tutkintojen ulkopuolista koulutusta (Diploma Certificate Courses).

Korkeakoulut määrittelevät valintatapansa korkeakoulujen omistamaan hakupalvelusysteemiin (CAO = Central Applications Office). Korkeakoulut päättävät myös itsenäisesti mm. koulutustarjonnastaan ja aloituspaikkamääristä. Kun valintajärjestelmä 1970- ja 1980-luvulla kasvoi ja kehittyi, korkeakouluilla oli käytössä useita erilaisia valintamenettelyjä ja ne painottivat eri aineita valinnoissaan hyvin eri tavoin. Vuonna 1992 korkeakoulut hyväksyivät yleispisteityksen (common points system). Sen nähtiin lisäävän haku- ja valintamenetelmien selkeyttä ja läpinäkyvyyttä.

Vuonna 2005 hakuaika päättyy 1. helmikuuta. EU:n ulkopuolisille ja muille erityisryhmille hakuaika päättyy joulukuun puolivälissä. Lisäksi on olemassa myöhäinen haku toukuun alkuun saakka. Hakija saa muuttaa hakukohteitaan kesäkuun 1. päivään saakka.

Opiskelupaikkoja tarjotaan yleensä elo- ja syyskuussa heti kun tulokset koulun päättötutkinnosta ovat valmistuneet. Lokakuun puoleenväliin saakka täytetään vapaaksi jääneitä paikkoja. Hakijalle tarjotaan hänen korkeimmalle sijalle asettamaansa paikkaa, johon hänen pisteensä riittävät. Hakija voi ottaa vain yhden paikan vastaan. Vammaisille opiskelijoille on omat haku- ja valintamenettelyt.

Haku on maksullista; paperilla hakeminen maksaa normaalisti 40 € ja myöhäisessä haussa 80 €. Sähköinen haku maksaa 30 € ja myöhemmin tapahtuva 60 €.

Viime vuosina Irlannissa on pohdittu paljon tasa-arvokysymyksiä, erityisesti sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien, aikuisten ja muiden erityisryhmien mahdollisuuksia päästä korkeakoulutukseen. Elinikäisen oppimisen periaatetta ei pystytä hyvin toteuttamaan nykyisellä, hyvin keskitetyllä hakumallilla, jossa lähes kaikkia hakijoita koskevat samat valintakriteerit. Myös koulutuksen maksullisuutta on kritisoitu ja arvioitu sen merkityksellisyttä tasa-arvokysymyksissä.

3 Toimintaympäristön muutokset ja kehittämistarpeet

Yliopistojen toimintaympäristössä on tapahtunut viime vuosina muutoksia, jotka edellyttävät opiskelijavalintojen uudelleen tarkastelua osana yliopistolaitoksen kehittämistä. Tässä luvussa esitetään ne toimintaympäristön muutoksista johtuvat kehittämistarpeet, joita työryhmä pitää tarpeellisena ottaa huomioon yliopistojen yhteishakujärjestelmän rakentamisessa ja opiskelijavalintojen yleisessä kehittämisessä. Varsinainen ehdotus yhteishakujärjestelmäksi on esitetty luvussa 4. Yhteisvalintojen lisäämistä koskevat ehdotukset on esitetty luvussa 5.

3.1 Väestö- ja elinkeinorakenteen muutos

Hallitusohjelmassa ja koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2003–2008 kiinnitetään huomiota siihen, että väestö ikääntyy ja lähivuosina suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle. Väestö- ja elinkeinopoliittisiin haasteisiin vastaamiseksi suomalaisten työuraa on tarpeen pidentää sekä sen alku- että loppupäästä. Tavoite voidaan osaltaan saavuttaa siten, että sekä opintoihin sijoittuminen että opiskeluprosessi toteutuu riipeästi ja joustavasti.

Opiskelu korkeakouluissa aloitetaan varsin myöhään, noin 2–3 vuotta toisen asteen tutkinnon suorittamisen jälkeen. Uusista ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoista alle puolet on 20-vuotiaita tai nuorempia. Uusista ylioppilaista samana vuonna aloittaa opinnot yliopistoissa 19 %, ammattikorkeakouluissa 12 % ja ammatillisessa koulutuksessa 4 %. Vuoden kuluttua ammattikorkeakouluissa opiskelee 27 % ja yliopistoissa 28 %. Kahden vuoden kuluttua ylioppilaaksi tulosta ammattikorkeakouluissa opiskelee 35 % ja yliopistoissa 32 %. Tämä tarkoittaa, että vielä kahden vuoden kuluttua ylioppilaaksi tulosta korkeakoulusektorin ulkopuolella on edelleen 33 % ylioppilaista. Yliopistojen uusista opiskelijoista saman vuoden ylioppilaita on keskimäärin 32 %. Alakohtaiset vaihtelut ovat suuria. Eniten uusia ylioppilaita uusista opiskelijoista on tekniikan ja luonnontieteen aloilla. Lukuvuoden 2004–2005 valinnoissa oli näillä aloilla opiskelupaikan vastaanottaneista lähes 61 % uusia ylioppilaita (HAREK).

Yliopistoihin hakeutuminenkin on suhteellisen verukkaista. Ylioppilaaksitulovuonna uusista ylioppilaista yliopistoihin hakee keskimäärin 47 % ja ammattikorkeakouluihin 27 %. Kokonaan jättää hakematta lähes neljännes uusista ylioppilaista. Lukio-opintojen mahdolli-

nen pitkittyminen, opintojen keskeyttäminen ja alalta toiselle siirtyminen viivyttävät osaltaan työelämään siirtymistä.

Yhteishakujärjestelmän rakentaminen on nähtävä yhtenä välineenä opintoihin sijoittumisen tehostamiseksi. Yhteishakujärjestelmän voi odottaa selkeyttävän ja keventävän valintoja niin hakijoiden, yliopistojen kuin koko valintajärjestelmänkin kannalta. Järjestelmän tulee tarjota monipuolisia vaihtoehtoja hakeutua yliopistoihin ja saada tietoa yliopistojen opiskelumahdollisuuksista. Pelkän yhteishakujärjestelmän avulla ei kuitenkaan saavuteta kaikkia valintojen kehittämiseksi asetettuja tavoitteita. Yliopistojen omat toimet valintojen kehittämiseksi tulevat olemaan merkittävässä asemassa tavoitteiden saavuttamiseksi.

3.2 Valinnat osana ohjausjärjestelmää ja strategista ohjausta

Yliopistojen opiskelijavalintojen arvioinnissa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että valinnat eivät kytkeydy osaksi yliopistojen ohjausjärjestelmää eikä valinnoille ole asetettu riittävässä määrin tavoitteita. Yliopistojen tulosohjauksessa tämä näkökulma on vahvistumassa. Hallitusohjelman ja kehittämissuunnitelman painotukset tukevat myös valintoihin liittyvän ohjauksen tehostamista.

Yliopistot ovat oman toimintansa kehittämisen näkökulmasta laatineet opiskelijavalintojen strategiat vuonna 2003. Niissä on kiinnitetty huomiota erityisesti opintoihin sijoittumisen tehostamiseen ja valintojen keventämiseen. Keinoja, joilla opiskelijoiden opintoihin sijoittumista pyritään tehostamaan, ovat mm. todistuspisteiden käytön lisääminen, reaalkoeuudistuksen ja ylioppilastutkinnon rakenneuudistuksen hyödyntäminen, pisteitysjärjestelmien yhtenäistäminen, valintayksiköiden määrän karsiminen, valintakoetta varten luetettavan kirjallisuuden karsiminen, lisäpistejärjestelmät ja valintayhteistyön lisääminen. Pääosin yliopistot pyrkivät toteuttamaan kehittämisstrategioiden toimeenpanon kaudella 2004–2006, osin pidemmälläkin aikavälillä. Tärkeänä on pidettävä sitä, että valintastrategiat johtavat konkreettisiin uudistustoimiin kaikissa yliopistoissa ja uudistukset saatetaan tuloksellisesti loppuun.

Yliopistot ovat sopineet ministeriön kanssa tulossopimuksissa 2004–2006 toiminnallista tavoitteista valintojen kehittämiseksi. Opetusministeriö pyrkii hankerahoituksella tukemaan opiskelijavalintoihin liittyviä kehittämistoimia yliopistoissa. Opiskelijavalinnat ovat olleet myös strategisena kysymyksenä esillä yliopistojen tulosneuvotteluissa. Valintojen kehittämistoimia tuetaan ja seurataan osana tulosohjausprosessia.

Valintoihin kohdistuvan tutkimustoiminnan laajentaminen voi osaltaan vaikuttaa valintojen kehittämiseen. Valintojen ankkuroituminen kiinteäksi osaksi koko yliopistolaitoksen strategista ohjausta, tavoitteenasettelua ja ohjausprosessia sekä yliopistoissa tapahtuva harkittu ja tavoitteellinen toiminta luovat uusia mahdollisuuksia valintojen aitoon kehittämiseen.

Yliopistojen tehtävänä on huolehtia opiskelijavalintastrategioidensa toimeenpanosta laadittujen tavoitteiden mukaisesti. Opetusministeriön ja yliopistojen tulee huolehtia strategioissa esitettyjen toimien seurannasta ja tuesta. Lisäksi on tarpeen käynnistää valintojen uudistamista tukevia kehittämis- ja tutkimushankkeita, jotka auttavat valintojen keventämisessä ja uusien yhteisvalintojen synnyttämisessä. Yliopistojen tulee päivittää strategiansa vuonna 2010.

Yliopistojen opiskelijavalintojen tulee olla edelleen keskeisesti esillä yliopistojen tulosohjausprosessissa kaudella 2007–2009.

Valintojen kehittämistoimien vaikuttavuuden ja toimeenpanon varmistamiseksi opiskelijavalinnoista tulee tehdä seuranta-arviointi viimeistään vuonna 2011.

3.3 Tutkintojen uudistaminen

Tutkinnonuudistuksen valmistelussa on lähdetty opiskelijavalintojen osalta siitä, että valintajärjestelmän tulee säilyä riittävän joustavana ja kevyenä eikä valintojen raskautta tulisi lisätä. Pällekkäisen koulutuksen välttämiseksi korkeakoulututkinnon suorittaneet tulisi ohjata suoraan maisterivaiheen opintoihin ja täydennyskoulutusohjelmiin. Aikuiskoulutuksen mahdollisuuksia näillä alueilla tulisi edistää koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaisesti.

Tutkinnonuudistus vaikuttaa koko yliopistokoulutuksen rakenteeseen ja toimintatapoihin. Vaikutukset heijastuvat myös opiskelijavalinnoissa keskeisimpänä erityisesti maisterivaiheen valintoihin. Maisterivaiheen koulutus voidaan järjestää oppiainepohjaisesti tai koulutusohjelminä. Maisterivaiheen erillisvalinnoissa valitaan opiskelijoita 1,5–2 -vuotisiin, usein monitieteisiin ohjelmiin. Niihin voivat hakea yleensä alemman korkeakoulututkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon tai muun vastaavan tutkinnon tai opinnot kotimaassa tai ulkomailla suorittaneet. Näihin järjestetään erillishaku. Tämän lisäksi maisterivaiheessa voidaan järjestää myös muita valintoja mm. alaa vaihtaville opiskelijoille.

Maisterivaiheen valinnat eivät helposti sovellu otettavaksi mukaan osaksi yhteishakua mm. niiden aikataulujen hajanaisuuden takia. Siksi on ainakin alkuvaiheessa perusteltua jättää maisterivaiheen valinnat yhteishakujärjestelmän ulkopuolelle. Yhteishakujärjestelmä voi kuitenkin tarjota alustan maisterivalintojen toteuttamiselle erillisenä toimintona.

Tiedekuntien ja laitosten on tutkintoja kehittäessään otettava huomioon myös opiskelijavalintaan liittyvät näkökohdat. Tutkintoja kehitettäessä on varmistettava, missä määrin tutkinnossa tapahtuvat muutokset edellyttävät valintojen uudistamista.

Maisterivaiheen erillisvalinnat jäävät yhteishaun ulkopuolelle niiden aikataullisuuden hajanaisuuden ja uusien opiskelijoiden valinnasta poikkeavan luonteen vuoksi. Maisterivaiheen valinnoissa voidaan kuitenkin käyttää järjestelmän sähköistä hakua.

3.4 Ylioppilastutkinnon ja lukion päättötodistuksen asema valinnoissa

Ylioppilastutkinnon rakenneuudistus ja reaalikokeen ja äidinkielen kokeen uudistaminen tarjoavat yliopistoille uusia mahdollisuuksia ja vaikuttavat opiskelijavalintojen kehittämiseen. On tarkoituksenmukaista, että ylioppilastutkinnon antama tieto hyödynnetään valinnoissa täysimittaisesti. Valintoja voidaan näin keventää ja poistaa niissä nykyisin olevia päällekkäisyyksiä.

Ylioppilastutkinnossa vuonna 2005 toteutettava rakenneuudistus lisää tutkinnon valinnaisuutta. Uudistuksella on vaikutuksia yliopistojen valintoihin, ja muutosvaiheessa on olennaista turvata kaikkien hakijoiden tasa-arvoiset mahdollisuudet hakeutua yliopistoihin.

Tutkinnon rakenteessa on valinnaisuutta lisätty siten, että äidinkielen koe on ainoa kaikille yhteinen pakollinen koe. Kokelas valitsee kolme muuta tutkintonsa pakollista koetta neljän kokeen ryhmästä, johon kuuluvat toisen kotimaisen kielen koe, yksi vieraan kielen koe, reaaliaineissa järjestettävä koe ja matematiikan koe. Yksi pakollisista kokeista on suoritettava pitkän oppimäärän mukaisesti. Kokelas voi lisäksi sisällyttää tutkintoonsa yhden tai useamman ylimääräisen kokeen. Ylimääräisten kokeiden määrää ei ole rajoitettu. Tutkintoon saa kuitenkin kuulua vain yksi saman oppiaineen koe. Uutta rakennetta sovelletaan ensimmäisen kerran ylioppilastutkintoon, joka suoritetaan loppuun vuoden 2005 keväällä.

Reaalikoe uudistuu kevään 2006 tutkinnosta alkaen. Uudistus tarjoaa yliopistoille mahdollisuuden käyttää tehokkaasti tutkinnossa osoitettuja eri reaaliaineiden tietoja ja taitoja valintaperusteena. Nykyisestä reaalikokeesta luovutaan, ja tilalle tulevat itsenäiset, yksittäisten reaaliaineiden kokeet. Kussakin seuraavista aineista järjestetään oma kokeensa: evankelis-luterilainen uskonto, ortodoksinen uskonto, elämäkatsomustieto, psykologia, filosofia, historia, yhteiskuntaoppi, fysiikka, kemia, biologia ja maantiede. Kevästä 2007 alkaen järjestetään lisäksi terveystiedon koe. Kokelas voi sisällyttää tutkintoonsa yhden tai useampia reaaliaineen kokeita. Näille kokeille on yhdellä tutkintokerralla varattu kaksi koepäivää, ja kumpanakin päivänä kokelas voi suorittaa yhden kokeen. Siten yhdellä tutkintokerralla on mahdollista suorittaa enintään kaksi reaaliaineen koetta. Tutkinnon hajauttamalla voi kuitenkin suorittaa useampiakin reaaliaineen kokeita. Tutkintoa voi myös myöhemmin täydentää uusilla kokeilla.

Äidinkielen koe uudistuu kevään 2007 tutkinnosta alkaen. Koe muodostuu kahdesta erilaisesta kokeesta, jotka suoritetaan eri koepäivinä ja jotka ylioppilastutkintolautakunta arvostelee. Hyväksytyt arvosana edellyttää osallistumista molempiin kokeisiin, ja arvosana määräytyy kokeiden yhteispistemäärän perusteella. Ensimmäisenä koepäivänä kokelas suorittaa tekstitaidon kokeen ja toisena esseekokeen. Tekstitaidon kokeessa tutkitaan kokelaan kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa sekä kielellistä ilmaisukykyä. Esseekokeessa tutkitaan kokelaan yleissivistystä, ajattelun kehittyneisyyttä, kielellistä ilmaisukykyä ja kokonaisuusien hallintaa.

Myös ylioppilastutkinnon tietojärjestelmä on uudistettavana. Se valmistuu vuoden 2006 alkuun mennessä. Uudistettaessa järjestelmää on pyritty huolehtimaan HAREKin ja ylioppilastutkintorekisterin riittävästä vuorovaikutteisuudesta ja yhteensopivuudesta, jotta yliopistot pystyvät hyödyntämään ylioppilastutkintotietoja entistä paremmin, myös yhteishakujärjestelmässä. Uudistuksen myötä yliopistot saavat tiedot ylioppilaista reaaliaikaisesti ylioppilastutkintorekisteristä.

Sekä ylioppilastutkintoa että sen tietojärjestelmää koskevat uudistukset voidaan ottaa huomioon yhteishakujärjestelmän rakentamisessa. Uudistusten tarjoamat edut on saatava joustavasti yliopistojen käyttöön, jotta yliopistot pystyvät ottamaan ne mahdollisimman hyvin huomioon valintoja kehittäessään.

Syksyllä ylioppilastutkinnon suorittaa nykyisin noin 3 000 kokelasta. Tämä tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa valintojen organisoinnissa huomioon lisäämällä keväällä alkavaa koulutusta, johon myös syksyllä ylioppilaiksi valmistuneet voisivat tulla valituiksi.

Lukion päättötodistustietoja ja lukiodiplomeja käytetään tällä hetkellä valinnoissa melko vähän. Lukion oppimäärään sisältyy kuitenkin huomattava määrä kurseja, jotka voisivat monipuolisesti tarjota opiskelijavalintoja varten informaatiota hakijoiden osaamisesta. Kansainväliset ylioppilastutkinnot ovat myös merkittävässä asemassa opiskelijavalinnoissa. Syksyllä 2004 alkavaan koulutukseen haki HAREKin mukaan International Baccalaureate (IB) -tutkinnon perusteella 490 hakijaa, Reifeprüfung (RP) -tutkinnon perusteella hakeneita oli 77 ja European Baccalaureate (EB) -tutkinnon perusteella 11. Kansainvälisiä ylioppilas-

tutkintoja suorittaneiden hakijamäärät ovat lievässä kasvussa. Kaikilla edellä mainituilla kansainvälisillä ylioppilastutkinnoilla hakeneiden hyväksymisprosentti oli vuonna 2004 yli 50 %. Kansainvälisten ylioppilastutkintojen myöhäiset valmistumisajat ovat joidenkin alojen valinnoissa syynä valintojen tulosten myöhäiseen julkistamiseen. IB-tutkinnon tulosten saaminen keskitetysti HAREKIn kautta yliopistoille sähköisessä muodossa saattaisi nopeuttaa tulosten julkistamista.

Lukion päättötodistusten arvosanojen yhteismitallisuus on tarpeen arvioida, jotta yliopistot voivat selvittää edellytykset käyttää arvosanoja hyväkseen omissa valinnoissaan. Myös lukiodiplomien hyödyntämistä valinnoissa on syytä selvittää. Opetushallitus selvittää, miten voidaan koota lukion päättötodistuksen arvosanat valtakunnalliseen tietokantaan hyödyntämällä olemassa olevia tietoyhteyksiä lukioiden ja Opetushallituksen oppilastietokannan (OPTI) välillä. Päättötodistusrekisterin perustaminen tekee myös mahdolliseksi arvosanojen jatkuvan seurannan.

Yhteishakujärjestelmässä valinnat voidaan toteuttaa sekä keväällä että syksyllä.

Uudistuneen ylioppilastutkinnon vaikutusta ylioppilaskokeiden tulosten käyttöön valinnoissa tulee seurata. Olennaista on, miten laajasti ja millä tavalla tutkintoa käytetään valintojen perusteena ja miten uudistukset vaikuttavat korkeakouluihin hakeutumiseen, pääsyyn ja valintaperusteisiin.

Yliopistoissa tulee selvittää, miten kansainvälisiä ylioppilastutkintoja (EB-, IB- ja RP-tutkinnot) hakuvuonna suorittaneet hakijat voidaan ottaa huomioon valinnassa. Opetushallitus selvittää mahdollisuudet saada Ruotsin mallin mukaisesti keskitetysti kansainvälisten IB-tutkintojen arvosanat sähköisessä muodossa.

3.5 Opintojen ohjaus ja tiedottaminen

Opinto-ohjauksen kehittämällä on selkeä yhteys opiskelijavalintojen uudistamiseen. Tehokkaalla ja toimivalla opinto-ohjauksella voidaan merkittävästi tukea joustavaa sijoittumista jatko-opintoihin. Parantamalla opinto-ohjauksen toimintaedellytyksiä voidaan edistää opiskelijoiden edellytyksiä tehdä tietoisia valintoja urastaan ja elämästään.

Opinto-ohjauksen tavoitteiden ja menetelmien voidaan katsoa merkittävästi muuttuneen viime vuosina. Opinto-ohjausta ei enää nähdä pelkästään tiedon jakamisena jatko-opintoja suunnitteleville vaan opinto-ohjaus on prosessi, joka kestää koko opintojen ajan ja tarkastelee kokonaisvaltaisemmin nuorten erilaisia elämänalueita. Opinto-ohjauksessa on siirrytty tarkkojen tosiasioiden kartoittamisesta nuorten erilaisista tarpeista lähteviin, henkilökohtaisten merkityksien ja mahdollisuuksien etsintään. Ohjauksella pyritään ennen kaikkea tarjoamaan nuorille valmiuksia löytää ennakkoluulottomia ja nuorta itseään tyydyttäviä ratkaisumalleja. Samalla tarjotaan valmiuksia sietää epävarmuutta ja ymmärtää moninaisia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia elämässä. Toisaalta koulutusjärjestelmän moninaistuminen edellyttää opinto-ohjaukselta tarvittaessa myös "täsmäohjausta".

Opiskelijavalintoja koskevaa tiedotustoimintaa kehittämällä voidaan tarjota välineitä opinto-ohjauksen tehostamiselle. Verkossa tapahtuvaa tiedostusta tulee lisätä. Opiskelijavalintoihin liittyvän informaation tulee olla hakijan ja ohjauksen kannalta mahdollisimman pysyvää, yhdenmukaista, kannustavaa ja helppokäyttöistä. Tiedottamisen kohderyhmänä ovat

lukioiden opinto-ohjaajien lisäksi ainakin ammatillisten oppilaitosten ja perusopetuksen opinto-ohjaajat sekä työvoimahallinto.

Yliopistojen yhteishakujärjestelmän osana on mahdollista kehittää sähköisiä opinto-ohjauspalveluja. Yliopistoihin hakeutumiseen liittyvä informaatio voi sijoittua luontevasti osaksi yhteishakujärjestelmää. Olennaista on kuitenkin hyödyntää jo olemassa olevia järjestelmiä ja välttää päällekkäistä työtä. Nykyisin koulutustarjonnasta saa tietoa jo Koulutusnetti- ja Opintoluotsi-palveluiden kautta. Yhteishakujärjestelmässä informaation tulisi ennen kaikkea ohjata hakijaa hakuprosessin toteuttamisessa ja hakulomakkeen täyttämässä ja antaa riittävä tieto erilaisista koulutusmahdollisuuksista sekä ohjata muihin tietolähteisiin.

Yhteishakujärjestelmän yhteyteen rakennetaan yliopistoihin hakeutumisessa opastava osio, joka on hakijoille ja ohjauksesta vastaaville helppokäyttöinen ja tukee yliopistoihin hakeutumista ja ohjausta. Yliopistot toimittavat järjestelmään tiedot valintaperusteista ja aloituspaikoista sekä muusta yhteishakujärjestelmässä tarvittavasta informaatiosta annetussa määräjassa.

Yliopistojen ja Opetushallituksen tulee tarjota riittävästi tietoa valinnoista opinto-ohjausta varten. Opetushallituksen, opetusministeriön ja yliopistojen tulee tarjota opinto-ohjaajille koulutusta ja informaatiota uudesta tutkintojärjestelmästä, yhteishausta ja valintoihin liittyvistä uudistuksista. Yhteishakujärjestelmä on nähtävä myös opinto-ohjauksen työvälineenä.

Opiskelijavalintoja koskevaa informaatiota ja tiedottamista kehitetään hakijaystävällisemmäksi, helppokäyttöisemmäksi ja yhdenmukaiseksi.

3.6 Aikuisten koulutusmahdollisuudet

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaisesti korkea-asteen koulutuksen saatavuutta ja alueellista vaikuttavuutta edistetään lisäämällä korkeakoulujen ja muiden aikuis-koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä. Korkeakoulutasolla monipuolistetaan erityisesti työikäiselle ja työssä käyvälle aikuisväestölle soveltuvia koulutusjärjestelyjä, kehitetään edelleen täydennyskoulutuksen laatua ja parannetaan avoimen korkeakouluopetuksen tarjonnan alakohtaista ja alueellista saatavuutta. Kehittämissuunnitelman mukaan koulutuspaikkojen käyttö tehostuu, kun kolmannen asteen tutkinnon suorittaneet opiskelijat ohjataan hakeutumaan ensisijaisesti maisteriohjelmiin. Avoimen yliopiston väylää vahvistetaan tutkintoon johtavana koulutuksena.

Opiskelijavalintojen kannalta on olennaista ottaa huomioon, että monet hakijat suorittavat jo opintoja muilla aloilla tai muilla koulutusasteilla. Hakeneista vuosittain noin 10 % on jo kirjoilla yliopistossa ja 5 % on yliopistotutkinnon suorittaneita. Yliopistotutkinnon suorittaneita uusista opiskelijoista on noin 10 %.

Aikuiskoulutuksen näkökulma otetaan valinnoissa huomioon pääasiassa avoimen yliopiston opintojen perusteella tapahtuvien valintojen kautta. Useimmiten hakijat kuitenkin hakevat samoissa kiintiöissä kuin nuoret ensimmäistä tutkintoaan suorittamaan hakevat. Opetusministeriön asettama työryhmä pohtii parhaillaan yliopistojen aikuiskoulutustehtävää, myös opiskelijoiden valintaa. Työryhmän määräaika päättyy toukokuun 2005 lopussa, mutta työryhmä on hakenut työlleen lisääntymään syyskuun loppuun 2005.

Yhteishakujärjestelmän rakentamisen lähtökohtana on, että avoimen yliopiston opintojen

perusteella hakevat hakeutuvat yliopistoihin osana yhteishakujärjestelmää. Maisterivaiheen erillisvalinnat jäävät yhteishakujärjestelmän ulkopuolelle.

Avoimen yliopisto-opintojen perusteella hakevat hakeutuvat yliopistoihin osana yhteishakujärjestelmää.

Mahdolliset yliopistojen aikuiskoulutustyöryhmän työstä aiheutuvat vaikutukset yhteishakujärjestelmän kehittämiseksi tulee arvioida työryhmän saatua työnsä päätökseen.

3.7 Kansainvälistymisen haasteet

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan talouden globalistuminen merkitsee yhä syvenevää maailmanlaajuista työnjakoa ja kiristyvää kilpailua. Tästä seuraa muutoksia työelämän rakenteisiin, ammatteihin ja osaamistarpeisiin. Työvoiman liikkuvuuden odotetaan lisääntyvän. Nämä kehitystrendit vaikuttavat osaltaan koulutusjärjestelmän kehittämiseen ja sitä kautta opiskelijoiden rekrytointiin. Myös maantieteelliset rajat ylittävän koulutustarjonnan ennakoitaan lisääntyvän Suomessa. Eurooppalaisen koulutus- ja tutkimusalueen syntyminen tukee osaltaan tätä kehitystä. Yliopistojen kanssa on sovittu vuosille 2004–2006 merkittävästä ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän lisäämisestä.

Opetusministeriö on asettanut työryhmän selvittämään EU:n ja Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevien, yliopistoissa tai ammattikorkeakouluissa korkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden koulutuskustannusten kattamista tulevaisuudessa maksuilla. Työryhmä selvittää myös ulkomaalaisopiskelijoiden rekrytointiin ja valintaan liittyviä erityiskysymyksiä. Työryhmän määräaika on 31.8.2005.

Opiskelijavalintojen tulisi tukea sitä, että koulutusjärjestelmä voi nopeasti reagoida muuttuviin osaamis- ja työelämätarpeisiin niin kansallisesta kuin kansainvälisestä näkökulmasta ja tukea kansainvälistymiselle asetettuja tavoitteita. Mahdollisuuksien mukaan tulisi pyrkiä yhtenäistämään ulkomaalaisvalintoja. Valintajärjestelmän kehittämisessä on varauduttava myös maahanmuuttajien ja ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän kasvuun.

Ulkomaalaisvalintojen mukaanottoa yhteishakujärjestelmään harkitaan erikseen, kun opetusministeriön työryhmä on saanut työnsä valmiiksi ja Helsingin yliopiston ulkomaalaisten yhteishakujärjestelmästä on saatu kokemuksia. Varsinaiseen yhteishakuun niitä ei kuitenkaan voida ottaa mukaan niiden erillisuonteen takia.

Ulkomaalaisvalintojen kehittämisessä tulee ottaa huomioon erityisesti hakijoiden oikeusturvaan ja yhtenäisiin toimintatapoihin liittyvät tarpeet. Ulkomaalaisvalinnoissa tulee edetä tiiviimpään valtakunnalliseen yhteistyöhön. Yhteishakujärjestelmä antaa tähän hyvän toiminta-alustan.

3.8 Lainsäädäntö

Yliopistolakia koskevat muutokset

Yliopistolainsäädäntö on uudistettu osana tutkintorakenteen toimeenpanoa. Yliopistolain muutos (715/2004) tulee voimaan 1.8.2005. Tutkintorakenteen edellyttämien muutosten ohella myös opiskelijavalintojen osalta tehtiin lakiin täsmennyksiä opiskelijaksi ottamista kos-

kevan 18 §:n osalta. Lain perusteluissa todetaan, että opiskelijoiden valinnassa valintaperusteiden soveltaminen samanlaisina kaikkiin hakijoihin ei ole aina mahdollista hakijoiksi kelpoisten erilaisen koulutustaustan vuoksi, esimerkiksi silloin kun hakijoilta on edellytetty aikaisempaa työkokemusta. Tämän vuoksi hakijat on voitava perustellusta syystä jakaa ryhmiin erilaisen koulutustaustan mukaan. Valintaperusteita on tällöin sovellettava yhdenmukaisesti tähän ryhmään kuuluviin hakijoihin. Säännöksen tarkoituksena on selkeyttää nykyistä käytäntöä opiskelijavalinnoissa. Yhteishakujärjestelmän kannalta nämä muutokset selkiyttävät valintojen järjestämistä.

Yliopistolain muutoksen yhteydessä myös yliopistoasetuksen (115/1998) kelpoisuutta koskevat säädökset siirrettiin lakiin. Uudessa laissa kelpoisuudesta on säädetty 18 a §:ssä.

Yliopistolakia koskevan muutoksen 18 §:ssä säädetään, että opiskelijavalinta järjestetään opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetussa laissa (1058/1998) tarkoitettua opiskelijavalintarekisteriä käyttäen. Opiskelijavalinta voidaan järjestää yliopistojen yhteishaun avulla. Tämä säädös antaa valtuutuksen yhteishaun järjestämiselle. Lisäksi säädetään, että opiskelijavalinnan toimittamisesta ja yhteishausta voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Tämä on katsottava yhteishakujärjestelmän rakentamisen kannalta välttämättömäksi.

Yhteishakujärjestelmää koskeva lainsäädäntötarve

Yhteishakujärjestelmän rakentaminen tulee merkittävässä määrin muuttamaan valintojen käytäntöjä. Ammattikorkeakoulujen yhteishausta on säädetty asetuksella (1191/1998). Yliopistojen yhteishakujärjestelmästä on samoilla perusteilla kuin ammattikorkeakoulujenkin osalta tarpeen säätää tarkemmin asetuksella. Asetuksessa tulee säätää ainakin seuraavista asioista:

- soveltamisalasta
- valinnoista, jotka kuuluvat yhteishaun alaan
- yhteishaun tarkoituksesta
- yhteishaun aikataulusta
- yhteishaun järjestämisvastuusta
- yhteishakurekisteristä
- muista mahdollisista tarkemmista määräyksistä
- voimaantulosta.

Asetus tulee saattaa voimaan ennen yhteishakujärjestelmän käyttöönottoa lukuvuoden 2008–2009 valinnoissa.

Uuden ylioppilaan käsite

Osana opiskelijavalintojen kehittämistä on asetettu tavoitteeksi, että toisen asteen tutkinnon samana vuonna suorittaneiden osuutta uusista opiskelijoista tulee lisätä. Tästä on asetettu tavoitteita sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2003–2008 että yliopistojen ja opetusministeriön välisissä tulossopimuksissa 2004–2006. Tässä yhteydessä on keskusteltu uuden ylioppilaan määrittelystä. Kyseessä on perustuslaillinen yksilön oikeuksiin liittyvä asia, jonka säätäminen lailla on tarpeen. Toistaiseksi asiasta ei ole erikseen säädetty. Opetusministeriö on lähettänyt maaliskuussa 2005 yliopistoille kirjeen, jossa todetaan, että uusi ylioppilas on samana keväänä tai edellisenä syksynä ylioppilastutkinnon suorittanut. Uudeksi ylioppilaaksi katsotaan myös sitä edellisenä syksynä ylioppilastutkinnon suorittanut

henkilö, silloin kun hän osallistuu asevelvollisuutensa suorittamisen jälkeen välittömästi seuraaviin syksyn tai kevään valintoihin. Tämän määritelmän avulla varmistetaan, että keväällä ja syksyllä ylioppilastutkinnon suorittaneita voidaan kohdella opiskelijavalinnassa yhdenmukaisesti.

Laki opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä

Laissa opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä (1058/1998) säädetään valintoihin liittyvien rekistereiden rekisterinpidosta, käyttötarkoituksesta, tietosisällöistä, tietolähteistä, tietojen luovuttamisesta ja säilytysajoista. Yhteishakujärjestelmä tulee merkittävästi muuttamaan nykyisen hakijarekisterin toimintaperiaatteita. Siksi lakia opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä on tarkistettava ainakin siltä osin, että yhteishakujärjestelmä tulee kuulumaan kyseisen lain piiriin. Nykyisessä laissa on todettu, että opiskelijavalintarekisteriin kuuluu hakija- ja opinto-oikeusjärjestelmä, ammattikorkeakoulujen yhteishakurekisteri ja ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishakurekisteri. Lisäksi on tarpeen selvittää, edellyttääkö yhteishakujärjestelmän rakentaminen tähän lakiin muita tarkennuksia.

Kokonaisuudessaan opiskelijavalintoihin liittyvässä toimintaympäristössä on tapahtunut merkittäviä muutoksia, jotka edellyttävät opiskelijavalintoihin liittyvän lainsäädännön kokonaistarkastelua. Yhteishakujärjestelmä itsessään aiheuttaa lainsäädännön uudistamistarpeita.

Yhteishakujärjestelmän toteuttaminen edellyttää, että säädetään valtioneuvoston asetus yliopistojen yhteishakujärjestelmästä. Asetuksessa tulee säätää yhteishakujärjestelmän soveltamisalasta, yhteishakuun kuuluvasta koulutuksesta, yhteishaun tarkoituksesta ja tavoitteesta, aikatauluista, järjestämisvastuusta sekä muista tarpeellisista seikoista.

Uudesta ylioppilaasta säädetään yliopistolaissa. Opetusministeriön maaliskuussa 2005 lähettämän kirjeen mukaisesti uudella ylioppilaalla tarkoitetaan samana keväänä ja edellisenä syksynä ylioppilastutkinnon suorittanutta. Uudeksi ylioppilaaksi katsotaan myös sitä edellisenä syksynä ylioppilastutkinnon suorittanut henkilö, silloin kun hän osallistuu asevelvollisuutensa suorittamisen jälkeen välittömästi seuraaviin syksyn tai kevään valintoihin. Tämän määrittelyn tulee olla myös yliopistolain muutoksen valmistelun pohjana.

Lakia opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä tarkistetaan mm. siltä osin, kun yliopistojen yhteishakujärjestelmä kuuluu tämän lain piiriin, ja muiden tarvittavien säännösten osalta.

Lukioarvosanoja koskevan valtakunnallisen rekisterin perustaminen edellyttää tarvittavien säädösmuutosten tekemistä lukiolakiin (629/1998) ja -asetukseen (810/1998) sekä lakiin opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä (1058/1998).

Mikäli erikseen perustetaan yliopistojen opinto-oikeus- ja/tai tutkintorekisteri, tarvitaan muutoksia lainsäädäntöön.

Opetusministeriö asettaa työryhmän valmistelemaan opiskelijavalintojen uudistamista koskevaa lainsäädäntöä.

3.9 Sähköinen asiointi

Verkkopalveluista on tullut olennainen osa palvelutoimintaa. Julkisella sektorilla ovat sähköisen asioinnin mahdollisuudet ja verkkopalvelut lisääntyneet huomattavasti, ja sähköisten asiointipalvelujen järjestäminen nähdään vuonna 2003 säädetyin lain (13/2003) pohjalta viranomaisen velvollisuutena. Sähköisen asioinnin järjestämistä ohjaa hallituksen tietoyhteiskuntapolitiikka, joka vaikuttaa myös opetushallinnon toimintaympäristöön ja sähköisen asioinnin kehittämistyöhön. Tietoyhteiskuntapolitiikan tavoitteena on kilpailukyvyyn ja tuottavuuden lisäämisen ohella sosiaalisen ja alueellisen tasa-arvon edistäminen ja kansalaisten hyvinvoinnin ja elämänlaadun parantaminen. Ohjelman avulla pyritään myös säilyttämään Suomen asema yhtenä tieto- ja viestintäteknologian johtavista tuottajista ja hyödyntäjistä. Ohjelma pyrkii myös varmistamaan, että toteutettavat toimenpiteet tukevat toisiaan.

Tyypillisiä sähköisen asioinnin toimintoja voivat olla esimerkiksi erilaiset kansalaisille tarjottavat verkkopalvelut (vireillepano, asian käsittelyn seuranta, päätöksenteko), eri viranomaisten väliset tietojen yhteiskäyttöprosessit tai organisaation omaa toimintaa palvelevat prosessit, esim. intranetit.

Sähköinen asiointi tarjoaa monia mahdollisuuksia myös yhteishakujärjestelmille. Koulutukseen hakeutuminen sisältää useita sellaisia toimintoja, joita voidaan perustellusti toteuttaa myös verkkopalveluna: hakulomakkeen täyttäminen, hakuprosessin seuranta, valintojen tulosten julkaiseminen, opiskelupaikan vastaanottaminen ja opiskelijaksi valitsemisen jälkeen yliopistoon ilmoittautuminen. Ammattikorkeakoulusektorilla on koulutukseen hakeutuminen ollut sähköisesti mahdollista vuodesta 2003 lähtien. Myös toisen asteen koulutuksessa on käynnistynyt sähköisen haun hanke.

Valtiovarainministeriö on ohjeessaan (VM 6/01/2003, 29.9.2003) laatinut yleiset periaatteet tunnistamisesta valtionhallinnon verkkopalveluissa. Vahvaa tunnistetta tarvitaan vuorovaikutteisissa asiointipalveluissa, joissa kansalainen pääsee katselemaan omia tietojaan ja muuttamaan niitä. Käyttäjän tunnistaminen on tarpeen silloin, kun mahdolliset väärinkäytökset aiheuttavat merkittävää haittaa ja riski väärinkäyttöksiin on suuri. Vahvoiksi tunnistetuksi todetaan samassa ohjeessa laatuvarmenteisiin (esim. sähköinen henkilökortti) perustuvat tunnistamismenetelmät ja pankkien tarjoama tunnistuspalvelu, joka perustuu käyttäjätunnuksiin ja vaihtuviin salasanoihin. Valtiovarainministeriö suosittelee, että vahvaa tunnistamista vaativissa palveluissa tunnistaminen rakennetaan perustumaan sekä laatuvarmennepohjaisiin tunnistamismenettelyihin että pankkien ratkaisuihin.

Pankkitunnuksia arvioidaan Suomessa olevan nykyisin jo 3,5 miljoonalla suomalaisella. Sähköisen henkilökortin haltijoita on yli 60 000. Matkapuhelimen SIM-kortilla olevaan kansalaisvarmenteeseen perustuvien tunnistuspalvelujen on ennustettu lisääntyvän tulevaisuudessa. Tämä mobiilitunnistaminen voi olla hyvin käyttökelpoinen tunnistus- ja allekirjoitusväline yliopistojen yhteishaussa.

Yliopistojen haku- ja valintaprosessien toteuttamisella verkkopalveluna on ainakin seuraavia etuja:

- Tieto saadaan sähköisessä muodossa sen alkuperäisestä lähteestä eli hakijalta itseltään. Yliopistoissa syntyy hakemusten tallentamisen, kirjepostin ja henkilökohtaisen asioinnin vähenemisen myötä työn ja sitä kautta kustannusten säästöä.
- Avoimuus ja hakuprosessin läpinäkyvyys lisääntyvät ja hakijoiden oikeusturva paranee, kun hakija pystyy seuraamaan oman hakemuksensa etenemistä verkossa olevassa hakupalvelussa ja hän pystyy tarvittaessa korjaamaan itse havaitsemiaan virheitä.

- Sähköisessä hakupalvelussa voidaan hyödyntää entistä tehokkaammin keskitettyjä sähköisiä järjestelmiä, esim. erilaisten tutkintorekisterien tietojen saatavuutta hakijan itsensä nähtäväksi.
- Palvelujen laatu paranee (yhdeällä sähköisellä hakulomakkeella voidaan hakea kaikkeen yliopistokoulutukseen, tietojen virheettömyys ja luotettavuus kasvaa ja palvelujen saatavuus lisääntyy, koska hakuaikana hakeminen on mahdollista joka päivä ympäri vuorokauden ja hakeminen muuttuu ajasta ja paikasta riippumattomaksi).
- Yliopistojen väliset ja sisäiset yhteistyömahdollisuudet hakujen ja valintojen toteutuksessa lisääntyvät.
- Yhteistyömahdollisuus hakijapalvelujen kehittämiseen lisääntyy ammattikorkeakoulujen kanssa.
- Koulutustiedotusta voidaan helpommin kehittää entistä reaaliaikaisemmaksi.

Tietoturvan ja tietojen oikeellisuuden turvaaminen ja yhtenäisistä toimintatavoista sopiminen yliopistoissa ovat edellytyksenä sähköisen hakujärjestelmän toimivuudelle.

Verkkopalvelut ja sähköinen asiointi asettavat vaativia haasteita järjestelmien laitteistoille ja laitteistojen arkkitehtuurille. Palvelimilta vaaditaan korkeaa käytettävyyttä, hyvää suorituskykyä, joustavuutta, helppoa hallittavuutta ja kattavaa tietoturvaa. Sovelluspalvelimen tulee toimia saumattomasti yhteen tietokannan kanssa. Kun volyymit ovat suuria, sovelluspalvelin-alustan tulee sisältää korkean käytettävyyden ominaisuuksia (mm. kuormituksen jakaminen). Myös käyttäjätietojen hallinta ja tietoturva korostuvat verkkopalveluissa. Siksi riittävä resursointi koko teknisen kapasiteetin rakentamiseen ja ylläpitoon ja myös henkilöstöön on tärkeää.

Yhteishakujärjestelmän avulla voidaan yliopistoihin hakea sähköisesti. Sähköinen hakeminen toteutetaan vahvaan tunnistamiseen perustuen, mutta järjestelmä mahdollistaa myös hakuprosessin vireillepanon sähköisesti ja hakemisen paperilomakkeella. Tavoitteena on, että sähköinen hakeminen yleistyy nopeasti pääasialliseksi hakemisen muodoksi. Mobiilitunnistamisen mahdollisuudet tulee hyödyntää sähköisen hakemisen kehittämisessä.

Yhteishakujärjestelmän tietoturvan ja laitteistokapasiteetin korkea taso tulee varmistaa.

4 Ehdotus yhteishakujärjestelmäksi

Yliopistojen yhteishakutyöryhmä esittää, että opiskelijavalintojen selkeyttämiseksi yliopistoille rakennetaan yhteishakujärjestelmä, joka sisältää sähköisen haun ja joka rakennetaan Opetushallituksen ylläpitämän hakija- ja opinto-oikeusjärjestelmän yhteyteen. Yliopistojen muiden kehittämistoimien rinnalla yhteishakujärjestelmä tukee tehokasta sijoittumista opintoihin.

Yliopistojen yhteishakujärjestelmä otetaan käyttöön kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa toteutetaan sähköinen haku, joka sisältää varsinaisen hakujärjestelmän lisäksi myös hakutieto-osion. Hakutieto-osio tarjoaa hakijoille monipuolisen koulutustarjonnan tiedotuskanavan yliopistoihin hakemisesta. Alusta alkaen on käytössä yliopistojen yhteinen sähköinen, vuorovaikutteinen asiointipalvelu, jonka avulla on mahdollista hakea opiskelijaksi korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kaikissa Suomen yliopistossa. Hakija täyttää yhden hakemuksen, jolla hän hakee haluamiinsa yliopistosektorin paikkoihin. Paperilomakkeella hakeminen on edelleen mahdollista. Valintaprosessin edetessä hakija voi seurata hakukohteidensa tilaa järjestelmässä ja tarvittaessa muuttaa yhteystietojaan, antaa lisätietoja tai peruuttaa tai vahvistaa opiskelupaikkoja.

Yliopistojen yhteishaku on mahdollista toteuttaa kaksi kertaa vuodessa: keväällä haetaan syyslukukaudella alkavaan koulutukseen ja syksyllä kevätlukukaudella alkavaan koulutukseen.

Järjestelmän välityksellä yliopistot voivat tarjota sähköisen asiointimahdollisuuden ympäri vuoden kaikille hakijoilleen myös yhteishaun ulkopuolisissa hakukohteissa. Varsinaisen yhteishaun ulkopuolelle jäävät sellaiset erillisvalinnat, joiden aikataulu tai valintamenettely eroaa päävalintojen hakukohteista niin paljon, ettei yhteishakuun kuuluminen ole mahdollista.

Järjestelmän käyttöönoton toisessa vaiheessa järjestelmään lisätään hakijoiden sijoittamisajo, jossa opiskelupaikkojen tarjoaminen perustuu toisaalta hakijoiden tekemiin hakukohteiden ensisijaisuusjärjestyksiin ja toisaalta valintayksiköiden luomiin hakijoiden paremmuusjärjestyksiin. Hakijoille tarjotaan ensimmäisellä sijoittamiskierroksella heidän valintamenestyksensä perusteella enintään yhtä yliopistosektorin opiskelupaikkaa, joka on korkeimmalla mahdollisella sijalla hakijan ensisijaisuusjärjestyksessä, niin pitkälle paremmuusjärjestyksessä kuin tarjolla olevia opiskelupaikkoja riittää.

Valintayksiköiden oikeus valita itse opiskelijansa säilyy muuttumattomana yhteishausta ja sijoittamisajosta huolimatta. Yliopistot päättävät valintaperusteista ja opiskelijaksi ottamisesta kuten tähänkin asti. Valintojen toteutuksessa sovelletaan nykyistä oikaisumenettelyä ja muutoksenhakua koskevaa säädöstä.

Projektiryhmän tavoitteena oli alun perin sähköisen haun käyttöönotto lukuvuoden

2007–2008 valinnoissa, mikä olisi edellyttänyt järjestelmän täyttä toimintavalmiutta vuoden 2006 syksyllä. Projektin edetessä tämä osoittautui kuitenkin epärealistiseksi tavoitteeksi. Ennen järjestelmän käyttöönottoa on käytävä laaja tarjouskilpailu, jonka jälkeen tietojärjestelmä on määriteltävä, toteutettava ja testattava. Yhteishaun organisointi vaatii myös neuvotteluita ja resursointia opetusministeriön ja yliopistojen sekä Opetushallituksen kesken. Myös lainsäädäntö on sopeutettava hyvissä ajoin ennen järjestelmän käyttöönottoa.

Seuraavissa kappaleissa kuvataan työryhmän ehdotus yhteishakujärjestelmäksi ja siihen liittyviksi toimintatavoiksi. Työryhmän esitys vaiheiksi tiivistettynä on kuvattu luvussa 4.14. Yhteishakujärjestelmän keskeisten toimijoiden tehtävät esitetään prosessikaaviona liitteessä 1.

Yliopistoille rakennetaan sähköisen haun sisältävä yhteishakujärjestelmä. Järjestelmä rakennetaan Opetushallituksen ylläpitämän hakija- ja opinto-oikeusjärjestelmän yhteyteen. Yliopistojen muiden kehittämistoimien rinnalla yhteishakujärjestelmä tukee tehokasta sijoittumista opintoihin.

Yhteishakuun kuuluvat yliopistojen päävalinnat. Yhteishaun ulkopuolelle jäävät ainakin aluksi erillisvalinnat, jotka kuitenkin voidaan toteuttaa käyttämällä hyväksi sähköistä hakujärjestelmää.

Hakujärjestelmä toteutetaan kahdessa vaiheessa. Ensimmäinen vaihe otetaan käyttöön lukuvuoden 2008–2009 valinnoissa, mikä merkitsee sitä, että järjestelmä on käytössä jo syksyllä 2007. Ensimmäinen haku käynnistyy helmikuussa 2008, ja siinä haetaan syksyllä 2008 alkavaan koulutukseen. Toinen vaihe otetaan käyttöön lukuvuoden 2010–2011 valinnoissa, ellei järjestelmän tekninen toteutus tee mahdolliseksi ajankohdan aikaistamista tai edellytä sen myöhentämistä.

Vahvaan tunnisteeseen perustuvaa sähköistä asiointipalvelua, jossa hakija näkee kaikki saamansa korkeakoulupaikat (myös ammattikorkeakoulujen) ja jossa hän voi ottaa paikan vastaan, ryhdytään rakentamaan yhdessä ammattikorkeakoulusektorin kanssa heti ensimmäisessä vaiheessa.

4.1 Yhteishaun organisointi

Yhteishakujärjestelmän työnjako toteutetaan seuraavasti:

Hakija täyttää hakemuksen ja toimittaa valinnassa mahdollisesti tarvittavan muun aineiston ohjeiden mukaisesti yliopistolle sekä ilmoittaa opiskelupaikan vastaanottamisesta.

Yliopistoilla on päävastuu valintojen toteutuksesta. Yliopistot vastaavat valintaperusteista. Ne hoitavat hakijoiden yksityiskohtaisen neuvonnan sekä valintaperusteiden, paperihakemusten ja valintatulosten tallentamisen järjestelmään. Yleisperiaatteena on, että tiedon tuottaja vie tiedon järjestelmään. Yhteishakujärjestelmän toiminnan kannalta on suositeltavaa keskittää kunkin yliopiston valinnan tekninen toteuttaminen ja hakijoiden perusneuvonta yliopistossa yhteen tai muutamaaan palvelupisteeseen. Yliopiston opiskelijavalinnasta ja hakemiseen liittyvistä asioista vastaava yksikkö huolehtii opastietojen tallentamisesta valtakunnalliseen järjestelmään, hakijoiden neuvonnasta, paperilomakkeiden jakelusta, paikan vastaanotto-tietojen tallentamisesta ja muista opiskelijavalintoihin liittyvistä käytännön asioista. Yliopistot vastaavat omia valintajärjestelmiään koskevista kustannuksista.

Opetusministeriö päättää valtakunnallisista valinta-aikatauluista siten, että yliopistosektorilla on ammattikorkeakoulusektorin kanssa yhteiset valintojen tulosten julkistamisen ja opiskelupaikan vastaanottamisen määräajat. Opetusministeriö vastaa yhteishakujärjestelmän

edellyttämien muutosten tekemisestä yliopistoja koskevaan lainsäädäntöön sekä keskitettyä järjestelmää koskevista kustannuksista.

Opetushallitus toimii yhteishakujärjestelmän rekisterinpitäjänä ja yhteishaun atk-järjestelmän pääkäyttäjänä. Se antaa yleistä teknistä hakuneuvontaa hakijoille ja yliopistoille, koordinoi valinta-aikatauluja ja kehittää atk-järjestelmää yhdessä yliopistojen kanssa. Opetushallitus vastaa järjestelmää koskevasta teknisestä neuvonnasta ja ohjaa yksityiskohtaiset sisältökysymykset edelleen yliopistoihin. Opetushallitus huolehtii edelleen koulutukseen hakeutumiseen liittyvästä valtakunnallisesta tiedottamisesta.

Opetusministeriön asettama yliopistojen yhteishaun neuvottelukunta koostuu yliopistojen, opiskelijajärjestöjen, rekisterinpitäjän ja opetusministeriön edustajista. Se vastaa yhteishakujärjestelmän kehittämisestä ja toimii yhteistyöelimenä yhteishakujärjestelmään liittyvissä kysymyksissä. Neuvottelukunta vastaa myös ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmään ja yliopistojen yhteishakujärjestelmään liittyvästä yhteensovittamistyöstä. Tämä edellyttää yhteistyötä ammattikorkeakoulusektorin kanssa.

Yhteishaku organisoidaan edellä kuvatun mukaisesti siten, että yliopistoilla on päävastuu valintojen toteuttamisesta ja valintaperusteista. Hakija täyttää hakemuksen ja toimittaa valinnassa mahdollisesti tarvittavan muun aineiston ohjeiden mukaisesti yliopistolle sekä ilmoittaa opiskelupaikan vastaanottamisesta. Opetusministeriö päättää valinta-aikatauluista ja vastaa lainsäädännön valmistelusta sekä keskitetyn järjestelmän kustannuksista. Opetushallitus on järjestelmän rekisterinpitäjä. Lisäksi asetetaan erillinen neuvottelukunta vastaamaan yhteistyöstä ja valintojen kehittämisestä.

4.2 Vuosittainen aikataulu

Yliopistojen yhteishaku edellyttää entisten yhteisten aikojen lisäksi mm. yhteistä hakuaikaa. Vuosittainen valinta-aikataulu on seuraava:

	Esim. lukuvuosi 2005–2006
Kevään valinnan perustietojen (koulutukset, aloituspaikat, valintaperusteet, valinta-aikataulut) on oltava järjestelmässä viimeistään lokakuun viimeisenä arkipäivänä.	29.10.2004
Kevään hakuaika alkaa helmikuun ensimmäisenä päivänä.	1.2.2005
Taidealojen hakuaika päättyy helmikuun viimeisenä arkipäivänä.	28.2.2005
Kevään hakuaika päättyy huhtikuun viimeisenä arkipäivänä. Taidealalle jo hakeneet voivat tässä vaiheessa täydentää hakemustaan muiden alojen hakukohteilla ja asettaa kaikki kohteet ensisijaisuusjärjestykseen.	29.4.2005
Taustapisteiden perusteella valittujen tulokset on ilmoitettu hakijoille viimeistään toukokuun viimeisen viikon perjantaina, jonka jälkeen kyseisten alojen valintakokeita voidaan järjestää.	27.5.2005
II vaihe: valintayksiköiden paremmuusjärjestykset ovat valmiina heinäkuun toisen viikon perjantaina.	15.7.2005
Valinnan tulokset on ilmoitettu hakijoille viimeistään heinäkuun kolmannen viikon perjantaina.	22.7.2005
Hakijan on ilmoitettava opiskelupaikan vastaanottamisesta yliopistoille viimeistään elokuun ensimmäisen viikon perjantaina.	5.8.2005
Jonotusoikeus päättyy elokuun kolmannen viikon perjantaina.	19.8.2005

Syksyn osalta yliopistot ja ammattikorkeakoulut noudattavat yhtenäistä aikataulua. Syksyn valinnoissa ei ole jonotusoikeutta. Yliopistoissa ei järjestetä kovin paljon syksyn valintoja. Yhtenäiset aikataulut ja sähköinen hakeminen on mahdollista toteuttaa heti yhteishaun käyttöönoton ensimmäisessä vaiheessa myös syksyn valinnoissa.

Kun valintaperusteina käytetään ylioppilastutkintotietoja, tulee yliopistojen huomioida valinta-aikatauluissaan sekä syksyn että kevään ylioppilastutkintotietojen valmistumisajan kohdat (kevällä 20.5. ja syksyllä 20.11. paikkeilla).

Opetusministeriö päättää hakuajankohdat sekä ammattikorkeakoulusektorin kanssa yhtenäiset valintojen tulosten julkistamisen ja opiskelupaikan vastaanottamisen takarajat vuosittain.

Valintojen oikaisumenettelyä ja muutoksenhakua koskevat aikataulut perustuvat yliopistolakiin ja -asetukseen.

Yhteishaku toteutetaan keväällä ja syksyllä.

Yhteishaussa noudatetaan yhtenäisiä valinta-aikatauluja edellä kuvatun aikataulun mukaisesti. Kevään yhteishaun hakuaika alkaa helmikuun alussa ja päättyy huhtikuun lopussa. Valintojen tulokset ilmoitetaan hakijoille heinäkuun kolmannen viikon perjantaina. Opiskelupaikkojen vastaanottamisen ja jonottamisen aikataulut säilyvät nykyisenlaisena. Syksyn valintojen osalta ammattikorkeakoulut ja yliopistot noudattavat yhtenäisiä aikatauluja.

4.3 Hakutiedotus

Yhteishakujärjestelmän *hakutieto-osio*sta hakijat voivat etsiä itseään kiinnostavaa yliopistokoulutusta erilaisilla hakusanoilla ja hakukriteereillä. Hakutieto-osion sisältö rakentuu yliopistojen tallentaessa oman koulutustarjontansa, koulutuksen kuvaukset ja valintaperusteet yhteishakujärjestelmään. Hakuosio rakennetaan uudistamalla HAREKin yhteydessä toimivaa YO-OPAS-sovellusta. Opiskelijavalintojen tiedot saadaan yhdellä tallennuksella monen järjestelmän käyttöön. Yhteishakujärjestelmään on mahdollista myös siirtää tilastotietoa esim. työllistymisestä, työelämään sijoittumisesta ja ansiotasosta työvoimahallinnon ja tilastokeskuksen järjestelmistä. Koska Opetushallitus käyttää samaa tietoa myös painettujen oppaiden tekemisessä, yliopistojen on tallennettava tietonsa järjestelmään lokakuun loppuun mennessä. Sähköinen hakutiedotus on hakijoiden käytettävissä marraskuusta lähtien.

Kaikien yhteishakujärjestelmään tallennettavan tiedon ei tarvitse tallennusvaiheessa olla julkista tietoa, vaan järjestelmään voidaan tallentaa etukäteen myös alustavaa, suunnittelun kannalta tarpeellista tietoa tai esimerkiksi seuraavaa hakuaikaa koskevaa tietoa. Siten yliopistot voivat käyttää järjestelmää valintojen valmistelun tukena. Kukin tieto avautuu yleiseen käyttöön vasta, kun yliopisto merkitsee sen julkiseksi.

Sähköisesti tarjolla oleva hakuinformaatio esitetään hakijoiden kannalta tarkoituksenmukaisesti. Yliopisto-, tiedekunta- ja koulutusalaryhmittelyjen ja muiden organisaatiosta perustelunsa saavien ryhmittelyjen lisäksi hakukohteita tulee voida etsiä esimerkiksi seuraavien kriteereiden perusteella: paikkakunta/alue/maakunta, tutkinto ja opetuskieli. Hakutieto-osioista on mahdollista tehdä koko korkeakoululaitoksen kattava palvelu niin, että hakija voi löytää samasta paikasta kaikkien korkeakoulujen koulutustarjonnan.

Yhteishakujärjestelmän osaksi rakennetaan hakijaystävällinen ja helppokäyttöinen hakutieto-osio. Se palvelee ja ohjaa hakijoiden yliopistoihin hakeutumista, tukee yliopistoja valintojen valmistelussa ja tukee muuta valtakunnallista koulutusta koskevaa tiedottamista ja opinto-ohjausta.

4.4 Hakeminen

Yhteishaussa hakija voi hakea korkeintaan yhdeksään hakukohteeseen. Opetusministeriö päättää hakukohteiden enimmäismäärästä. Yhteishaussa hakukohteella tarkoitetaan HAREKiin sisältyviä hakukohteita. HAREKin sisältämät määritykset on tarkistettava yhteishakujärjestelmää luotaessa ja tarvittaessa käsitteet on määriteltävä uudelleen niin, että ne palvelisivat myös yhteishakua ja tiedotusta. Hakijoiden kannalta on välttämätöntä, että kaikki hakukohteet ovat selkeitä ja ymmärrettäviä.

Hakija asettaa hakemuksessaan kaikki hakukohteensa ensisijaisuusjärjestykseen. Tätä järjestystä ei voi muuttaa huhtikuun hakuajan päättymisen jälkeen.

Yliopistot voivat antaa hakijan ensisijaisuusjärjestykseen perustuvia lisäpisteitä valinnassa.

4.4.1 Hakutavat

Yliopistoihin voi hakea käyttämällä joko vuorovaikutteista sähköistä hakupalvelua, sähköistä hakulomaketta tai paperilomaketta.

Sähköinen hakupalvelu tarkoittaa vuorovaikutteista asiointijärjestelmää, jossa hakija voi

- jättää hakemuksen sähköisesti (osa tiedoista voi täydentyä järjestelmässä olemassa olevista tiedoista, esim. edellisen vuoden hakemuksesta),
- tarkastella järjestelmässä olevia omia tietojaan,
- seurata hakuprosessin etenemistä,
- saada valintatulokset sähköisesti ja
- ottaa opiskelupaikan vastaan ja/tai perua paikkoja.

Sähköistä hakupalvelua varten hakijan on kirjauduttava järjestelmään käyttämällä ns. vahvaa tunnistamismenetelmää. Tällaisia ovat esimerkiksi laatuvarmenteisiin ja julkisen avaimen tekniikkaan perustuva tunnistaminen tai pankin tunnistamismenetelmiin perustuva tunnistaminen. Myös mobiilitunnistaminen on tulossa mahdolliseksi.

Sähköisestä hakupalvelusta kehitetään niin helppokäyttöinen, että lukuvuoden 2009–2010 valinnoissa valtaosa hakemuksista jätetään sähköisesti.

Jos hakija käyttää *sähköistä hakulomaketta*, hänen ei tarvitse kirjautua järjestelmään, mutta hän voi sähköisesti vain jättää hakemuksen, siis panna hakemuksensa vireille.

Myös *paperihakemuksen* tekeminen on mahdollista.

Sähköisellä lomakkeella tai paperilomakkeella hakeneet voivat myöhemmin valinta-prosessin kuluessa siirtyä käyttämään sähköistä hakupalvelua, jos ottavat käyttöön vahvan tunnistamismenetelmän.

Sekä paperisten hakulomakkeiden muoto että sähköisen hakupalvelun sisältö rakentuvat järjestelmään sitä mukaa, kun yliopistot tallentavat järjestelmään hakuvaiheessa hakijoista tarvittavat tiedot. Yhteishakujärjestelmän vaatimat perustiedot kysytään jokaisessa hakulomakkeessa sekä sähköisessä hakupalvelussa että paperilomakkeissa. Lisäksi yliopisto voi määritellä omia yliopisto-, valinta- tai hakukohdekohtaisia kysymyksiä, jotka ovat tarpeellisia valinnan tai sen kehittämisen kannalta.

Kaikki sähköisessä muodossa tallennettava tieto kerätään hakupalvelussa/hakulomakkeilla. Järjestelmä kehitetään sellaiseksi, ettei hakijoiden tarvitse lähettää erillisiä liitteitä suoraan valintayksiköihin. Mahdolliset kirjalliset ennakotehtävät tulee voida liittää hakupalvelussa hakemukseen sähköisessä muodossa. Sellaiset ennakotehtävät, esimerkiksi taideteokset, joita ei voida lähettää sähköisesti, hakijan on kuitenkin toimitettava suoraan asianomaisiin

valintayksiköihin. Jos hakija on suorittanut valintaa varten erikseen pisteitettävän kansainvälisen ylioppilastutkinnon eli International Baccalaureate (IB), European Baccalaureate (EB) tai Reifeprüfung (RP) -tutkinnon, tai suomalaisen ylioppilastutkinnon ennen vuotta 1990, hän toimittaa tutkintotodistuksen virallisen jäljennöksen ensisijaisen hakukohteen yliopistoon, jossa tutkintotiedot tallennetaan järjestelmään kaikkien yliopistojen käyttöön. IB-tutkintotietojen saaminen suoraan IB-organisaatiosta sähköisessä muodossa helpottaisi valintojen järjestämistä.

Sähköinen hakupalvelu

Hakemuksen jättäminen vaatii hakijan tunnistamisen vahvaan tunnistamismenetelmään perustuen. Hakija voi hakemuksen jättämisen jälkeen muuttaa tai lisätä tietojaan ja seurata hakuprosessin etenemistä. Hakija pystyy lisäämään ja muuttamaan hakukohteitaan vain hakuajan kuluessa, mutta esimerkiksi yhteystietojaan hän voi muuttaa tai muuten täydentää hakemustaan koska tahansa. Hakija näkee järjestelmästä myös valinnan perusteina käytettävät tutkinto- ja todistusarvosanansa ja voi ottaa yhteyttä yliopistoihin järjestelmän kautta, jos taustatiedoissa on virheitä.

Sähköiset hakulomakkeet

Sähköisen hakulomakkeen käyttäminen ei vaadi kirjautumista järjestelmään. Koska hakijaa ei voida luotettavasti tunnistaa, sähköisen hakulomakkeen täyttämistä on pidettävä asian vireillepanona. Sähköistä hakulomaketta käyttäneelle hakijalle järjestelmä lähettää vahvistuksen hakemuksen vastaanottamisesta.

Sähköistä hakulomaketta käyttänyt hakija voi lisätä ja poistaa hakukohteita hakuajan kuluessa toimittamalla kirjallisen muutositmoituksen ensisijaisen hakukohteen yliopistoon, jossa tieto tallennetaan yhteishakujärjestelmään.

Paperinen hakulomake

Yhteishakujärjestelmä muodostaa yliopistojen tallentamien valintaperusteiden ja muiden tietojen pohjalta myös paperiset hakulomakkeet. Lomakkeissa on kaikille hakukohteille yhteinen perustieto-osa ja lisäosa, jossa kysytään yliopiston, valinnan tai hakukohteen tarvitsemat lisätiedot. Paperilomakkeita ei paineta etukäteen, vaan niitä tulostetaan järjestelmästä tarpeen mukaan esimerkiksi yliopistojen neuvontapisteissä. Hakija toimittaa paperilomakkeen ensisijaisen hakukohteen yliopistoon, jossa hakemuksen tiedot tallennetaan yhteishakujärjestelmään.

4.4.2 Hakukohteet yhteishakujärjestelmässä

Hakukohteiden nimitykset (ks. määritelmä s. 13) ovat monista syistä hyvin erilaisia eri yliopistoissa. Hakijoiden kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että yliopistot noudattaisivat hakukohteiden nimeämisessä yhtenäistä käytäntöä.

Yhteishakujärjestelmässä hakukohteet määritellään HAREKIn mukaisesti. Ne on kuitenkin yhteishakujärjestelmää varten syytä tarkistaa ja tarvittaessa määritellä uudelleen, jotta ne olisivat hakijoiden kannalta selkeitä ja ymmärrettäviä.

Yhteishaussa hakija voi hakea enintään yhdeksään hakukohteeseen, jotka hän asettaa ensisijaisuusjärjestykseen hakuaihana. Työryhmä harkitsi priorisoinnin osalta erilaisia vaihtoehtoja, joita olivat:

1. Priorisointi haettaessa ja sitä saa muuttaa hakuajan kuluessa
2. Priorisointi haettaessa ja sitä saa muuttaa
  - a. valintakokeiden päättymiseen saakka
  - b. valintojen tulosten julkistamisen jälkeiseen ajankohtaan saakka
3. Priorisointi valintakokeiden päättymisen jälkeen
4. Priorisointi valintojen julkistamisen jälkeen

Vaihtoehto 1 nähtiin järjestelmän kannalta yksinkertaisimmaksi, koska se ei edellytä mitään lisätyötä yliopistoilta. Hakija joutuu tekemään ensisijaisuuspäätökset varhaisessa vaiheessa, eivätkä niihin voi olla vaikuttamassa valintakokeet tai muut mahdolliset elämäntilanteen muutokset. Valintakoe kirjallisuuden merkitystä pyritään yliopistoissa vähentämään, jolloin sen vaikutus alan valintaan jää vähäisemmäksi. Hakuvaiheessa tehtyä priorisointia voidaan käyttää valintaperusteena.

Vaihtoehto 2a edellyttäisi takarajaa valintakokeiden järjestämiselle ja yhtenäistä muutosten- tekoajankohtaa valintakokeiden päättymisen jälkeen. Merkitys olisi ensisijaisesti siinä, että valintakokeet antaisivat hakijalle kuvan hakemuksen kohteena olevasta ohjelmasta.

Vaihtoehto 2b pudottaisi hakijan priorisoinneista pois kohteet, joihin hän ei ole tullut hyväksytyksi. Hakijalla olisi tässä vaihtoehdossa mahdollisuus käyttää valintaprosessissa menestymistä ensisijaisuusasettelun perusteena. Jos vaihtajia on paljon paperihakemuksen jättäneiden joukossa, yliopistoille aiheutuu lisätyötä muutosten tallentamisesta järjestelmään.

Vaihtoehto 3 ei anna mitään lisäarvoa valintojen kehittämisen kannalta.

Vaihtoehto 4 olisi mahdollinen, mutta ei anna mahdollisuutta priorisoinnin käyttöön valintaperusteena. Se edellyttää paperihakemusten osalta runsaasti lisätyötä. Toisaalta se jättää hakijan kannalta ensisijaisuuspäätöksen mahdollisimman myöhäiseen ajankohtaan.

Yhteishakutyöryhmä päätyi vaihtoehtoon 1.

Seuraavassa esitetään esimerkkinä hakijan yhdeksän hakukohteen hakemus, jossa havainnollistuu nykyisten yhteisvalintojen ja yksittäisten hakukohteiden yhdistäminen.

Kun hakijan ensisijaisuusjärjestys on seuraava:

1. Luokanopettajan koulutus, Helsingin yliopisto
2. Maantiede, Helsingin yliopisto
3. Kauppatieteiden maisteri, Helsingin kauppakorkeakoulu
4. Sähkötekniikka, Teknillinen korkeakoulu
5. Luokanopettajan koulutus, Hämeenlinna, Tampereen yliopisto
6. Energiatekniikka, Tampereen teknillinen yliopisto
7. Laskentatoimi, Tampereen yliopisto
8. Markkinointi, Tampereen yliopisto
9. Konetekniikka, Tampereen teknillinen yliopisto

näyttää se valinnoiksi ja hakukohteiksi muutettuna seuraavalta:

Opettajankoulutuksen yhteisvalinta

1. Luokanopettajan koulutus, Helsinki
2. Luokanopettajan koulutus, Hämeenlinna, Tampereen yliopisto

Maantiede, Helsingin yliopisto

Kauppatieteellisen alan yhteisvalinta

1. Kauppatieteiden maisteri, Helsingin kauppakorkeakoulu
2. Laskentatoimi, Tampereen yliopisto
3. Markkinointi, Tampereen yliopisto

Teknisten tieteiden yhteisvalinta

1. Sähkötekniikka, Teknillinen korkeakoulu
2. Energiatekniikka, Tampereen teknillinen yliopisto
3. Konetekniikka, Tampereen teknillinen yliopisto

Jos esimerkkitapauksessa yhteisvalinta olisi mukana yhtenä kokonaisuutena, jonka sisältä osoitettaisiin vain yksi opiskelupaikka, muut hakijan mahdolliset opiskelupaikan valintaan vaikuttaneet kriteerit, kuten esimerkiksi paikkakunta, menettäisivät osittain merkityksensä. Yhteisvalinta-aloille hakevilla olisi myös tarjolla enemmän hakukohteita kuin vain yhdeksän, jotka ovat mahdollisia pelkästään yksittäisiin hakukohteisiin hakeville. Yhteisvalinta ei voi olla hakukohde, joten priorisointi ja hakukohteiden rajoitus ulotetaan yhteisvalintojen sisälle.

Yhteishaussa hakija hakee edellä kuvatun mukaisesti yhdellä hakulomakkeella enintään yhdeksään hakukohteeseen, jotka hän asettaa ensisijaisuusjärjestykseen hakuaikana. Järjestystä voi muuttaa hakuajan päättymiseen saakka, ja sen jälkeen järjestys on sitova. Hakijan ensisijaisuusjärjestyksestä voidaan antaa valinnoissa lisäpisteitä.

Hakukohteita yhtenäistetään siten, että ne ovat hakijalle selkeitä ja ymmärrettäviä.

Haku tapahtuu käyttämällä sähköistä hakupalvelua, sähköistä hakulomaketta tai paperista hakulomaketta. Paperinen hakulomake ja mahdolliset todistusliitteet toimitetaan siihen yliopistoon, jonka hakija on asettanut hakemuksessaan ensimmäiselle sijalle.

4.5 Tietojen siirtäminen yliopistoille

Hakijoiden hakemuksiinsa sisällyttämät tiedot siirtyvät suoraan yliopistojen käytettäväksi. Ylioppilastutkintotiedot sekä lukion ja muiden toisen asteen oppilaitosten päättötodistus-tiedot ovat yliopistojen käytettävissä milloin tahansa sen jälkeen kun tiedot ovat ylioppilas-tutkintolautakunnan ja oppilaitosten toimesta valmistuneet. Yhteishakujärjestelmän ja yliopistojen valintajärjestelmien välillä voidaan tarvittaessa siirtää tietoja reaaliaikaisesti.

4.6 Taustapisteiden laskeminen ja esivalinta

Yhteishakujärjestelmässä on mahdollista tarjota lisätoimintona taustapisteiden laskenta-palvelua niille valintayksiköille, jotka haluavat käyttää hyväkseen järjestelmän valmiita laskentakaavoja. Erilaisia laskentakaavoja voidaan kehittää järjestelmään toiminnan kannalta tarkoituksenmukainen määrä. Kaikkien nykyisten kaavojen siirtäminen valtakunnalliseen järjestelmään ei ole kuitenkaan mahdollista. Yhteishaun neuvottelukunta vastaa ja päättää yhteistyössä yliopistojen kanssa laskentapalvelun sisällöstä.

Hakuajan päätyttyä hakijoiden ylioppilastutkinnon tulostiedot siirretään Ylioppilas-tutkintolautakunnan rekisteristä ja lukion päättötodistusarvosanat ja tiedot suoritetuista kursseista perustettavasta päättötodistusrekisteristä. Kansainvälisten ylioppilastutkintojen arvosanat siirretään järjestelmään hakijan toimittamista todistusjäljennöksistä ensisijaisen

hakukohteen yliopistossa, IB-tutkinnon arvosanat saadaan keskitetysti järjestelmästä. Yliopiston/yhteisvalinnan/hakukohteen valitseman laskentakaavan ja arvosanojen perusteella järjestelmä laskee niin haluttaessa hakijoiden taustapisteet.

Järjestelmä tarjoaa myös kevyen, ala- tai hakukohderyhmäkohtaisen valinta-ajon, joka on käytettävissä esimerkiksi suora- tai paperivalinnassa. Tällä valinta-ajolla valintayksikkö voi suorittaa jonkin alan esivalinnan tai pelkästään suoravalintoja käyttävissä valinnoissa koko valinnan. Pistelaskentaa tai suoravalintaa varten ei siten välttämättä tarvita omaa opiskelija-valintajärjestelmää lainkaan. Toisaalta yhteishakujärjestelmän pistelaskentaa ja/tai suoravalintaa ei tarvitse käyttää, jos toimiva valintajärjestelmä on jo olemassa. Yhteishaun pistelaskennan ja valinta-ajon käyttäminen on täysin valintayksikön päätettävissä.

Valintayksikkö päättää, milloin pisteet lasketaan, ja vastaa siitä, että käytettävissä ovat oikeat tiedot. Valinnan perusteina käytettävien pisteiden laskemisen täytyy perustua luotettavaan tietoon. Jotta lukion päättötodistuksen arvosanoja voitaisiin käyttää yhteisvalintana toteutettavassa suoravalinnassa, arvosanojen pitää tulla ylioppilastutkintoarvosanojen tapaan jostain viranomaisen rekisteristä – esim. päättötodistusrekisteristä.

Yhteishakujärjestelmä sisältää taustapisteiden laskentapalvelun, joka tarjoaa yliopistoille valmiita laskentakaavoja valintojen toteuttamiseksi. Järjestelmä tarjoaa myös kevyen ala- tai hakukohderyhmäkohtaisen valinta-ajon käytettäväksi esimerkiksi suora- ja paperivalinnoissa. Yliopistot päättävät haluavatko käyttää näitä palveluja valinnoissaan.

Suomalaisen ylioppilastutkinnon tiedot, IB-tutkinnon tiedot ja lukion arvosanatiedot saadaan yhteishakujärjestelmään reaaliaikaisesti niitä koskevista keskitetyistä rekistereistä.

4.7 Valinta

Yhteisessä sijoittamisajossa voidaan käsitellä vain niitä hakukohteita, joiden tulokset voidaan julkistaa samaan aikaan. Siksi ainakin osa erillisvalinnoista jää sijoittamisajon ulkopuolelle. Yhteinen sijoittamisajo tarkoittaa myös sitä, että kaikkien hakukohteiden tulokset valmistuvat tiettyyn määräaikaan mennessä.

4.7.1 Valintojen järjestäminen ja valintapisteet

Yliopistot järjestävät valinnat ja tekevät pisteitykset valintaperusteidensa mukaan nykyiseen tapaan ja asettavat hakijansa paremmuusjärjestykseen hakukohteittain ja valintajonoittain/-kiintiöittäin. Lukuun ottamatta luvussa 4.6 mainittuja kevyitä valintamenettelyjä vaatii paremmuusjärjestykseen asettaminen edelleen yliopistojen omat valintaohjelmat, joissa otetaan huomioon paitsi eri kaavoilla lasketut valintapisteet myös muut valintaan vaikuttavat tekijät (esim. pakolliset koe- tai alkupisteosiot sekä minimipisteet näissä osioissa). Erona nykyisin yliopistoissa tehtäville valinta-ajoille tulee olemaan vain se, että hakijoille ei aseteta valintastatuksia "hyväksytty" tai "varasijalla", vaan ajo pysähtyy paremmuusjärjestyksiin. Kuitenkin ne hakijat, jotka eivät täytä tiettyjä hakukohteen/valintajonon/-kiintiön pakollisia vaatimuksia (esim. edellä mainitut pakolliset koepisteosiot) hylätään eikä heitä myöhemmin huomioida sijoittamisajossa tässä hakukohteessa/valintajonossa/kiintiössä.

Yliopistot hyväksyvät osan opiskelijoista taustapisteiden perusteella ilman valintakoetta. Näiden valintojen tarkoituksena on antaa ylioppilastutkinnossa hyvin menestyneille ylioppilaille opiskelupaikka testaamatta ylioppilastutkinnossa osoitettuja taitoja uudelleen

valintakokeessa. Taustapisteiden perusteella tapahtuvat valinnat ovat pääasiallisesti käytössä luonnontieteellisellä ja teknillistieteellisellä koulutusalailla, jossa valintakokeet painottuvat luonnontieteisiin ja matematiikkaan ja suuri osa hakijoista on uusia ylioppilaita. Tavoitteena on, että taustapisteiden käyttö valintaperusteena laajenisi myös muille koulutusaloille. Tulosten perusteella valintayksiköt varaavat opiskelupaikan osalle hakijoista ennen valintakokeen järjestämistä, eikä paikan saaneiden hakijoiden tarvitse enää osallistua valintakokeeseen. Näiden valintojen järjestäminen on yhteishakujärjestelmässä edelleen mahdollista.

Taustapisteiden perusteella tapahtuvien valintojen alustavat tulokset voidaan julkistaa ennen valintakokeita, mutta lopulliset valintapäätökset yliopistot voivat tehdä vasta sijoittamisajon jälkeen. Taustapistevalinnassa alustavasti hyväksytyt hakijan paikka peruuntuu sijoittamisajossa, jos hänet hyväksytään ensisijaisuusjärjestyksessä ylempään paikkaan.

4.7.2 Sijoittamisajo

Yliopistot siirtävät omista valintajärjestelmistään valmiit hakijoiden paremmuusjärjestysluettelot yhteishakujärjestelmään. Kun yliopistojen kaikkien hakukohteiden luettelot ovat järjestelmässä, käynnistetään sijoittamisajo, joka tekee lopullisen hakijoiden opiskelupaikkoihin sijoittamisen luetteloiden ja hakijoiden tekemien hakukohteiden ensisijaisuusjärjestysten perusteella. Yhteishakujärjestelmän sijoittamisajo sisältää myös yhteisvalintojen sisäiset sijoittamisajat, ja se tuottaa ehdotukset valinnan tuloksista myös kunkin yliopiston jokaiseen yhteisvalinnan hakukohteeseen. Samalla jokaisen hakijan ylintä hyväksytyä hakukohdetta alemmalla prioriteetilla olevat yliopistosektorin hakukohteet peruuntuvat automaattisesti. Jokainen hakija saa siis ensimmäisessä vaiheessa korkeintaan yhden hyväksymisilmoituksen mahdollisimman korkealle hakusijalle sijoittamastaan paikasta. Pisterajat ja vahvistamattomat valintojen tulokset muodostuvat sijoittamisajossa järjestelmään.

Sijoittamisajo suoritetaan säännöllisin väliajoin, jolloin edellisen ajon jälkeen vapautuneet paikat täytetään varasijajärjestyksessä hakijoilla, jotka eivät ole ottaneet mitään paikkaa vastaan tai jotka jonottavat kyseistä paikkaa.

Sijoittamisajo asettaa huomattavia vaatimuksia yhteishakujärjestelmän ohjelmistologiikalle ja laitteiston suorituskyvyille. Syksyllä 2004 alkaneen koulutuksen päävalinnoissa yliopistot käsitelivät yli 62 000 hakijan hakutoiveet 629 hakukohteeseen, keskimäärin 2,26 hakutoivetta kultakin hakijalta. Ajossa käsiteltävien hakujen suuri määrä yhdistettynä valintojen heterogeenisuuteen asettaa haasteen sijoittamisajon toteutukselle, jota erityisesti lisää yhteisvalintojen sijoittamisajojen sisällyttäminen yhteishakujärjestelmän ajoon. Sijoittamisajo tarvitsee lukuisia sisäkkäisiä lajittelukierroksia ja vaatii erittäin tehokasta tietotekniikkakapasiteettia toimiakseen kohtuullisessa ajassa. Myös ohjelmiston testaukseen – erityisesti suorituskykytesteihin – tulee toteutusvaiheessa varata riittävästi aikaa ja resursseja.

4.7.3 Valintapäätökset

Yliopisto tekee valinnasta virallisen päätöksen ja merkitsee omat tuloksensa järjestelmään vahvistetuiksi, minkä jälkeen tulokset ovat julkistettavissa. Hakijat sijoittuvat nopeasti mahdollisimman haluttuihin opiskelupaikkoihin, koska hakijalle ei tarjota kaikkia niitä opiskelupaikkoja, joihin hänen pisteensä riittäisivät.

*Yliopistot järjestävät valinnat, tekevät valintapisteitykset valintaperusteidensa mukaisesti ja asettavat hakijansa paremmuusjärjestykseen edellä kuvatun mukaisesti.
Paremmuusjärjestysluettelot yliopistot siirtävät yhteishakujärjestelmään. Kun kaikkien*

hakukohteiden paremmuusluettelot ovat järjestelmässä, tehdään yhteishakujärjestelmässä sijoittamisajo, jossa jokainen hakija saa korkeintaan yhden hyväksymisilmoituksen mahdollisimman korkealle sijoittamastaan opiskelupaikasta. Sijoittamisajo toistetaan säännöllisin väliajoin varasijapaikkojen täyttämiseksi.

Taustapisteiden perusteella tapahtuvien valintojen alustavat tulokset saatetaan hakijoiden tietoon ennen valintakokeita, mutta lopulliset valintapäätökset tehdään sijoittamisajon jälkeen.

Sijoittamisajon jälkeen yliopistot tekevät valinnasta virallisen päätöksen, minkä jälkeen tulokset ovat julkistettavissa.

4.8 Valintojen tuloksista tiedottaminen

Kukin yliopisto lähettää valitsemilleen uusille opiskelijoille kirjallisen päätöksen valinnan tuloksista. Yliopisto voi halutessaan tulostaa tai lähettää omiin tarpeisiinsa mukauttamansa hyväksymiskirjeet suoraan yhteishakujärjestelmästä.

Kaikille hakijoille lähetetään yhteishakujärjestelmän kautta valinnan tulostiedote, jossa kerrotaan hakijan kunkin hakukohteen lopulliset pistemäärät, pisterajat ja valinnan tulos. Tulostiedote lähetetään kirjeenä postitse esimerkiksi eKirjeenä. Vuorovaikutteista asiointia käyttävälle hakijalle järjestelmä voi lähettää sähköpostiviestin tai tekstiviestin, jossa kerrotaan, että kaikkien yliopistojen valintojen tulokset ovat nyt järjestelmässä, ja hakukohteiden paikan vahvistamisen tai perumisen voi käydä tekemässä.

Hakija voi käydä katsomassa omat pisteensä ja pisterajat suoraan yhteishakujärjestelmästä sen jälkeen kun kaikki yliopistot ovat merkinneet tulokset julkisiksi. Pisteityksen yksityiskohtia (osakokeiden tai tehtävien pisteet, tehtävien pisteityseriaatteet, mallivastaukset) hakija voi tiedustella asianomaisesta yliopistosta.

Yliopistot lähettävät hyväksymiskirjeen uusille opiskelijoilleen. Ne voidaan tulostaa tarvittaessa suoraan yhteishakujärjestelmästä. Lisäksi yhteishakujärjestelmästä lähetetään kaikille hakijoille valinnan tulostiedote. Hakija voi käydä myös yhteishakujärjestelmästä katsomassa omat pisteensä.

4.9 Paikan vastaanottaminen

Yliopistojen yhteishakujärjestelmän sähköisen asiointipalvelun kautta hakija näkee kaikki saamansa korkeakoulusektorin opiskelupaikat. Yliopistojen yhteishaun tuottaman yhden opiskelupaikan lisäksi hakija voi saada yhden paikan ammattikorkeakoulujen yhteishaussa sekä useita paikkoja yhteishakujen ulkopuolella.

Opiskelupaikasta tiedon saatuaan hakija voi

- ottaa saamansa opiskelupaikan sitovasti vastaan,
- perua saamansa opiskelupaikan tai
- ottaa saamansa paikan ehdollisesti vastaan ja jäädä jonottamaan yhtä yliopistojen yhteishaun ulkopuolista paikkaa, korkeammalle preferenssille asettamaansa yliopistojen yhteishaun paikkaa tai ammattikorkeakoulusektorin paikkaa. Samalla hän luopuu kaikista muista paikoista.

Työryhmä pohti jonotusmahdollisuuden laajentamista useampaan kuin yhteen haku-kohteeseen, mutta päätti säilyttää nykyisen käytännön, jotta valinnat saadaan päätökseen ennen opetuksen alkamista. Jonotus olisi yhteishaussa mahdollista joka tapauksessa vain hakijan ensisijaisuusjärjestyksessä ylempiin hakutoiveisiin, ammattikorkeakoulusektorin paikkaan tai yhteishaun ulkopuoliseen paikkaan. Jonotusmäärät eivät ole olleet vuosittain kovin suuria. HAREKin ja AMKOREKin mukaan jonotusmahdollisuutta syksyllä 2004 alkavaan koulutukseen käytti koko korkeakoulusektorilla hieman yli 1500 henkilöä. Yhteishakujärjestelmän myötä luvun voi odottaa pienenevän.

Yhteishakujärjestelmän ja valintojen kehittämisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että kaikissa päävalinnoissa on jonotusoikeus. Tällä hetkellä käytäntö vaihtelee eri valintayksikköjen välillä.

Hakija lähettää paikan vastaanottoilmoituksen yliopistoon, joka kirjaa vastaanottotiedon ja mahdollisen jonotuksen järjestelmään. Hakija voi myös itse kirjautua jotain vahvaa tunnistetta käyttäen järjestelmään ja ottaa paikan vastaan ja/tai perua paikkoja.

Opiskelupaikan vastaanottamiseen liittyvät toimintatavat säilyvät muuten nykyisenlaisena, mutta jonotuskäytäntö tulee ottaa yhtenäisesti käyttöön kaikissa päävalinnoissa.

4.10 Kirjoittautuminen

Kirjoittautuminen voi tapahtua kuten nykyäänkin eli opiskelija kirjoittautuu yliopistoon sen antamien ohjeiden mukaisesti, ja yliopisto toimittaa kirjoittautumistiedot järjestelmään.

Yliopistot voivat sähköisessä hakujärjestelmässä ottaa käyttöön myös sähköisen yliopistoon kirjoittautumisen. Yhteishakujärjestelmään kirjautunut opiskelija voi maksaa ylioppilaskunnan jäsenmaksun pankkiyhteyttä käyttäen ja kirjoittautua yliopistoon sähköisesti. Kirjoittautumistiedot välitetään järjestelmästä yliopistojen opiskelijatietojärjestelmiin.

Kirjoittautuminen yliopistoon säilyy muuttumattomana. Yhteishakujärjestelmä mahdollistaa sähköisen yliopistoon kirjoittautumisen.

4.11 Lukuvuosi-ilmoittautumiset ja tutkinnot

Työryhmä pohti mahdollisuutta, että yhteishakujärjestelmään tallennetaan jatkossa myös opinto-oikeuksissa tapahtuvat muutokset ja muiden kuin ensimmäisen lukuvuoden ilmoittautumistiedot, jolloin saadaan aikaan valtakunnallinen yliopistojen opinto-oikeusrekisteri. Rekisterin avulla voidaan paremmin turvata etusija valinnoissa ensimmäistä yliopistotasoista opiskelupaikkaa hakeville. Samalla opiskelijatietojen siirto esim. Tilastokeskukseen, KELAan ja opetusministeriön KOTA-tietokantaan yksinkertaistuu.

Jos järjestelmään lisäksi siirretään myös kaikki yliopistoissa suoritettut tutkinnot, saadaan aikaan valtakunnallinen tutkintorekisteri. Tutkintorekisteri on tarpeen mm. valvottaessa yliopistolain 1.8.2005 voimaan tulevan 18b-pykälän noudattamista. Myös tutkintotiedot on toimitettava Tilastokeskukseen.

Erikseen tulee selvittää edellä kuvatun opinto-oikeus- ja tutkintorekisterin perustaminen.

4.12 Tilastot ja raportit

Keskitetystä järjestelmästä voidaan tehdä nykyistä laajempia valtakunnallisia tilastoja ja raportteja opiskelijavalinnoista. Valintojen kehittämistä varten nämä tiedot ovat erittäin tärkeitä.

4.13 Yhteishakujärjestelmän vaikutukset valintojen kannalta

Yhteishakujärjestelmä tulee merkittäväällä tavalla vaikuttamaan yliopistojen opiskelija-valintoihin niin hakijoiden, yliopistojen kuin valintajärjestelmänkin kannalta.

Vaikutukset hakijoille

Hakijoiden kannalta yliopistojen valintajärjestelmästä tulee selkeämpi, hakijaystävällisempi ja ymmärrettävämpi. Hakija voi yhdellä hakulomakkeella hakea kaikkiin yliopistoihin, seurata valintojen etenemistä ja asioida koko hakuprosessin ajan sähköisesti. Yhtenäiset hakuajat helpottavat hakeutumista yliopistoihin. Hakija saa nopeammin tiedon siitä mihin on tullut hyväksytyksi ja mihin paikkaan hänen pisteensä riittävät. Hakijatiedotuksen kehittäminen tukee osaltaan valintojen läpinäkyvyyden ja selkeyden vaatimusta. Kattavan hakutieto-osion avulla hakija pystyy paremmin valitsemaan opiskelualansa. Myös hakijoiden oikeusturva paranee yhtenäisten toimintatapojen myötä. Keskitetyn järjestelmän tarkoituksena on myös nopeuttaa hakijoiden sijoittumista opintoihin toisen asteen tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Vaikutukset yliopistoille

Yhteishakujärjestelmän avulla yliopistojen valintajärjestelmä selkiytyy ja toimintatavat yhtenäistyvät. Yhteydet yliopistojen välillä valintojen toimeenpanossa lisääntyvät huomattavasti. Muutoksia aiheutuu esimerkiksi yliopistojen tietojärjestelmiin ja nykyisiin valinta-aikatauluihin sekä valintojen organisointi- ja tiedotustapoihin. Valintojen vaatimien resurssien tarve muuttuu ja työnteon painopiste siirtyy toisenlaisiin tehtäviin ja toiseen ajankohtaan. Yliopistojen tallennustyö vähenee kun hakijat tallentavat itse hakemuksensa. Sähköinen asiointi ja toimintojen yhtenäistyminen aiheuttavat henkilöresurssi- ja muita kustannussäästöjä yliopistoille. Lisäkustannuksiin on rakentamisvaiheessa syytä varautua yliopistojen omien järjestelmien osalta.

Yliopistojen on vahvistettava valintaperusteet nykyistä aikaisemmin, koska ne on tallennettava lokakuun loppuun mennessä yhteishakujärjestelmään. Samalla yhteistyö yliopistojen ja Opetushallituksen välillä tiivistyy jossain määrin, kun myös hakulomakkeeseen vaadittavat tiedot on tallennettava järjestelmään.

Yhteishakujärjestelmän kautta voidaan tarjota yliopistoille monipuolisesti tietoa ylioppilastutkinnon lisäksi lukion päättötodistuksen arvosanoista, kansainvälisistä ylioppilastutkintojen arvosanoista sekä tarjota alusta opinto-oikeuksien ja tutkintotietojen rekisteröinnille. Tilastointimahdollisuudet monipuolistuvat.

Yhteishakujärjestelmä tarjoaa vaivattoman väliseen yhteisvalintojen ja taustapistevalintojen suorittamiselle. Erillisvalintojen sähköisiä hakemuksia voidaan ottaa vastaan ympäri vuoden. Yhteishakujärjestelmää on myös mahdollista käyttää työskentelyalustana valintojen valmistelussa.

Yliopistot päättävät valintojen perusteista ja opiskelijaksi ottamisesta kuten tähänkin saakka.

Vaikutukset koko yliopistosektorin valintajärjestelmälle

Yhteishakujärjestelmän avulla yliopistojen valintajärjestelmä yksinkertaistuu ja selkeytyy. Järjestelmä tukee joustavaa sijoittumista opintoihin ja tarjoaa mahdollisuuden valintojen edelleen kehittämiseksi ja keventämiseksi. Järjestelmä vähentää tyhjäksi jäävien paikkojen määrää. Ohjaus- ja tiedotustoiminta tehostuu. Yhteishakujärjestelmä palvelee valtakunnallista suunnittelua, päätöksentekoa ja seuranta.

Vaikutukset muille tahoille

Yhteishakujärjestelmä tarjoaa perusasteen ja toisen asteen opinto-ohjaukselle sekä työvoimahallinnolle välineen opinto-ohjauksen toteuttamiseen ja kehittämiseen. Yhteishakujärjestelmä selkeyttää yliopistojen opiskelijavalintojen ohjausta ja neuvontaa.

4.14 Esitys yliopistojen yhteishakujärjestelmäksi vaiheittain

Seuraavassa on edellä esitetyn pohjalta kuvattu vaiheittaisena prosessina esitys yliopistojen yhteishakujärjestelmäksi:

I vaihe

Järjestelmä on käytössä ensimmäistä kertaa lukuvuoden 2008–2009 valinnoissa. Sähköinen haku otetaan käyttöön tässä vaiheessa.

1. Yliopistot päättävät valintaperusteista toukokuussa. Päätökset aloituspaikkamääristä on tehtävä viimeistään syyskuussa.
2. Yliopistot tallentavat yhteishakujärjestelmään lokakuun loppuun mennessä koulutustarjontansa valintaperusteineen ja tiedon siitä, mitä tietoja hakijoista pitää kerätä.
3. Hakuaika alkaa helmikuun ensimmäisenä arkipäivänä.
4. Hakija perehtyy koulutustarjontaan, valintaperusteisiin ja muuhun hakuinformaatioon.
5. Hakija jättää hakemuksen joko niin, että
  - a) hän kirjautuu yhteishakujärjestelmään vahvaa tunnistetta käyttäen, jättää hakemuksensa ja saa paluuviestinä vahvistuksen hakemuksen vastaanottamisesta TAI
  - b) hän täyttää sähköisen hakulomakkeen ja saa paluuviestinä vahvistuksen hakemuksen vastaanottamisesta TAI
  - c) hän täyttää paperisen hakulomakkeen ja toimittaa sen ensisijaisen hakukohteen yliopistoon, jossa se tallennetaan yhteishakujärjestelmään.
6. Hakukohteiden määrä on rajoitettu yhdeksään hakukohteeseen, ja hakutavasta riippumatta hakukohteet asetetaan ensisijaisuusjärjestykseen. Priorisointi ja hakukohteiden määrärajoitus ulotetaan yhteisvalintojen sisälle saakka. Yliopistot voivat halutessaan käyttää ensisijaisuusjärjestystä valintaperusteena esim. antamalla lisäpisteitä.
7. Hakija voi lisätä ja poistaa hakukohteitaan hakuajan kuluessa

- a) kirjautumalla järjestelmään ja muokkaamalla tietojaan siellä TAI
  - b) toimittamalla kirjallisen muutosilmoituksen ensisijaiseen yliopistoon, jossa tieto tallennetaan yhteishakujärjestelmään.
8. Hakuaika päättyy (~28.2. tai ~30.4.). Hakukohteita ei voi enää lisätä/poistaa/muuttaa ja ensisijaisuusjärjestykset ovat sitovia.
  9. Yhteishakujärjestelmään tallennetut hakijoiden tiedot mukaan lukien ylioppilastutkintotiedot ja lukion sekä muiden toisen asteen oppilaitosten päättötodistustiedot ovat yliopistojen siirrettävissä valintajärjestelmiin.
  10. Yliopistot järjestävät valinnat, laskevat valintapisteet ja laittavat hakijat paremmuusjärjestykseen hakukohteittain ja valintajonoittain sekä tekevät valintapäätökset.
  11. Yliopistot toimittavat valintojen tulokset yhteishakujärjestelmään.
  12. Yliopisto lähettää hakijalle kirjallisen päätöksen valinnan tuloksista (hyväksymiskirje). Hakijalle voidaan lähettää järjestelmästä viesti (esim. sähköposti tai tekstiviesti) siitä, että valinnan tulokset ovat järjestelmässä valmiina.
  13. Myös ammattikorkeakoulusektorin paikat näkyvät yhteishakujärjestelmässä. Hakija ottaa paikan vastaan sitovasti, ehdollisesti tai peruu paikan
    - a) kirjautumalla järjestelmään ja tekemällä ilmoituksen siellä TAI
    - b) toimittamalla päätöksen mukana saamansa ilmoituslomakkeen korkeakouluun, jossa tieto tallennetaan yhteishakujärjestelmään.
  14. Yliopistot seuraavat peruuntuneita paikkoja ja valitsevat tilalle hakijoita varasijoilta. Varasijajärjestelmän on oltava käytössä kaikissa päävalinnoissa.
  15. Hakija voi kirjoittautua/ilmoittautua yliopistoon yhteishakujärjestelmän kautta yliopiston niin halutessa.

I vaiheen käyttöönoton yhteydessä otetaan käyttöön ammattikorkeakoulusektorin kanssa yhteinen sähköinen asiointipalvelu hakijoille kohdan 13 toimintoja varten.

Joko I vaiheessa tai myöhemmin yhteishakujärjestelmään voidaan liittää pistelaskupalvelu, jonka avulla valintayksiköt voivat laskea taustapisteet omille hakijoilleen. Järjestelmä tarjoaa muutamia laskukaavoja ja yhtenäistää osaltaan valintaperusteita sekä edistää näin yhteisvalintojen syntymistä. Lisäksi yhteishakujärjestelmän yhteyteen rakennetaan valtakunnallinen tutkinto- ja opinto-oikeusrekisteri, josta tietoja voidaan siirtää yliopistoihin muiden hakijatietojen yhteydessä.

II vaihe

Järjestelmän toinen vaihe on käytössä lukuvuoden 2010–2011 valinnoissa, ellei järjestelmän teknisestä toteutuksesta johtuen aikataulua ole tarvetta aikaistaa tai myöhentää. Sähköisestä hakupalvelusta kehitetään niin helppokäyttöinen, että jo lukuvuoden 2009–2010 valinnoissa valtaosa hakemuksista jätetään sähköisesti. Tässä yhteydessä yhteishakujärjestelmään lisätään sijoittamisajo. (Erot I vaiheeseen on merkitty *kursiivilla*.)

1. Yliopistot päättävät valintaperusteista toukokuussa. Päätökset aloituspaikkamääristä on tehtävä viimeistään syyskuussa.
2. Yliopistot tallentavat yhteishakujärjestelmään lokakuun loppuun mennessä koulutustarjontansa valintaperusteineen ja tiedon siitä, mitä tietoja hakijoista pitää kerätä.
3. Hakuaika alkaa helmikuun ensimmäisenä arkipäivänä.
4. Hakija perehtyy koulutustarjontaan, valintaperusteisiin ja muuhun hakuinformaatioon.
5. Hakija jättää hakemuksen joko niin, että
  - a) hän kirjautuu yhteishakujärjestelmään vahvaa tunnistetta käyttäen, jättää hakemuksensa ja saa paluuviestinä vahvistuksen hakemuksen vastaanottamisesta TAI
  - b) hän täyttää sähköisen hakulomakkeen ja saa paluuviestinä vahvistuksen hakemuksen vastaanottamisesta TAI
  - c) hän täyttää paperisen hakulomakkeen ja toimittaa sen ensisijaisen hakukohteen yliopistoon, jossa se tallennetaan yhteishakujärjestelmään.
6. Hakukohteiden määrä on rajoitettu yhdeksään hakukohteeseen, ja hakutavasta riippumatta hakukohteet asetetaan ensisijaisuusjärjestykseen. Priorisointi ja hakukohteiden määrärajoitus ulotetaan yhteisvalintojen sisälle saakka. *Ensisijaisuusjärjestystä käytetään yhteisessä sijoittamisajossa.*
7. Hakija voi lisätä ja poistaa hakukohteitaan hakuajan kuluessa
  - a) kirjautumalla järjestelmään ja muokkaamalla tietojaan siellä TAI
  - b) toimittamalla kirjallisen muutosilmoituksen ensisijaiseen yliopistoon, jossa tieto tallennetaan yhteishakujärjestelmään.
8. Hakuaika päättyy (~28.2. tai ~30.4.). Hakukohteita ei voi enää lisätä/poistaa/muuttaa ja ensisijaisuusjärjestykset ovat sitovia.
9. Yhteishakujärjestelmään tallennetut hakijoiden tiedot mukaan lukien ylioppilastutkintotiedot ja lukion sekä muiden toisen asteen oppilaitosten päättötodistustiedot ovat yliopistojen siirrettävissä valintajärjestelmiin.
10. Yliopistot järjestävät valinnat, laskevat valintapisteet ja laittavat hakijat paremmuusjärjestykseen hakukohteittain ja valintajonoittain.
11. Yliopistot toimittavat *hakukohteittaiset ja valintajonoittaiset/kiintiöittäiset paremmuusjärjestykset* yhteishakujärjestelmään.
12. *Yhteishakujärjestelmässä ajetaan sijoittamisajo, joka sisältää myös yhteisvalintojen valintajot. Kukin hakija sijoitetaan mahdollisimman korkealle prioriteetille asettamaansa hakukohteeseen. Hakijan ylintä hyväksyttyä hakukohdetta alemmalla prioriteetilla olevat yliopistosektorin hakukohteet peruuntuvat automaattisesti jokaisessa sijoittamisajossa.*
13. *Yliopistot hyväksyvät sijoittamisajon tuloksen (tekevät viralliset valintapäätökset) ja merkitsevät valintojen tulokset julkaisukelpoisiksi.*

14. *Kun kaikki yliopistot ovat päätöksensä tehneet, ensimmäisen vaiheen tulokset voidaan julkistaa.*
15. Yliopisto lähettää hakijalle kirjallisen päätöksen valinnan tuloksista (hyväksymiskirje). Hakijalle voidaan lähettää järjestelmästä viesti (esim. sähköposti tai tekstiviesti) siitä, että valinnan tulokset ovat järjestelmässä valmiina.
16. Myös ammattikorkeakoulusektorin paikat näkyvät yhteishakujärjestelmässä. Hakija ottaa paikan vastaan sitovasti, ehdollisesti tai peruu paikan
  - a) kirjautumalla järjestelmään ja tekemällä ilmoituksen siellä TAI
  - b) toimittamalla päätöksen mukana saamansa ilmoituslomakkeen korkeakouluun, jossa tieto tallennetaan yhteishakujärjestelmään.
17. *Yhteishakujärjestelmän sijoittamisajo ajetaan säännöllisin väliajoin niin kauan kuin järjestelmässä on täyttämättömiä paikkoja ja niihin varasijalla hakijoita, jotka eivät ole ottaneet mitään paikkaa sitovasti vastaan.*
18. *Yliopistot vahvistavat jokaisen sijoittamisajon tuloksen erikseen ja merkitsevät tulokset julkaisukelpoisiksi.*
19. Hakija voi kirjoittautua/ilmoittautua yliopistoon yhteishakujärjestelmän kautta yliopiston niin halutessa.

5 Yhteisvalintojen ja valintayhteistyön edistäminen

Yhteishakutyöryhmän tehtävänä oli myös tarkastella mahdollisuutta, kuinka voidaan edistää yhteisvalintoja yliopistojen yhteishakujärjestelmän osana. Yhteisvalintojen lisäämistä on pohdittu useaan otteeseen, viimeksi yliopistojen opiskelijavalintojen arviointiraportissa ja Sakari Aholan selvitysmiesraportissa. Yhteishakuryhmä näkee yhteisvalintojen edistämisen kannalta näiden suositusten toimeenpanon yliopistoissa edelleen erittäin tärkeäksi.

Yliopistojen on tarkasteltava opiskelijavalintojaan rekrytointiprosessina, joka muodostaa sillan toisen asteen opinnoista yliopistotutkintoon johtavaan opiskeluun. Opiskelijoiden rekrytoinnissa voivat painottua usein muut kuin valtakunnalliseen yhteistyöhön liittyvät näkökohdat, erityisesti laitoksen tai oppiaineen omat erityiset painotukset opintojen toteutuksessa. Näin ollen valintayhteistyön erilaiset muodot tulee valinnoissa jatkossakin sallia.

Hakukohteiden määrää on tarpeen vähentää. Erityisesti olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, että hakukohteiden määrää voidaan vähentää myös yliopistojen sisäisellä yhteistyöllä, esimerkiksi valitsemalla opiskelijat tiedekuntiin tai aineryhmiin. Valtakunnallisesti voitaisiin myös toteuttaa yhteisvalinnan ja hakukohteittaisen valinnan yhdistäviä menettelytapoja: paikallisin erityisperustein voitaisiin valita osa opiskelijoista ja osa tulisi valtakunnallisen yhteisvalinnan kautta. Yhteisvalinta ei missään muodossa sulje pois jonkin yksittäisen yksikön erityisnäkökulmien ottamista mukaan valinnan toteutukseen.

Valintayhteistyö yliopistoissa ei edisty ulkopuolelta tulevilla määräyksillä vaan siten, että valinnasta vastuulliset tahot aidosti pohtivat valintojen toteutusta, hyväksyvät yhteiset tavoitteet ja toimivat yhdessä tavoitteiden saavuttamiseksi. Työryhmä näkee erittäin huomattavana dekaanikokousten ja muun tiedekuntien välisen yhteistyön merkityksen valintayhteistyön liikkeelle panijana. Valintojen kehittämisen ja yhteistyön lisäämisen tulee olla esillä kaikkien koulutusalojen dekaanikouksissa. Lisäksi aito kehittämistyö tulisi saada liikkeelle koulutus- alakohtaisissa kehittämissä. Opetusministeriön ja yliopistojen tulee yhteistyössä asettaa koulutusalaakohtaisia ryhmiä suunnittelemaan valintojen kehittämistä ja yhteistyötä sekä valinnoista tiedottamista alakohtaisesti. Myös taloudellisen tuen merkitys toimintaan motivoivana tekijänä on edelleen keskeinen. Opetusministeriön tulee turvata opiskelijavalintojen kehittämisen taloudelliset resurssit.

Nyt suunnitellussa yhteishakujärjestelmässä monet toiminnot tukevat yhteisvalintojen syntymistä. Tuleva yhteishaku ei silti ehdotetussa muodossaan suoranaisesti vaikuta yhteis-

valintojen toteutumiseen eikä ratkaise kaikkia valintojen keventämiseen liittyviä vaatimuksia. Näihin haasteisiin vastaaminen ei käytännössä ole mahdollista pelkästään teknisen hakujärjestelmän avulla, vaan edellyttää aitoa sisällöllistä yhteistyötä yliopistoissa valinnoista vastaavien taholta. Yhteishakutyöryhmän ehdotukseen sisältyy kuitenkin useita sellaisia osatekijöitä, jotka edistävät valintayhteistyön kehittämistä. Tällaisia ovat mm.

- hakijälähtöisen hakuinformaation ottaminen mukaan järjestelmään
- yksi yhteinen sähköinen hakemus kaikkiin yhteishaun piirissä oleviin hakukohteisiin
- hakukohteiden ensisijaisuusmenettelyn käyttöönotto
- hakuaikojen yhtenäistäminen
- mahdollisuus yhtenäisten valintapisteiden laskemiseen keskitetysti
- yksi yhteinen sijoittamisajo, jolloin valintoihin liittyvä tekniseksi katsottava työ vähenee merkittävästi yhtenäistettyjen toimintojen kautta. On myös odotettavissa, että yhteisten toimintojen kautta päästään helpommin kehittämään yhteistyötä muilla osa-alueilla.

Näiden yhteishakujärjestelmän luomien tekijöiden lisäksi valintayhteistyötä voidaan lisätä ja valintoja keventää ainakin seuraavilla tavoilla:

- valintapisteityksen yhtenäistäminen eri aineissa/aineryhmissä
- valintakokeiden keventäminen esimerkiksi poistamalla samansuuntaisia tuloksia antavia osia
- siirtyminen aineryhmäkohtaisten kokeiden käyttöön
- hakukohteiden karsiminen
- siirtyminen soveltaviin kokeisiin ja aineistokokeisiin valinnassa
- hyvien käytäntöjen ja kokemusten sekä tiedon tarjoaminen eri alojen valintakäytännöistä koko yliopistolaitoksen piirissä hyödynnettäväksi
- koulutusalaakohtaisten ryhmien asettaminen suunnittelemaan valintojen kehittämistä ja yhteistyötä alakohtaisesti ja alojen välillä
- tiedekuntien yhteistyö
- valintojen uudistamista tukevien kehittämis- ja tutkimushankkeiden käynnistäminen. Hankkeet auttavat valintojen keventämisessä ja uusien yhteisvalinta-alojen synnyttämisessä.

6 Jatkotoimet

Yliopistojen yhteishakutyöryhmä pitää tärkeänä, että esitys yhteishakujärjestelmäksi lähetetään lausunnolle yliopistoille, Opetushallitukselle, Ylioppilastutkintolautakunnalle ja opiskelijajärjestöille sekä opinto-ohjauksesta vastaaville ja muille tarvittaville tahoille ja lausunnon antamiseen varataan riittävä aika.

Opetushallituksen tulee käynnistää tarjouskilpailu järjestelmän määrittelystä. Tämän jälkeen edetään järjestelmän suunnittelu- ja toteuttamisvaiheeseen. Opetusministeriön tulee käydä tarvittavat neuvottelut Opetushallituksen kanssa yhteishakujärjestelmän aiheuttamista resurssi- ja kustannuskysymyksistä. Opetusministeriö asettaa tietojärjestelmän projekti-ryhmän, jonka projektipäällikkönä toimii rekisterinpitäjän edustaja. Opetusministeriön tulee varautua keskitetyn järjestelmän aiheuttamiin kustannuksiin. Kustannukset jakautuvat usealle vuodelle. Kokonaiskustannukset tarkentuvat tarjouskilpailun myötä.

Opetusministeriön tulee käynnistää mahdollisimman pian tarvittavien lainsäädännöllisten uudistusten valmistelu.

Yhteishakujärjestelmä integroidaan HAREK:iin ja YO-OPAS-sovellukseen siten, että tarvittaessa uudistetaan olemassa olevat tekniset ratkaisut. Järjestelmässä hyödynnetään mahdollisimman paljon olemassa olevia laitteistoja ja tarkistetaan niiden kapasiteetti.

Tulevaisuudessa on myös harkittava, onko mahdollista sovittaa yhteen tarpeellisilta osin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmiä. Tämä työ olisi luontevinta toteuttaa erityisesti opiskelupaikkojen vastaanottamista ja hakuinformaatiota koskevilta osin.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Työnsä päättäneen yliopistojen yhteishakutyöryhmän työskentelyssä eniten keskustelua herättäneet yksittäiset kysymykset ovat koskeneet sitä, pitääkö hakijan asettaa hakukohteensa ensisijaisuusjärjestykseen ja siitä milloin hänen tulee tehdä se sitovasti.

Asian merkittävyys on hyvin ymmärrettävissä kun muistetaan korkeakouluopintojen suuri vaikutus yksilön elämänkulkuun. Erityisesti tuoreille ylioppilaille kysymys on merkittävä, koska heillä on vähemmän tietoa mahdollisista opiskelupaikoista kuin aiemmin hakeneilla. Jos erilaisten tuoreita ylioppilaita suosivien mekanismien, kuten lisäpisteiden, käyttö lisääntyy, voidaan paineiden odottaa entisestäänkin kasvavan.

Työryhmä on hyvin tervetulleella tavalla ottanut työskentelynsä lähtökohdaksi hakijanäkökulman, mikä ei valitettavasti ole heijastunut priorisoinnin ajankohdasta tehtyyn linjaukseen.

Käsityksemme mukaan työryhmä oli keskusteluissaan suhteellisen yksimielinen siitä, että mahdollisimman myöhään tapahtuva sitova ensisijaisuusjärjestys on hakijan etujen mukaista, koska mitä myöhemmin ensisijaisuusjärjestys tapahtuu, sitä enemmän tietoa hakijalla on päätöksentekonsa pohjaksi. Varhain tehty sitova ensisijaisuusjärjestys puolestaan mahdollistaa ensisijaisuuspisteiden antamisen hakijoille ja siten palvelee valintayksiköitä. Työryhmän enemmistön kanta, jonka mukaan sitova ensisijaisuusjärjestys esitetään tehtäväksi hakuajan päättymiseen mennessä, lähteekin nähdäksemme pääosin valintayksiköiden käytännön tarpeista, ei hakijoiden palvelemisesta.

Esitetyssä aikataulussa haku aika päättyy huhtikuun viimeisenä arkipäivänä, vähintään kaksi viikkoa ennen ylioppilastutkinnon tulosten valmistumista, kauan ennen valintakokeita. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että hakijan tulisi sitovasti päättää vastaanottamastaan opiskelupaikasta kolme kuukautta nykyistä aiemmin. Tämä asettaa erityisesti tuoreille hakijoille kohtuuttomia vaatimuksia heidän tehdessään koko myöhempään elämänkulkuunsa vaikuttavia valintoja. Lisäksi tulee huomata, että hakijan elämäntilanne ja toiveet voivat muuttua nopeastikin hakuajan päättymisen jälkeen.

Näin varhaisessa vaiheessa pyrkimiseen valmistautuva ylioppilaskokelas on lähes yksinomaan koulusta saamansa ohjauksen varassa. Sekä lukioissa että ammatillisissa

oppilaitoksissa opintojenohjauksen että opintojen ohjaajien määrät ovat riittämättömiä antamaan riittävää kuvaa yliopisto-opinnoista. Varsinkin kun opintojen ohjaus keskittyy aiempaa ammatinvalinnan ohjausta selvästi enemmän toisen asteen oppilaitoksen sisällä tehtävien valintojen ohjaamiseen, ei jatko-opinto-ohjaukseen. Tämän lisäksi opintojen ohjauksessa tulee yliopisto-opintojen lisäksi esitellä ammattikorkeakoulutusta ja jopa toisen asteen ammatillista koulutusta.

Valintayksiköidenkin kannalta esitetty malli on perin ongelmallinen. Valintayksiköille olennaista ei ole pelkästään saada opiskelijoita, vaan saada mahdollisimman motivoituneita uusia opiskelijoita. Tästä syystä hakijan yhteishaussa olevan ensisijaisuusjärjestyksen tulisi vastata mahdollisimman pitkälle hakijan todellisia toiveita. Hakijan valintamahdollisuuksien rajaaminen hyvin varhaiseen vaiheeseen heikentää hakijan mahdollisuuksia tehdä informoituja valintoja oman elämäntilanteensa valossa, ja siten heikentää hakijoiden toiveiden toteutumista. Tämä puolestaan johtaa heikommin motivoituneiden uusien opiskelijoiden tuloon yliopistoihin.

Me pidämmekin työryhmän enemmistön kantaa perustellumpana mallia, jossa hakijalla on oikeus muuttaa hakuajan päättymiseen mennessä tekemäänsä ensisijaisuusjärjestystä vähintään kesäkuun viimeiseen arkipäivään saakka muiden kuin yhteisvalintojen sisäisen ensisijaisuusjärjestyksen osalta. Tällöin hakijalla olisi mahdollisuus käyttää täysimääräisesti hyväkseen opiskelijavalintaan osallistuessaan valintakoekirjallisuudesta, -kysymyksistä jne. saamansa tieto tehdessään lopullista valintaa opiskelupaikastaan. Sitovan ensisijaisuusjärjestykseen asettamisen siirtämisellä myöhemmäksi olisi mielestämme selkeä vaikutus paitsi yksittäisille opiskelijoille, myös siihen miten motivoituneita ja valitsemallaan alalla pysyviä opiskelijoita yliopistot saavat. Järjestelmän tulee kohdella kaikkia hakijoita ja valintayksiköitä tasavertaisesti. Katsommekin, että valintayksiköiden tulee noudattaa yhtenäistä käytäntöä siinä, julkaistaanko valintojen alustavat tulokset lopullista ensisijaisuusjärjestykseen asettamista ennen vai sen jälkeen. Pohdinnassa tulee ottaa huomioon, että taustapisteiden perusteella tapahtuvien valintojen osalta alustavat tulokset on julkistettu jo kesäkuun alussa.

Yhteisvalintojen osalta on edelleen perusteltua, ettei niiden sisäistä ensisijaisuusjärjestystä ole mahdollista muuttaa hakuajan päättymisen jälkeen. Tämä mahdollistaisi yhteisvalinnoille jatkossakin muita valintayksiköitä laajemman ensisijaisuuspisteiden käyttämisen osana opiskelijavalintaa, ja voisi terveellä tavalla kannustaa yhteisvalintojen kehittämiseen ja laajenemiseen.

Katsomme, ettei esittämämme ole teknisesti tai aikataulullisesti merkittävästi haastavampi kuin työryhmän enemmistön hyväksymä esitys. Järjestelmän toteuttaminen on täysin mahdollinen työryhmän esittämän vuorovaikutteisen hakujärjestelmän puitteissa. Katsomme myös, ettei ensisijaisuusjärjestysten muuttaminen paperihakemuksen tehneiden osaltakaan aiheuta yliopistoille runsasta lisätyötä. Tehtävä muutos on hyvin pienitöinen verrattuna kokonaisen hakulomakkeen syöttämiseen ja sähköisen hakemisen ollessa yhtä yleistä kuin ammattikorkeakouluissa jäisivät paperihakijoiden tekemät muutokset suhteellisen vähäisiksi. Lisäksi

muuttamismahdollisuus kannustaisi hakijoita entisestään vahvan tunnistautumisen hakupalvelun käyttämiseen, mikä vähentäisi yliopistoille aiheutuvaa työtä.

Edellä esitetyillä perusteilla katsomme, että mikäli yliopistojen yhteishaun toinen vaihe toteutetaan, tulee hakijoilla olla mahdollisuus muuttaa hakuajan päättymiseen mennessä tekemänsä ensisijaisuusjärjestystä vähintään kesäkuun viimeiseen arkipäivään saakka muun kuin yhteisvalintojen sisäisen ensisijaisuusjärjestyksen osalta.

Helsingissä, 16.5.2005

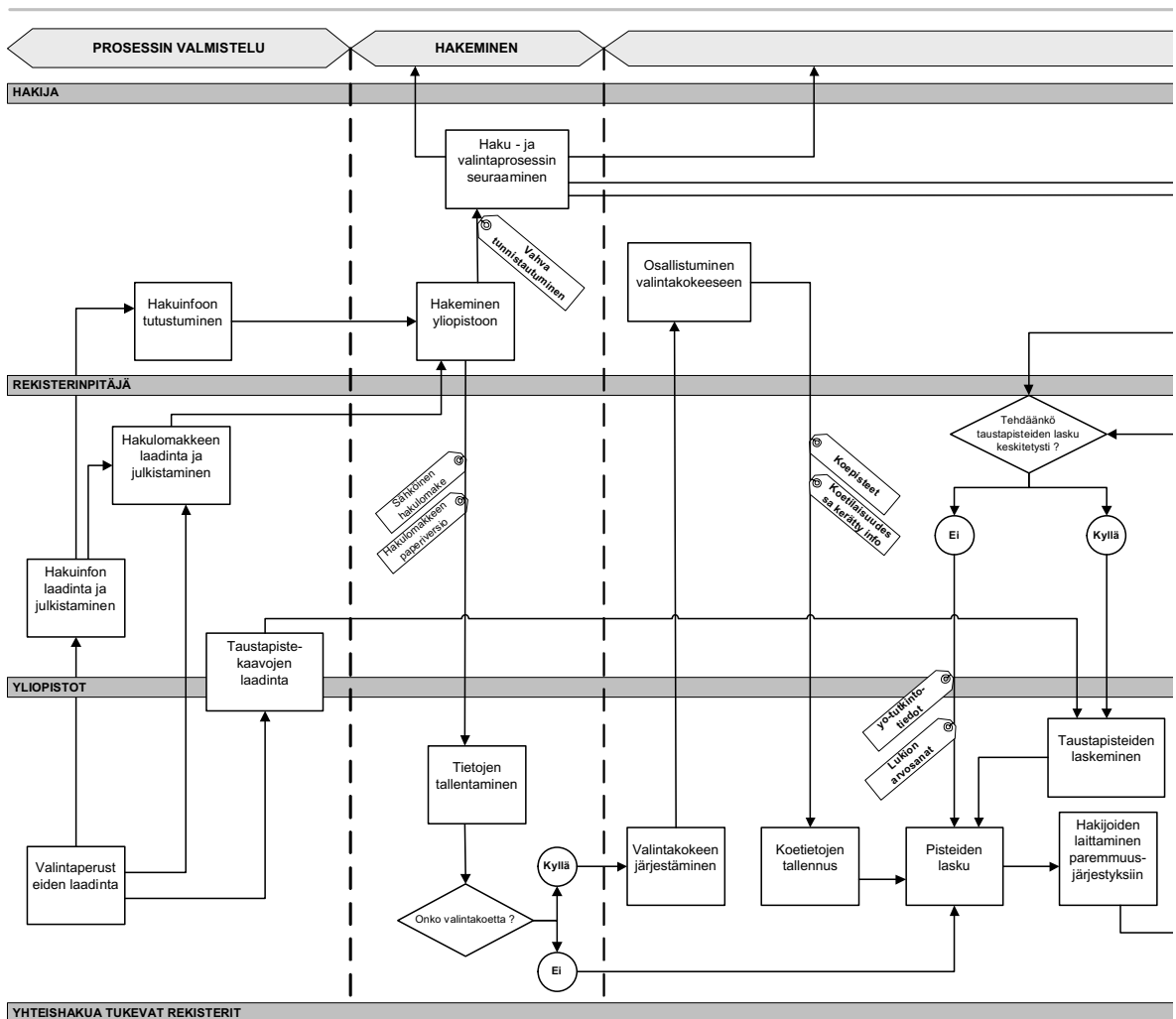

Aleksi Henttonen

Vilho Kolehmainen

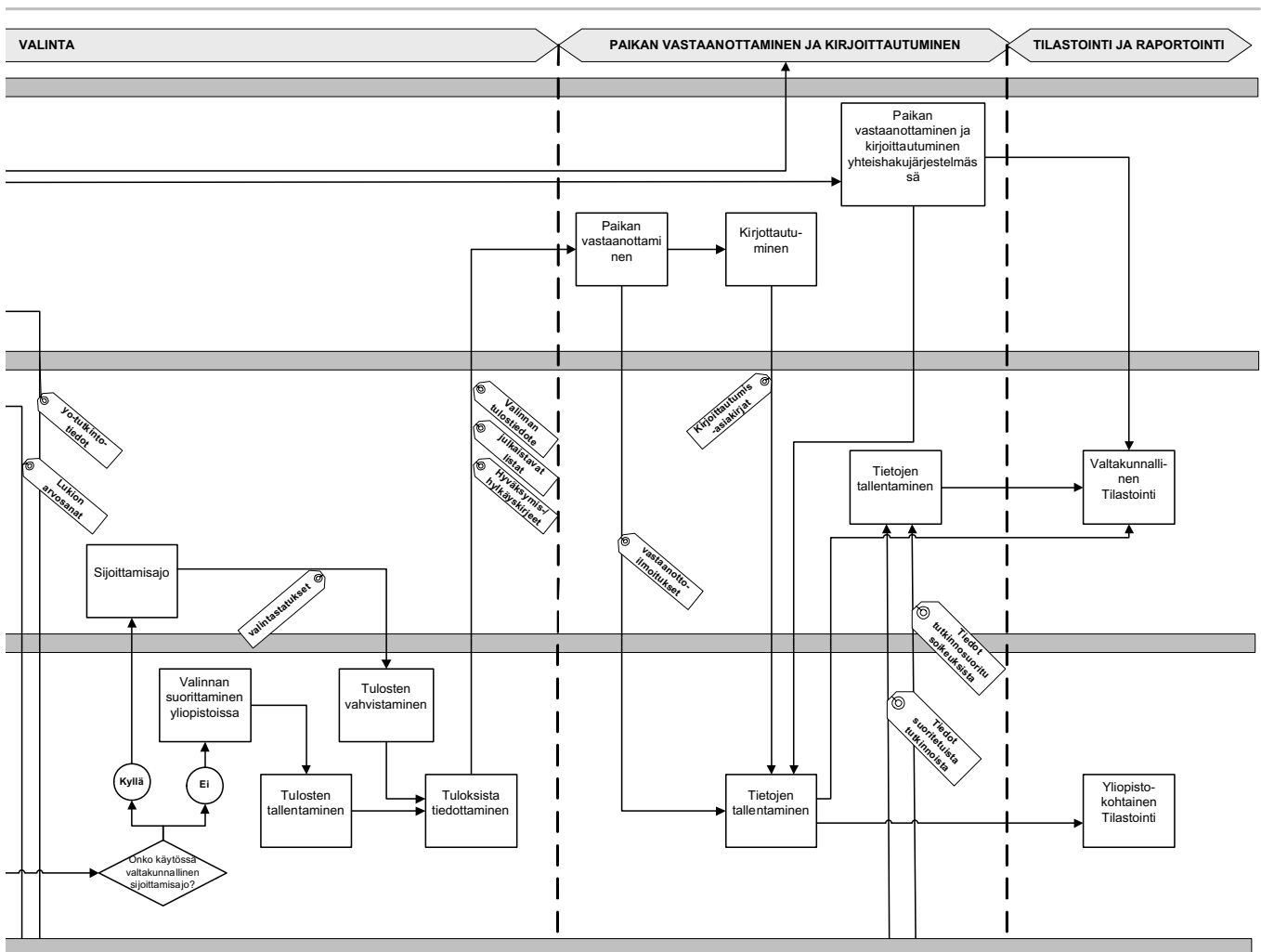
YHTEISHAKU-

Liite 1. Hakuprosessi-kaavio

JÄRJESTELMÄ

v. 1.01 /VK
16.05.2005

Liite 2. Seminaarin ohjelma

9.12.2004

Jakelussa mainituille

Yliopistojen yhteishakua koskeva kehittämisseminaari Helsingissä 21.1.2005

Opetusministeriö järjestää yhteistyössä yliopistojen yhteishakutyöryhmän kanssa yhteishakujärjestelmän toteuttamista koskevan seminaarin perjantaina 21.1.2005 Helsingissä, Paasitornin juhlasalissa, Paasivuorenkatu 5 A.

Seminaarin aiheena on yliopistojen yhteishakujärjestelmän valmisteluun ja opiskelijavalintojen uudistamiseen liittyvät ajankohtaisasiat. Seminaarissa on tarkoitus käydä keskustelua yhteishakujärjestelmän rakentamiseen liittyvistä linjauksista ja tarpeista sekä informoida sidosryhmiä yhteishakujärjestelmän kehittämisen vaiheesta. Seminaarin palautetta on tarkoitus hyödyntää yhteishakutyöryhmän jatkotyössä. Seminaariin toivotaan osallistuvan yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämisestä ja toteuttamisesta vastaavien tahojen sekä opiskelijajärjestöjen ja muiden opiskelijavalintoihin liittyvien sidosryhmien edustajia.

Ilmoittautumiset seminaariin pyydetään tekemään opetusministeriöön osastosihteeri Pirkko Muuriselle sähköpostilla (*pirkko.muurinen@minedu.fi*) tai oheisella ilmoittautumislomakkeella (fax. 09-656 765) 10.1.2005 mennessä.

Seminaariin osallistujille lähetetään ilmoittautumisten perusteella etukäteismateriaalia perehdyttäväksi.

Johtaja

Markku Mattila

Ylitarkastaja

Iiris Patosalmi

Jakelu

Yliopistot

Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

Professoriliitto ry

Suomen Lukiolaisten Liitto ry

Opetushallitus

Korkeakoulujen arviointineuvosto

Ylioppilastutkintolautakunta

Tilastokeskus

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry

Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto SAMOK ry

Sakari Ahola, Koulutussosiologian tutkimuskeskus, RUSE

Yhteishakutyöryhmän jäsenet

Tiedoksi

Opetusministeri Tuula Haatainen, OPM

Kansliapäällikkö Markku Linna, OPM

Ylijohtaja Arvo Jäppinen, OPM

Erityisavustaja Tero Shemeikka, OPM

Yliopistoyksikkö, OPM

Yliopistojen yhteishakua koskeva kehittämisseminaari Helsingissä 21.1.2005

Aika: Perjantai 21.1.2005 klo 9.30-16.00
Paikka: Kokous- ja kongressikeskus Paasitorni, juhlasali,
Paasivuorenkatu 5 A, Helsinki

Ohjelma

Puheenjohtajana toimii yhteishakutyöryhmän puheenjohtaja,
emeritusprofessori Kari Sajavaara

- 9.30 Aamukahvi ravintola Paasisalissa
- 10.00 Seminaarin avaus
johtaja Markku Mattila, opetusministeriö
- 10.15 Yhteishakutyöryhmän tehtävä, lähtökohdat ja haasteet
puheenjohtaja, emeritusprofessori Kari Sajavaara, Jyväskylän yliopisto
- 10.45 Opiskelijavalintojen yleiset kehittämislinjaukset ja reunaehdot
yhteishakujärjestelmän rakentamiselle, ylitarkastaja Iiris Patosalmi, opetusministeriö
Keskustelu
- 11.30 Lounas ja kahvi ravintola Paasisalissa
- 12.30 Sähköinen asiointi – juridiset lähtökohdat, ylitarkastaja Teija Miller, opetusministeriö
- 12.45 Ehdotus yhteishakujärjestelmän rakenteeksi ja malliksi,
yliopistojen yhteishakutyöryhmän edustajat
- yhteishakumalli ja -prosessi
  - yhteishaun organisointi
  - muut yhteishakuun liittyvät asiat
- 14.30 Keskustelu ja palaute
- keskustelun tueksi osallistujille lähetetään erillinen yhteishakujärjestelmän rakentamiseen liittyvä etukäteismateriaali
- 16.00 Yhteishakutyöryhmän jatkotoimet ja seminaarin päätös
puheenjohtaja, emeritusprofessori Kari Sajavaara, Jyväskylän yliopisto

Liite 3. Seminaaria varten tehty kysymyslista

17.1.2005

Yliopistojen yhteishakua koskeva
kehittämisseminaari 21.1.2005

Yliopistojen yhteishakujärjestelmään liittyvät teemat ja keskusteluaiheet

Opetushallituksen yhteyteen rakennetaan valtakunnallinen yhteishakujärjestelmä, joka sisältää sähköisen haun. Yhteishakujärjestelmä rakennetaan nykyisen hakijarekisterin yhteyteen. Yhteishakujärjestelmän avulla yliopistojen opiskelijavalintoja kevennetään ja selkeytetään siten, että opintoihin sijoittuminen tehostuu. Järjestelmä edistää yhteistyön lisäämistä valinnoissa yliopisto- ja alakohtaisesti.

Yhteishakujärjestelmän avulla tuetaan hallitusohjelman sekä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2003-2008 ja yliopistojen omien opiskelijavalintastrategioiden tavoitteita opiskelijavalintojen kehittämisestä.

Yhteishakujärjestelmä on alustavasti arvioitu otettavan käyttöön lukuvuoden 2007–2008 valinnoissa.

Keskusteluteemat, joihin seminaariin osallistujien toivotaan perehtyvän ennen seminaaria:

1 Hakuprosessi

Hakuinformaatio

Yhteishakujärjestelmä edellyttää yhtenäistä hakuinformaatiota ja yhteishakujärjestelmän käytön ohjeistusta. Hakuinformaation kehittämisessä hyödynnetään mahdollisimman paljon olemassa olevia hakupalveluja ja jatkokehitetään mm. opetushallituksen ylläpitämää YO-opas sovellusta.

- hakijoiden ohjeistamiseen ja informoimiseen liittyvät näkökulmat/tarpeet yhteishakujärjestelmässä
- valtakunnallisen ja yliopistokohtaisen informaation painotukset/roolit
- vastuut
- muut näkökulmat/tarpeet hakuinformaatiota suunniteltaessa

Hakuajat

Yhteishakujärjestelmä edellyttää valtakunnallisesti yhtenäisiä hakuaikoja ja aikataulujen koordinaatiota.

- hakuaikojen määrittelemisessä huomioon otettavat näkökulmat/tarpeet
- valintojen toteuttaminen keväällä ja tarvittaessa syksyllä
- mitkä ovat sopivat hakuajat valtakunnallisesti?
- muita näkökulmia hakuaikojen osalta
- onko yhteishakujärjestelmän käyttöönotto lukuvuoden 2007–2008 valinnoissa realistinen?

Hakulomake

Yhteishakujärjestelmän käyttöönotto edellyttää kaikille yhteistä hakulomaketta, joka mahdollistaa sekä sähköisen hakemisen että paperihaun. Tavoitteena on, että yhteishakujärjestelmä on niin helppokäyttöinen, että sähköinen hakeminen yleistyy pääasialliseksi hakemisen tavaksi.

- yhteisen hakulomakkeen laatimisessa huomioon otettavat näkökulmat/tarpeet
- sähköisen ja paperisen lomakkeen laatimisessa huomioon otettavat asiat
- sähköiseen hakemiseen liittyvät erityispiirteet (hakijan vahva tunnistaminen, pelkkä haun vireillepano)
- tarvitaanko hakulomakkeen yhteisten osien lisäksi erillisiä hakulomakkeen osia?
- hakukohteiden priorisointiin liittyvät näkökulmat/tarpeet
- onko tarpeen rajoittaa hakukohteiden määrää? Moneenko paikkaan saisi hakea?
- muut hakulomakkeeseen liittyvät näkökulmat/tarpeet

Yhteishaun piiriin kuuluvat valinnat

Yhteishakujärjestelmän rakentamisessa on välttämätöntä määritellä, mitkä valinnat voidaan sisällyttää yhteishaun piiriin. Lähtökohtana on, että yhteishakujärjestelmä kattaisi valinnat varsin laajasti. Lisäksi on huomioitava, että hakijarekisteriin on jatkossakin tallennettavat tiedot kaikista tutkintoon johtavaan koulutukseen liittyvistä hauista.

- mitkä valinnat voidaan ottaa yhteishaun piiriin?
- perusteet sille, miksi ulkopuolelle on jätettävä tietyt valinnat
- muut huomioonotettavat näkökulmat/tarpeet?

Tulosten julkistaminen ja opiskelupaikan vastaanottaminen

Lähtökohtana on, että yhteishakujärjestelmää voitaisiin mahdollisimman paljon hyödyntää myös tulosten julkistamisen yhteydessä. Kaikki tiedot tuloksista saataisiin yhteishakujärjestelmästä. Järjestelmän avulla voitaisiin myös ottaa opiskelupaikat vastaan sähköisesti.

- mitä tarpeita/näkökulmia otettava huomioon?
- kaikkien yliopistojen valintojen tulokset tulisi saada yhteishakujärjestelmästä, mitä näkökulmia otettava huomioon?
- millaisia olisivat eri toimijoiden roolit?
- miten yhteensovitaan yliopistojen omien järjestelmien ja yhteishakujärjestelmän tarpeet tulosten julkistamisen osalta?
- mitä tietoja julkistetaan sähköisesti, mitä manuaalisesti?
- miten olisi mahdollista toteuttaa opiskelupaikkojen vastaanottaminen yhteishakujärjestelmän kautta siten, että myös ammattikorkeakoulujen paikat ovat vastaanotettavissa yhteishakujärjestelmän kautta?
- olisiko mahdollista ottaa käyttöön yhtenäiset varasijamenettelyt kaikissa valinnoissa?
- miten varmistetaan, että kaikki vapaat paikat täytetään tehokkaasti?
- muuta huomioitavaa

2 Muut yhteishakujärjestelmään liittyvät toiminnot

Taustapisteiden laskeminen ja todistusvalinnat

Lähtökohtana on, että yhteishakujärjestelmä sisältäisi laskentaohjelmia, jotka mahdollistavat taustapisteiden laskemisen ja todistusvalintojen toteuttamisen kokonaan yhteishakujärjestelmässä.

- mitä tarpeita/näkökulmia tulee ottaa huomioon mikäli yhteishakujärjestelmän kautta tarjotaan mahdollisuus todistusvalintojen toteuttamiseen ja taustapisteiden laskemiseen yhteishakujärjestelmässä?
- laskentaohjelmien ylläpito ja kehittäminen, mitä otettava huomioon?
- mitä muuta otettava huomioon?

Ylioppilastutkintotiedot ja lukion päättötodistustiedot

- millaisia tarpeita on ylioppilastutkintotietojen toimittamiselle yhteishakujärjestelmän kautta?
- mitä tarpeita yhteishakujärjestelmän kehittämiselle on ylioppilastutkinnon ja reaalikoeuudistuksen näkökulmasta?
- miten lukion päättötodistustietoja käytetään valinnoissa? Millaisia tarpeita on näiden valtakunnalliselle rekisteröimiselle, jolloin ne olisivat suoraan hyödynnettävissä valinnoissa?
- mitä muuta otettava huomioon?

Yhteisvalintojen tarpeet

Yhteishakujärjestelmän tulisi mahdollisimman paljon palvella myös yhteisvalintojen tarpeita ja samalla vähentää valintayksiköiden määrää.

- millaisia tarpeita yhteishakujärjestelmälle on yhteisvalintojen kehittämisen näkökulmasta?
- miten valintayksiköiden määrää voitaisiin vähentää?
- miten muuten voitaisiin keventää valintoja nykyisestä?

Mitä muita toimintoja on tarpeen toteuttaa yhteishakujärjestelmän kautta?

3 Yhteishaun organisoiminen

Yhteishakujärjestelmä edellyttää eri toimijoiden selkeää työnjakoa ja monilta osin yhtenäistä koordinaatiota. Yhteishakujärjestelmän organisoimisen valmistelussa pyritään hyödyntämään mm. hakijarekisterin toiminnassa vakiintuneita toimintatapoja.

- yliopistojen roolit
- opetushallituksen roolit
- hakijoiden roolit
- muut organisointitarpeet

4 Koulutus

- mitä tarpeita/toiveita?

5 Kustannukset

- mitä näkökulmia/tarpeita otettava huomioon?
- tietojärjestelmien muutosten aiheuttamat kustannusvaikutukset
- henkilöresurssit

6 Muut näkökulmat ja tarpeet

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-442-919-5

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino
PL 4 (Vuorikatu 3)
00014 Helsingin Yliopisto
puhelin (09) 7010 2363
faksi (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi

Bokförsäljning:

Universitetstryckeriet
PB 4 (Berggatan 3)
00014 Helsingfors Universitet
telefon (09) 7010 2363
fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi